

KYRKOR I HÄRJEDALEN

ÄLVROS OCH ÖVERHOGDAL

AV

PER GUSTAF HAMBERG OCH

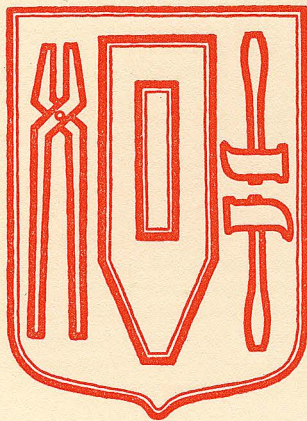
ULLA BERLIN-HAMBERG

SVERIGES KYRKOR

KONSTHISTORISKT INVENTARIUM
PÅ UPPDR. AV K. VITT. HIST. O. ANT. AKAD.
UTGIVET AV SIGURD CURMAN
OCH ARMIN TUULSE

HÄRJEDALEN

BAND I HÄFTE 3
SVEGS TINGSLAG
ÖSTRA DELEN
AV
PER GUSTAF HAMBERG
OCH
ULLA BERLIN-HAMBERG

SVERIGES KYRKOR

föreligger i följande delar 1966:

- BLEKINGE. (22) Band I, h. 1. *Östra härad*. Pris 13 kr.
" (36) Band I, h. 2. *Medelsta härad*. Med register till Bd I. Pris 14 kr.
" (51) Band II, *Bräkne och Listers häraden*. Med register till Bd II. Pris 13 kr.
" (59) Band III, h. 1. *Fredrikskyrkan i Karlskrona*. Pris 5 kr.
" (65) Band III, h. 2. *Trefaldighetskyrkan eller Tyska kyrkan i Karlskrona*. Pris 8 kr.
" (86) Band III, h. 3. *Amiralitetskyrkan i Karlskrona*. Med register till Bd III. Pris 25 kr.
" (85) Band IV, h. 1. *Ronneby*. Pris 25 kr.
" (87) Band IV, h. 2. *Karlshamn*. Pris 17:50 kr.
" (93) Band IV, h. 3. *Sölvesborg*. Med register till Bd IV. Pris 40 kr.
" (90) Band V, h. 1. *Översikt av landskapets kyrkokonst*. Pris 30 kr.
" (106) Band V, h. 2. *Generalregister till Blekinge. Bd I—V*. Pris 15 kr.
- BOHUSLÄN. (57) Band I, h. 1. *Västra Hisings härad*. Pris 8 kr.
" (95) Band II, h. 1. *Inlands Nordre härad, södra delen*. Pris 25 kr.
" (104) Band I, h. 2. *Inlands Södre härad, sydvästra delen*. Pris 25 kr.
- DALARNE. (6) Band I, h. 1. *Leksands och Gagnefs tingslag*. Pris 4:50.
" (9) Band I, h. 2. *Falu domsagas norra tingslag*. Pris 12 kr.
" (37) Band I, h. 3. *Falu domsagas södra tingslag*. Med register till Bd I. Pris 16 kr.
" (52) Band II, h. 1. *Falun*. Pris 12:50.
- DALSLAND. (34) Band I, h. 1. *Sundals härad*. Pris 10 kr.
- GOTTLAND. (3) Band I, h. 1. *Lummelunda ting* (utom Tingstäde). Pris 4 kr.
" (21) Band I, h. 2. *Lummelunda ting* (Tingstäde). Pris 5:50.
" (31) Band I, h. 3. *Bro ting*. Pris 12 kr.
" (33) Band I, h. 4. *Endre ting*. Pris 12 kr.
" (35) Band I, h. 5. *Dede ting*. Med register till Bd I. Pris 10 kr.
" (42) Band II, *Rute Setting*. Med register till Bd II. Pris 16 kr.
" (54) Band III, *Hejde setting*. Med register till Bd III. Pris 26 kr.
" (61) Band IV, h. 1. *Lina ting*. Pris 12 kr.
" (66) Band IV, h. 2. *Halla ting, norra delen*. Pris 18 kr.
" (68) Band IV, h. 3. *Halla ting, södra delen*. Pris 20 kr.
" (84) Band IV, h. 4. *Kräklinge ting, nordvästra delen*. Pris 25 kr.
" (97) Band IV, h. 5. *Kräklinge ting, sydöstra delen*. Pris 34 kr.
" (101) Band IV, h. 6. *Tillägg, rättelser samt register till Band IV*. Pris 15 kr.
" (105) Band V, h. 1. *Garde ting, södra delen*. Pris 25 kr.
- GÄSTRIKLAND. (39) H. 1. *Gävle stads kyrkor*. Pris 10 kr.
" (44) H. 2. *Landskyrkorna*. Med register. Pris 17 kr.
- HÄRJEDALEN. (91) Band I, h. 1. *Svegs tingslag, nordvästra delen*. Pris 23 kr.
" (103) Band I, h. 2. *Svegs tingslag, södra delen*. Pris 15 kr.
" (107) Band I, h. 3. *Svegs tingslag, östra delen*. Pris 20 kr.
- MEDELPAD. (30) H. 1. *Njurunda och Sköns tingslag samt Sundsvalls stad*. Pris 10 kr.
" (47) H. 2. *Indals, Ljustorps och Västra Domsagens tingslag*. Med register. Pris 16 kr.
- NÄRKE. (46) Band I, h. 1. *Örebro stads kyrkor*. Pris 12 kr.
" (63) Band I, h. 2. *Örebro härad*. Pris 20 kr.
" (92) Band I, h. 3. *Glanshammars härad, sydvästra delen*. Pris 41 kr.
- SKÅNE. (38) Band I, h. 1. *Kävlinge kyrkor i Harjagers härad*. Pris 2:50.
" (96) Band II, h. 1. *Luggude härad, sydvästra delen*. Pris 38 kr.
- SMÅLAND. (48) Band I, *Jönköpings och Huskvarna kyrkor*. Med register till Bd I. Pris 12 kr.
- STOCKHOLM. (17) Band I, h. 1. *Storkyrkan. 1. Församlinghistoria*. Pris 11 kr.
" (24) Band I, h. 2. *Storkyrkan. 2. Byggnadshistoria*. Pris 15 kr.
" (25) Band I, h. 3. *Storkyrkan. 3. Inredning och inventarier*. Med register till Bd I. Pris 20 kr.
" (28) Band II, h. 1. *Riddarholmskyrkan. 1. Byggnadshistoria*. Pris 20 kr.
" (45) Band II, h. 2. *Riddarholmskyrkan. 2. Fast inredning, inventarier och gravminnen*. Med register till Bd II. Pris 38 kr.
" (5) Band III, h. 1. *Kungsholms kyrka*. Pris 4:50.
" (10) Band III, h. 2. *Hedvig Eleonora kyrka*. Med register till Bd III. Pris 14 kr.
" (26) Band IV, h. 1. *Jakobs kyrka. 1. Församlingshistoria*. Pris 13 kr.
" (32) Band IV, h. 2. *Jakobs kyrka. 2. Konsthistoria*. Pris 13 kr.
" (40) Band IV, h. 3. *Johannes kapell och kyrka. S:t Stefans kapell*. Med register till Bd IV. Pris 10 kr.
" (20) Band V, h. 1. *Adolf Fredriks kyrka*. Pris 12:50.
" (55) Band V, h. 2. *Gustav Vasa kyrka*. Pris 5:50.
" (60) Band V, h. 3. *Matteus kyrka*. Pris 4 kr.
" (23) Band VI, h. 1. *Klara kyrka. 1. Församlingshistoria*. Pris 12 kr.
" (27) Band VI, h. 2. *Klara kyrka. 2. Konsthistoria*. Med reg. till Bd VI. Pris 12 kr.
" (41) Band VII, h. 1. *Maria Magdalena kyrka*. Pris 12 kr.
" (56) Band VII, h. 2. *Katarina kyrka*. Pris 16 kr.
" (89) Band VII, h. 3. *Sofia kyrka*. Pris 12:50.
" (49) Band VIII, h. 1. *Bromma kyrka och Västerledskyrkan*. Pris 6 kr.
" (83) Band VIII, h. 2. *Spånga och Hässelby kyrkor*. Pris 26 kr.
" (102) Band VIII, h. 3. *Brännkyrka, S. Sigfrids och Enschede kyrkor*. Med reg. till Bd VIII. Pris 25 kr.
" (53) Band IX, h. 1. *Skeppholmskyrkan*. Pris 10 kr.

(Forts. på omslagets 3:e sida)

KYRKOR I SVEGS TINGSLAG

ÖSTRA DELEN

KONSTHISTORISKT INVENTARIUM

utarbetat av

PER GUSTAF HAMBERG

OCH

ULLA BERLIN-HAMBERG

Häfte 107 av

SVERIGES KYRKOR KONSTHIST. INVENTARIUM

på uppdrag av

KUNGL. VITT. HIST. OCH ANT. AKADEMIEN

utgivet av

SIGURD CURMAN OCH ARMIN TUULSE

Generalstabens Litografiska Anstalts Förlag
STOCKHOLM 1966

UTGIVET MED BIDRAG AV
STATENS HUMANISTISKA FORSKNINGSRÅD

Å omstående sida: Älvros sockensigill, 1838

INNEHÅLL

	Sid.
Älvros kyrkor.....	213
Överhogdals kyrka.....	287
Ortregister.....	333
Sakregister.....	335
Personregister.....	341

REDAKTIONSSEKRETERARE: ERLAND LAGERLÖF
FOTOGRAFIERNA ÄRO, DÅR EJ ANNAT ANGIVES, TAGNA AV
NILS LAGERGREN 1957 och SÖREN HALLGREN 1960
BILDMATERIAL, ANTECKNINGAR OCH EXCERPTER
FÖRVARAS I ATA

ÄLVROS KYRKOR

HÄRJEDALEN, JÄMTLANDS LÄN, SVEGS TINGSLAG HÄRNÖSANDS STIFT, HÄRJEDALENS KONTRAKT SVEGS PASTORAT

Beskrivningen utarbetad av PER GUSTAF HAMBERG och ULLA BERLIN-HAMBERG
samt avslutad i juni 1964

TRYCKTA KÄLLOR: AHLNUND, En Härjedalsbeskrivning 1737, s. 71. — BYGDÉN, Herdaminne, IV, Uppsala 1926, s. 65—66. — F. BÖÖK, Resa i Sverige, Sthlm 1924, s. 155, 162. — E. FESTIN, Älvros gamla kyrka, i: Jämten 1932, Uppsala 1932, s. 50—58. — B. HASSELBERG, Till Jämtlands och Härjedalens herdaminne, i: Fornvårdaren IV, Festskrift till Carl J. E. Hasselberg, Östersund, tr. Uppsala 1931, s. 118. — HÜLPHERS, Herjedalen, s. 49. — JÄMTLANDS OCH HÄRJEDALENS HISTORIA, II, Sthlm 1945, s. 180, 186; — IV, Sthlm 1962, s. 366, 368. — MODIN, Härjedalens ortnamn, s. 85 ff. — SAXON, Jämtlands läns kyrkor, s. 76—77; uppl. med omtryckt sista ark, s. 80—81. — SCHUBERT, Reise durch Schweden, s. 590 f. — DENS., Resa genom Sverige, s. 674. — A. SWAB och C. M. ROBSAHM, Journal under en resa genom Gästrikland, Hälsingland och Härjedalen till Röros kopparverk i Norge. . . 1796. Med inledning och register utg. av HERMAN RICHTER, Lund 1940, s. 50. — UNÆUS, Dissertatio, s. 15. — DENS., Härjedalens beskrifning, s. 30. — DENS., Nytryck 1953, s. 15 och 40. — Tidningsartiklar i samband med Gamla kyrkans restaurering 1929—32: Ljusdals Tidning ²⁵/₇ 1932, Ö-Pn ²⁵/₇ 1932. — NYA KYRKAN: Tidningsartiklar i samband med Nya kyrkans restaurering 1956—57: SvD. ¹/₁₁ 1956, Ö-Pn ¹/₁₂ 1956, Ljusdals Tidning ⁷/₁₂ 1956 samt ²⁴/₆ 1957, Härjedalen ²⁸/₆ 1957.

HANDSKR. KÄLLOR OCH AVB.SAML.: ATA: INV. 1831; SNABBINV. 1927 (ERIK SALVÉN och BRYNOLF HELLNER); korrespondens med RAÅ ang. restaurering av Gamla kyrkan och dess inventarier; restaureringsprogram av ERIC FESTIN 1928; äldre och nyare fotografier. — BSt.: Uppmåtningsritningar i samband med restaureringen 1929—32. Ritning till stiglucka och bogård av liggtimmer. Tjänstememorial av arkitekt NILS ARNE ROSÉN ang. restaurering av Gamla kyrkan och rivning av Nya kyrkan, dat. 1953. Klipp ur Ny Illustrerad Tidning 1879 med xylografi efter teckning av R. EKSTRÖM. Foto av gravkors jämte exteriörer, 1909. — JLM: Äldre foto av interiör. — UUB: Gästrik-Hälsinge nations dep.; LITEN BESKRIFNING ÖFWER HERDAHLARNA, anonymt ms med rättelser och tillägg av domprosten DANIEL DJURBERG. — NYA KYRKAN: ATA: SNABBINV. 1927 (ERIK SALVÉN och BRYNOLF HELLNER); korrespondens med RAÅ ang. restaurering av Nya kyrkan och dess inventarier. Förslag till restaurering dat. ¹⁴/₅ 1954 av arkitekt ROLF BERGH; äldre och nyare fotografier. — BSt: Tuschkopior på väv av ritningar från 1879 av arkitekt ERNST JACOBSSON. Situationsplan av kyrkogård samt godkänt förslag till bårhus 1935. Tjänstememorial av arkitekt NILS ARNE ROSÉN ang. restaurering av Gamla kyrkan och rivning av Nya kyrkan, dat. 1953. Fotografier tagna i samband med restaureringen 1957.

KYRKORNAS ARKIVALIER: ÖLA: RÄK. 1656—1705 huvudräk. (L I: 1); 1706/07—1900 huvudräk. med INV. 1735 (med tillägg 1746, 1779 och 1792) och 1798 (med tillägg fram till 1826) (L I: 7); 1683—1800 specialräk. (L I: 2); 1801—1831 specialräk. (L I: 3); 1832—1840 (L I: 4); verifikationer 1837—39 (L I: 5); 1841/42—1858/59 (L I: 6); verifikationer 1701—1875 (L I: 8); 1806—1832 strödda räk.handlingar (L I: 9); INV. 1723, 1792, 1798, 1849 (N: 1). Utdrag ur VIS-PROT. 1713, 1715, 1722—1757 (Sveg N: 1). SYNEPROT. av den $^{12}/_{12}$ 1738.

HLA: DOMKAP. MANUALHANDL.: domkap:s resolution av den $^{5}/_{2}$ 1702 samt $^{21}/_{1}$ 1707 ang. älvrosbornas befrielse från arbeten vid Svegs moderkyrka — Anhållan dat. $^{25}/_{1}$ 1731 ang. befrielse från ålagd kollekt på grund av reparationer (gällande kyrkorna inom Svegs pastorat). — Skrivelser av den $^{21}/_{1}$ 1738 och $^{8}/_{3}$ 1738 ang. kollektmedel. — DOMKAP.PROT. av den $^{8}/_{4}$ 1741 ang. invigning av Älvros kyrka.

Yngre arkivalier förvaras hos PÄ i Älvros. Däribland märkas bl. a. SYNEPROT. å Gamla kyrkan av den $^{10}/_{9}$ 1877. — Skrivelse från K. Maj:t av den $^{11}/_{2}$ 1887 ang. rivning av Gamla kyrkan. — ST. PROT. av den $^{3}/_{7}$ 1909, $^{5}/_{9}$ 1909, $^{17}/_{10}$ 1909 och $^{25}/_{11}$ 1909 ang. ev. flyttning av Gamla kyrkan till Östersund. — Program för iståndsättandet av Gamla kyrkan dat. $^{12}/_{12}$ 1926 av arkitekt I. STÅL.

NYA KYRKAN: Yngre arkivalier förvaras hos PÄ i Älvros. Däribland märkas bl. a. ST. PROT. av den $^{14}/_{5}$ 1877 med beslut om byggande av ny kyrka samt av den $^{21}/_{10}$ 1877 ang. platsen för denna. ST. PROT. av den $^{6}/_{6}$ 1954 med beslut om restaurering av Nya kyrkan.

FÖRSAMLINGSHISTORIA

Älvros, Ælfuar os, nämnes skriftligen första gången i det omkr. 1273 upprättade svensk-norska gränsdokumentet.¹ Namnet syftar på Norrälvens utflöde (= os) i Ljusnan.

För dem som under medeltiden färdades från Hälsingland längs pilgrimsvägen PILGRIMSVÄG genom Härjedalen med Nidaros som mål var Älvros den första byn på norska sidan sedan man vid Kårböle kapell lämnat det svenska landet och vid Kolsätts färjeställe passerat själva gränsen och Ljusnan.² Älvros' läge vid denna pilgrimsväg såsom första bebyggelse på norskt område kan ha motiverat en särskild rastplats. En förbleknad lokal muntlig tradition förmedlar, att ett vägkors skall ha funnits i Ö delen av nuvarande Älvros by på en äng, som i senare tid kallats Tomterna.³ I V delen av byn passerade man över Norrälven, varefter vägen fortsatte över Sveg, Herrö och Lillhärddal, innan den böjde av mot fjällen i NV riktning (jfr ovan Lillhärddal, s. 140).

Älvros omtalas såsom en by i Svegs socken i ett brev från 1493⁴ samt fortfarande såsom en by inom samma socken i det svenska tionde- och skatteregistret från ockupationsåren 1564—66 under det nordiska sjuårskriget.⁵ Byn hade då ej mindre än 26 åboar. Förekomsten av någon kyrka omnämnes icke i dessa källor. P. A. Munch⁶ upptager »Elfaros Kirke» i sin förteckning över kyrkor, som funnos i Norge under medeltiden; han redovisar emellertid icke för källan till denna uppgift. Det finnes knappast något skäl att betvivla riktigheten av Munchs förteckning. Med utgångspunkt från de geografiska och historiska förutsättningarna samt pilgrimsvägens existens kan förekomsten av ett kapell i Älvros anses helt naturlig. Om en sådan kapellbyggnad varit uppförd enbart såsom andaktsställe för de vägfarande och ej haft något med sockenorganisationen att göra, har det ej funnits anledning att omnämna dess existens i kamerala handlingar. Härtill kommer, att den efter reformationens genomförande och pilgrimsvandringarnas upphörande snabbt kan ha råkat i förfall. Såsom i det följande (s. 251 ff.) skall närmare påvisas, finnas också i Älvros rester av medeltida inventarier bevarade. Dessas art och sammansättning är sådan, att de omöjligen kunna tänkas ha blivit ditförda från en eller flera andra kyrkor i samband med ett nybygge i Älvros efter reformationen. De flesta av dessa fragment äro senmedeltida, men ett av dem,

MEDELTIDA
KAPELL

RESTER AV
MEDELTIDA
INVENTARIER

¹ SVERIGES TRAKTATER, I, s. 245.

² NILS AHN LUND, Pilgrimsvägar i Härjedalen, i: Svenska Turistföreningens Årsskrift 1931, s. 62 ff. samt fig. s. 65.

³ Enl. meddelande till förf. av kyrkvaktare ERIC PERSSON, Älvros.

⁴ DIPLOMATARIUM NORVEGICUM XIV, nr 181.

⁵ Jämtlands Fornminnesförenings Tidskrift, I, s. 33.

⁶ P. A. MUNCH, Norge i Middelalderen, s. 92. Kristiania 1849.

sockeln till en numera försvunnen höggotisk helgonbild (s. 252 och fig. 214), gör det troligt, att ett kapell bör ha funnits redan vid 1200-talets slut eller kort efter år 1300.¹

Anmärkningsvärt är det korta avståndet till Svegs kyrka, endast ca 1 ½ mil. Detta förhållande kan ha fördröjt såväl sockenbildningen som omdaning av det förmodade pilgrimskapellet till en församlingskyrka.

Enligt uppgift från 1600-talet² skola de s. k. Kyrkängarna ha givits till Älvros kyrka »i gamla tider». Sannolikheten talar för att härmed avses en medeltida underhållsdonation av samma slag som beträffande den s. k. Fagerfloslåttan i Överhogdal (jfr s. 291).

SOCKEN-
KYRKA

Vid den Trondheimska reformatsen 1589³ nämnes Älvros omsider såsom annex under Svegs moderkyrka, vilket förutsätter existensen av en sockenkyrka. Själva sockenbildningen bör således ha skett mellan 1566 och 1589. Den ej sällan återkommande uppgiften, att Älvros skulle ha fått sin första kyrkobyggnad under senare delen av 1500-talet i samband med sockenbildningen, torde med hänsyn till det ovan sagda icke vara helt riktig.⁴

Den första dokumentariskt belagda händelse, som ägt rum i en kyrka i Älvros, är den trohetsed till den svenska kronan, som tolv representanter för Härjedalens allmoge undertecknade där den 3 september 1611 i början av Baltzarfejden.⁵

Älvros kyrka betjänades av den i Sveg, sedermera i Lillhärdal, bosatte kaplanen eller komministern, vilken hade att sörja för gudstjänsterna i pastoratets samtliga annexkyrkor. I Älvros förekom enligt HÜLPHERS (s. 49) på 1770-talet predikan varannan söndag utom de få gånger, då gudstjänsten i stället skulle hållas i Överhogdal, samt dessutom på Nyårsdagen, Kristi himmelsfärdsdag, Långfredagen och fjärde Böndagen. HÜLPHERS' uppgift torde i stort sett avspegla förhållandena sådana de varit under flera århundraden.

Även efter församlingsbildningen fortsatte älvrosborna att mer eller mindre regelbundet besöka gudstjänsterna i Sveg. Sålunda heter det i kronobefallningsman Petter Spårnborgs⁶ rapport 1737⁷ bl. a.: »Tillförene hafva desse socknemän gåt til Sveg, då de sielfva ingen kyrckia hade, det de ännu göra, då hos dem är mässelöst, hälst stora högtider».

Älvrosbornas besök vid vissa gudstjänster i Sveg berodde givetvis på prästerskapets svårigheter att med endast en yngre präst vid kyrkoherdens sida betjäna pastoratets

¹ Enl. SNABBINV. skall tidigare ha funnits ett ännu äldre fragment från romansk medeltid, vilket nu ej kunnat återfinnas. Jfr nedan s. 254.

² I inledning till RÄK., som börja 1656.

³ Trondheimska reformatsen, avskrift i Offerdals kyrkoarkiv, ÖLA. Jfr även JHH, II, s. 177 ff.

⁴ Jfr BYGDÉN, Herdaminne, IV, s. 65 f. Observera dock formuleringen hos FÄSTIN i: Jämten 1932, s. 50 f.

⁵ JHH, II, s. 243.

⁶ PETTER SPÅRNBORG, f. okänt år, trol. i Gävle, † 1763. Kronobefallningsman över Härjedalen 1728—1757. Jfr Linsell, ovan s. 130 not 2.

⁷ AHLNUND, En Härjedalsbeskrivning 1737, s. 71.

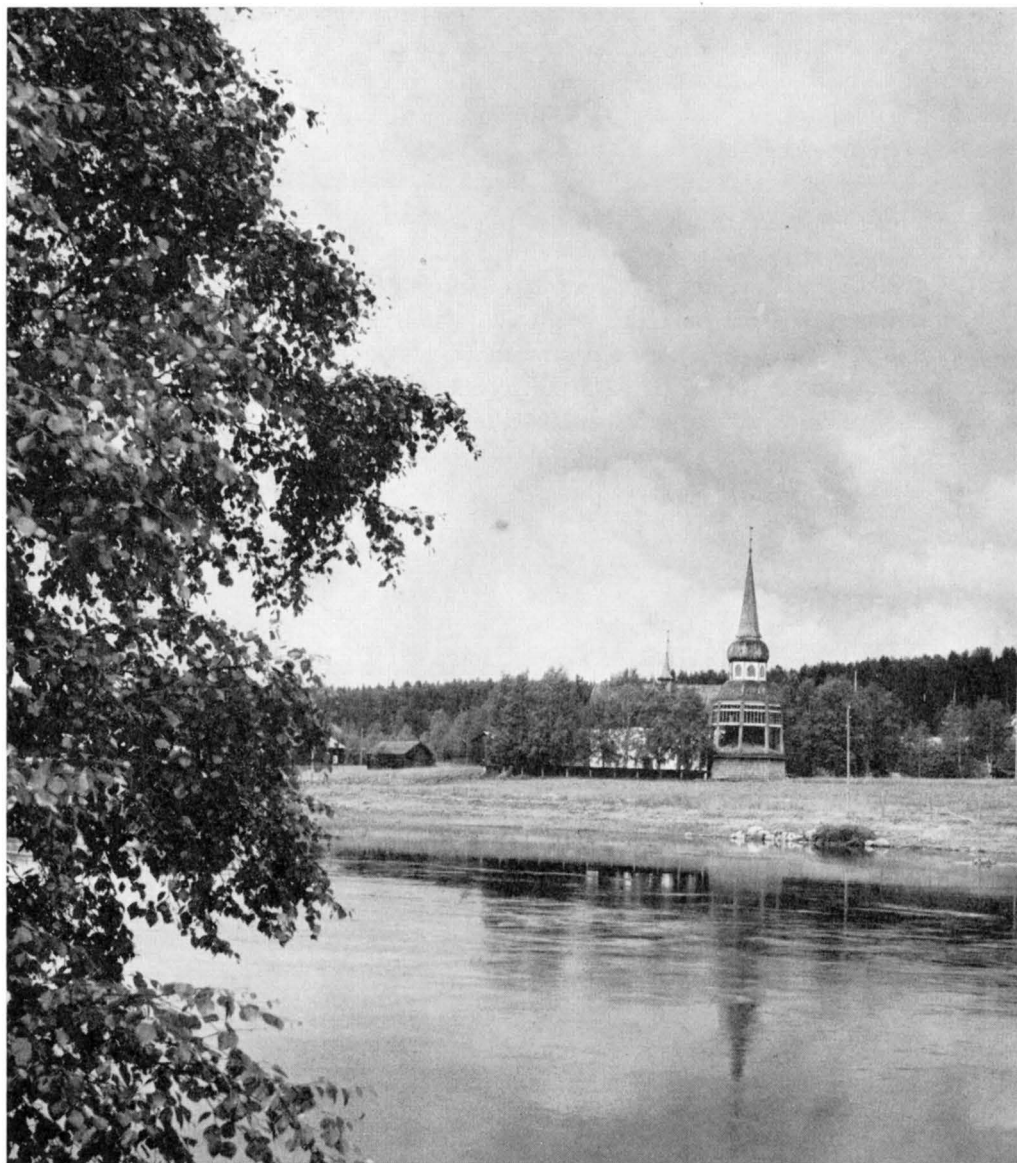

Fig. 191. Älvros gamla kyrka och klockstapel från S. Foto 1960.

Die alte Kirche von Älvros mit Glockenturm, von S.

The old church and bell-tower of Älvros from S.

fyra församlingar med tillräckligt antal gudstjänster. Genom älvrosbornas mer eller mindre regelbundna besök i Sveg råkade de dessutom ut för risken att tvingas delta i underhållet av icke blott sin egen kyrka utan även moderförsamlingens, vilket framkallade konflikter. Enligt domkap:s resolution den $5\frac{1}{2}$ 1702 fritogos därför älvrosborna från »alt arbete wid Kyrkians, Stapelens och Bogårdens bebyggande och wid macht hållande uti Sveg Sockn, emedan de sielfwa på 100:de åhrs tid icke haft längre ställe uti Sveg, uthan sin egen Kyrkia, Stapel och Bogård at byggia och wid macht hålla . . .» Socknemännen i Sveg tyckas dock icke utan vidare ha godtagit detta, ty den $21\frac{1}{1}$ 1707 förnyas denna resolution efter kyrkoherdens förfrågan, varvid domkapitlet ger uttryck åt sin förvåning över att man ifrågasatt tillämpningen av en så självklar sak. Ännu 1845 fullgjorde dock alla bönder i Älvros ett mindre antal dagsverken samt leverans av en toltt bräder var till det då pågående kyrkobygget i Sveg (se ovan s. 44).

Först 1921 erhöll Älvros egen komministratur.

BYGGNADSHISTORIA FÖR GAMLA KYRKAN OCH DESS FÖREGÅNGARE

DET FÖRSTA
KAPELLET

På grund av vad som redan framhållits i församlingshistorien torde ett pilgrimskapell ha funnits i Älvros under högmedeltiden; det äldsta av de nedan (s. 251 ff. och fig. 213—214) förtecknade medeltida inventariefragmenten gör det sannolikt, att detta kapell existerat redan på 1200-talet. Om utseendet av ett sådant kapell finnas emellertid inga hittills kända uppgifter av vare sig historisk eller arkeologisk art. Man kan dock taga för givet, att det varit uppfört helt av trä samt av små dimensioner.

Den församlingskyrka som omnämnes i handlingarna 1589 och 1611 (jfr ovan s. 217) beskrives icke. I Unæus' dissertation 1694 nämnes endast, att Älvros kyrka är uppförd av trä, »structura est lignea».¹

KYRKAN
UNDER
1600-TALET

De första mera utförliga uppgifterna om Älvros kyrkas utseende återfinnas i tvenne dokument från 1738, vilka tillkommit på grund av församlingens begäran om ekonomiskt bistånd till en fullständig omgestaltning av den då mycket bristfälliga och otillräckliga byggnaden. Det första är ett brev till biskop och domkapitel, daterat den 21

¹ UNÆUS, Dissertatio, s. 15. Sv. öv. 1899, s. 30.

jan. samt undertecknat av vice pastor Haqvin Drake¹ samt kyrkvårdarna Jon Jonsson och Jon Olsson; i detta brev lämnas vissa upplysningar om byggnadens konstruktion, vilken var av liggande timmer med otillräckligt stagade »skiötningar» mitt på långväggarna. Denna skrivelse föranledde Härnösands domkapitel att begära laga syn å kyrkan för att närmare taga ställning till det eventuella behovet av kollektmedel för den tillämnade ombyggnaden eller nybyggnaden. Denna syn hölls den 12 dec. samma år i närvaro av häradshövdingen Haqvin Stridsberg.²

Då detta syneprotokoll är ovanligt utförligt och innehåller talrika uppgifter av såväl historiskt som konsthistoriskt intresse, återgives det här in extenso, ehuru redan Eric Festin synbarligen hämtat flera av sina viktigaste uppgifter från denna källa för sitt tal vid återinvigningen av Älvros gamla kyrka den 24 juli 1932.³

Anno 1738 d 12 December höls syn och besigning af härads höfdingen Haqvin Stridsberg och under skrefne nembde män öfwer Elfweeros sochne kyrckia uthi herieådahlen effter hög:de Landshöfdinge Embetes gifne Commission genom bref af d 28 Marti 1738 att finna kyrckians boofälligheet. Effter såsom sochnemännen äro i ansökning genom Collector at ehrhålla hielp till byggnad; när warande på Consistori wägnar vice Pastoren af Sweg H:r Mag: Haqvinus Drake effter venerandi Consistori till honom gifne bref af d 13 April 1738.

Jon Olson i Herröö. Erick Halfwarson i Öfwerberg.

Swän Olson i Ytterberg. Esbiör Gunnarson i Öfwer-hodahl.

Elfweeros sochen ligger nederst uthi häradet herieådahlen längst effter Lussne Elf. byarna på bägge sidor om Elfwen, sträckandes sig in emot grä(n)tzen af helsingeland; bestående alena af tålf gierdeman-tahl som besittes af 54 Rökar hörande till Swegs Pastorat; kyrckiorne emellan 1 ½ mihl. Denne Elfweeros kyrckia ligger wid Lussna Elf, 84 alnar i från Elfwen på en jembn plan upp bygd af furu timber; dess halfwa byggnad fiorton alnar lång flyttiad(es) i från ett gammalt ställe åhr 1638, då den blif(w)idt till byggd med lika längd fiorton alnar, så at den nu hele hållen gör i längden 28 alnar och i bredden 9 ½ aln 15 hwarf hög, som gör 5 alnars högd med wäggband ståcken, står på en liten steen foot wäg-garna uthan till fordrade med stoor spån; byggningen har 2:ne Rösten, hwar på reeswärckett ligger; uthantaaket af brader och spikat spån; Lång wäggen af 2:ne timber längder, som stöta till samans mitt på byggning; annorledes icke fästatt än med lång biälkar uthan och innan, som nu gifwer sig uth, och kan icke hålla wäggen rätt tillsammans. Den wästra dehlen af byggningen har och gammalt timber; uthan taket med reeswärket är något lågdt, ett wapen huus å södra sidan till ingång i kyrckian. uthi kyrckian äro 2:ne fönster å östra gafwel wäggen, 1 ½ aln hög 1 ¼ aln:r bred, 2:ne å södra långwäggen af samma stoorleek. Noch en annan glugg, med 3:ne små fönster uthi, å wästra gafwel:n ett fönster ofwan, och ett nedan, små. fiorton bänker å hwar långsidan, med gång mitt effter. bänkerna öpna och uthan dörar.

Ett brädes skranck emellan Choret och bänkerna. en liten altar tafla af bräder; uthan bilder, målad, uthi Choret 2:ne små bänker, item prästbänken den tredie, innan taket af bräder med snikare arbete, halfrunt såsom uthi andra stugur spikat under särskilta sparrar, något ojembt, wäggarna och innan

¹ HAQVIN DRAKE; för personalia se Sveg, s. 88, not 1. Jfr även BYGDÉN, Herdaminne, II, s. 11.

² HAQVIN STRIDSBERG, häradshövding i Jämtland 1711—1740. Hovrättsassessor 1741.

³ FESTIN i: Jämten 1932, s. 50—58; jfr även artikel i Ö-Pn ²⁵/₇, 1932.

taket har gamla giemena måhlningar, läckter neder uthi kyrckian twärt öfwer wästra gafwelwäggen, och något inpå närre lång wäggen men som kyrkian är myckett lååg, stiga 2:ne bänker myckett när under takett så att folcket med obeqwämeligheet der sittia.

Sachristigan å norrwäggen i från Choret till timbratt 6 alnar långdt 5 $\frac{1}{2}$ aln bredt till högd som kyrckian med gifwer, har spån taak och fordring uthanpå wäggarna, innan taket af braden som ligia på sparrarna i från kropåsen.

Och kunna syne männerna icke annat finna än at denna kyrckia är nog bofällig till waggarna, så at hon icke kan stå många åhr med säkerheet; sochne männen finna sig och willioege at an taga nybyggnad, emedan dee äro uthi nogorlunda stånd under fredel(ig) tijd. Församlingen förökar sig jemwähl till personerna; här igienom är och någon fart i från helsingeland up till gräntzen äfwen upp i från landett ned till helsingland wintertjd; så at kyrckian behöfwes blifwa större; och derfore tarfwas at en ny upp bygges med första som ske kan. Effter frågades huru wida en kyrckia af steen skall kunna låta sig anläggas och för färdigas; och fans wähl grunden der till säker; nogon steen å norra sidan uthi motstötande steen hambrar och bärg, kunde wähl finnas, men ojembn och af den art at han icke låter sig kantas uthan stoort arbete, kalck åter, kan icke fåss, uthan i från jemteland och silliesdahlarne 15 å 16 mihlar at föras med slädar, sochne männen äro och icke af den förmögenheet at dee der med kunna uth hårda der icke en ansenlig hielp genom Collecter skulle ehrhållas. hwarfore församlingens älsta och kyrckiones förståndare uth wällia, at byggia en kyrckia å nyo af furutimber. hwar till gång är på marterialer. här till undersöktes; och fans at furu timber kan fåss uthi omliggande byskogar inom $\frac{1}{2}$ och $\frac{3}{4}$ mihl, sådant timber som denne lands ort medgifwer, wähl grofft timber men frönt eller löst. Enär nu en ny kyrckia kommer at uppsättias af trä, måtte den annorledes timbras med flere knyttningar at hålla wäggarna till samman, äfwen högre och af större stoorleek. Wäggarna kunna ej heller hafwa bistånd uthan fordring och Rööfärgning med tiära. Sådän oppbyggnadh till wäggar, dess fordring, uthan tak af spån, innan tak af bräder o hwalfft eller rundt. Noch bänkar med dörar, en twärleckta, golf af syllor, skrancke för Choret, altar tafla, nya fönster af dubbel stoorleek än den gamla item Sachristigan, och ny Predickstohl, kunna syne mänen icke see låta sig göras under Ett tusend. Twå hundrade Dlr silfwermynt, eller in emot Ett tusend femhundrade Dahr silfwermynt. Då byggnaden skall blifwa med 3 eller 4 flyglar såsom kors kyrckia; hwad besparingar denna kyrckia har till byggningsmedel, effter frågades, och fans effter kyrckio herdens, och kyrckio werdenas uppgifwande, enligit Rekenskaperna, at kyrckian har behållna peningar alena till femtio sex dlr 9 öre silfwermynt uthi denna landsort är litett uthsåde och fåss sällan fult korn, så at inbyggarna esom oftast måste kiöpa säd; denna kyrckans in komst af Tjiond i korn stiger ringa, högst om åhrett till 3 å 4 Tunnor men många åhr mindre och något åhr aldehles intett; och således föga mehra för slår till wjns upp kiöp, mindre till någon ny byggnad; Och der före synes oförgripeligen at till denna kyrckias byggning fordras nödigee Collecter.

Således wara besichtigat och befunnit betyga undertechnad

Effter gifwen Commission

Haqvin Stridsberg   Haqvin Drake

Det finnes ingen anledning att betvivla det i syneprotokollet nämnda årtalet 1638 för flyttningen av kyrkan från »ett gammalt ställe». Ett fragment av ett korskrank, sannolikt en bit av själva trabes, är försett med detta årtal jämte inskriften IESVS NASA-

RENVS (jfr nedan s. 242) och visar, att man detta år måste ha vidtagit vissa förändringar, som bl. a. inneburo, att Älvros kyrka erhöi ett i svart och vitt dekorerat renässansskrank mellan kor och långhus av samma vanliga gammallutherska typ som exempelvis i Ragunda gamla kyrka.¹

Syneprotokollet nämner ej platsen varifrån kyrkan flyttades. En ännu levande tradition utpekar emellertid en kyrkgrund på Norrälvens V strand snett emot nuvarande kyrkplats. Enligt den av markägaren meddelade versionen² skulle man på detta ställe ha påbörjat ett kyrkbygge men avbrutit uppförandet och forslat timret tvärs över Norrälven till Gamla kyrkans nuvarande plats. En sådan tolkning av den utpekade grunden skulle i så fall förutsätta en ännu äldre kyrkplats på annat ställe i byn (jfr ovan s. 215).

Det ovan återgivna dokumentet uppger även kyrkans mått både före och efter flyttningen 1638. Kapellet var från början 14 alnar långt och $9\frac{1}{2}$ alnar brett, vilket motsvarat en enda stocklängd såväl på längden som på bredden. Efter flyttningen tillbyggdes kyrkan så att den med bibehållen bredd fick en längd av ej mindre än 28 alnar. Väggarna bestodo av 15 stockvarv, vilka tillsammans utgjorde 5 alnars höjd. Av syneprotokollet framgår, att byggnadens V del innehöll timmer från den tidigare byggnaden och att Ö delen uppförts genom att lägga ännu en stocklängd till långsidorna. Genom att sammanfogningen av gammalt och nytt skett på ett mindre stabilt sätt hotade byggnaden att störta samman, vilket även framhölls i den ovan (s. 218) nämnda skrivelsen till domkapitlet den 21 jan. 1738 såsom det kanske viktigaste skälet för en snabb och fullständig ombyggnad.

Den sålunda kritiserade tillbyggnaden var, om vi få tro själva syneprotokollets årtalsangivelse, jämnt hundra år. Åtminstone skenbart motsäges detta av uppgifterna i LITEN BESKRIFNING (§ 14), att Älvros kyrka byggts efter 1645 samt i en länsmansrapport från 1737, att kyrkan uppförts »ohngefär för 70 à 80 år sedan».³ Sin förklaring få dessa uppgifter sannolikt genom det förhållandet, att kyrkans inre under 1660-talet undergick genomgripande förändringar. Dessa fullföljdes under närmast följande årtionden. Interiören fick en utformning, som var karakteristisk för den äldre karolinska tidens smak, sådan denna i praktiken kunde omsättas i en församling med ytterst blygsamma resurser. Enligt RÄK. gjordes nytt brädtak inne i kyrkan 1664; samtidigt inköptes också »1 måladh wäggbona till Kyrkiones pryddning». 1667 inköptes en ny altartavla (jfr nedan s. 242 ff.), 1668 målades hela interiören »både taak och wäggjar» för över 60 dlr smt, vilket på grund av summans storlek bör ha inneburit ett hela kyrkan omfattande program med både ornamentik och figurmålning.

¹ Jfr P. G. HAMBERG i: Härnösands stift i ord och bild, s. 297 samt färgplansch mot s. 296.

² Enl. meddelande till förf. av framlidna fru KARIN OLSSON ELFOVIST, Näset, Älvros, på vars ägor den förmodade kyrkplatsen befinner sig.

³ AHN LUND, En Härjedalsbeskrivning 1737, s. 71.

Från och med år 1684 inledes en ny period av omdaningar i kyrkointeriören. Detta år anskaffades en ny predikstolshimmel, medan själva predikstolen tillkom först 1692. 1685 byggdes en sakristia. 1687 besöktes Älvros av målaren Anders Hyfvel,¹ som stofferade den nya predikstolshimlen samt den ännu bevarade enkla altarprydnaden från 1660-talet (fig. 204 och s. 242 f.). Utöver nyssnämnda predikstol bekostades 1692 åtskilliga förbättringar i kyrkointeriören; den gamla »skullen», d. v. s. läktaren, i kyrkans V del reparerades och en helt ny uppfördes utefter N långväggen, vidare förbättrades manfolksbänkarna och sångstolarna i koret samt prästbänken. Ett minne från dessa inredningsarbeten är det »skrank om altarpallen», som ännu är bevarat (se s. 241 och fig. 205). Efter dessa utgifter förekomma icke några ytterligare poster av betydelse i RÅK. rörande själva kyrkobyggnaden förrän den stora ombyggnaden igångsättes år 1739. Det ovan avtryckta syneprotokollet från 1738 beskriver således en sedan 1690-talet i allt väsentligt helt oförändrad byggnad och inredning.

KYRKAN
UNDER
1700-TALET

Avsikten med 1738 års syn var att på grundval av en noggrann undersökning av kyrkans tillstånd söka erhålla kollektmedel för en grundlig omgestaltning eller fullständig nybyggnad. Det är möjligt, att synemännen i lovlig avsikt något överdrivit den gamla byggnadens bristfällighet. Att en reparation var både önskvärd och nödvändig kan dock icke betvivlas. Man synes till och med på allvar ha diskuterat möjligheten att uppföra en kyrka av sten men ryggat tillbaka inför de stora kostnaderna och transportsvårigheterna. Församlingen tyckes sålunda redan på ett tidigt stadium ha stannat inför alternativet med en helt och hållet ombyggd träkyrka, som skulle »annorledes timbras med flera knyttningar at hålla wäggarna till samman, äfwen högre och af större stoorleek» samt att den skulle uppföras »med 3 eller 4 flyglar såsom korss kyrckia» (SYNEPROT.). Allt detta verkar som en programförklaring för just den form som Älvros gamla kyrka nu har. Vid en analys av kyrkans nuvarande plan frapperas man emellertid av vissa måttöverensstämmelser mellan denna och den vid 1738 års syn beskrivna och då bristfälliga 1600-talskyrkan. Den dåvarande kyrkans totala längd skall ha varit 28 alnar, dess bredd $9 \frac{1}{2}$ alnar. I nuvarande kyrka finner man en upprepning av dessa mått i avståndet mellan V gaveln och altarpväggen, respektive i V och Ö korsarmarnas bredd. Det synes därför som om man trots allt bibehållit väsentliga delar av 1600-talskyrkan vid den genomgripande ombyggnaden 1739—40. Hur mycket av det gamla timret som i så fall finnes kvar i nuvarande kyrkas väggar och på vilket sätt det har använts, kan emellertid för närvarande icke fastställas, då byggnaden är reveterad utvändigt och brädfodrad invändigt. Man bör dock räkna med möjligheten av att koret respektive den västliga korsarmen utgöra kvarstående — ehuru till sitt utseende starkt förändrade — partier av den äldre konstruktionen.

¹ För HYFVELS personalia se nedan s. 244, not 2.

Fig. 192. Kyrkan från SO med stiglucka och bogård. Foto 1960.
Die Kirche von SO. The church from SE.

Redan i Haqvin Drakes ovan s. 218 f. refererade skrivelse i kollektfrågan av den 21 jan. 1738 framhölls, att 1600-talskyrkans svagaste parti var långhusets mellersta del med dess tekniskt undermåliga sammanfogning av långväggarnas stockar. Just denna del är i nuvarande kyrkobyggnad förändrad genom de båda korta korsarmarna i N och S, varigenom timmerväggarna försträvats på det betryggande sätt syneprotokollet efterlyste. Den 1739—40 förnyade kyrkan har således med bibehållen längd i själva kyrkorummet utvidgats till en korskyrka med betonad längdaxel och kortare tväraxel, varvid även ökat bänkutrymme erhållits. Samtidigt med denna utbyggnad torde väggarna ha förhöjts och fönstren utvidgats. Sakristian flyttades från långhusets N vägg till Ö gaveln med tillträde från kyrkorummet på N sidan om altaret; vidare tillfogades ett vapenhus vid S korsarmen. Till det yttre framstod denna byggnad med spåntäckta sadeltak och gavelrösten samt timrade sedermera brädslagna väggar. Över korsmitten reste sig en spetsig spåntäckt takryttare.

Den på detta sätt ombyggda och utvidgade kyrkan invigdes den 3 maj 1741, varvid interiören dock var endast provisoriskt iordningställd.

Såsom byggmästare nämner RÅK. Eric Swänsson.¹ Det har antagits,² att denne var en sockenbo, emedan inga utgiftsposter finnas upptagna för respengar eller kosthåll utan endast ett arvode på 153 dlr kmt. Den av honom förnyade kyrkan tillämpar tekniska lösningar och en rumsgestaltning, som allmänt förekom i nordeuropeisk träkyrkoarkitektur under senare delen av 1600-talet och förra hälften av 1700-talet. Den individuella variationen i tillämpningen av dessa allmänna principer, som kommer till uttryck i korsarmarnas höga sadeltak, längdaxelns betoning och takryttarens karaktéristiska utformning, för snarare tanken till norsk kyrklig träarkitektur från 1600-talet än till motsvarande svensk eller finländsk, där en bredare rumsform med mera utvecklade tvärskepp vanligen förekom.

Åtskilliga detaljuppgifter angående material till kyrkobygget och arbetet på det samma kunna erhållas ur RÅK. Redan 1738 upptages en post för takspån. 1739 levereras spik samt en kopparskiva att sättas »under fallen å lilla tornet på Kyrkiotaket». Vidare järnbultar för »wäggebandstockarna». 1740 utföras diverse enklare inredningssnickrier, bl. a. bänkar »neder i Kyrkian» av Olof Persson Holm, således en komplettering av kyrkans bänkinredning med anledning av utvidgningen. Först 1744 nämnes kyrkvalvet, som byggdes av Jonas Granberg från Klövsjö³ och till vilket Olof Persson Grind förfärdigat 4 500 spik. Av utgifterna för kosthåll framgår, att Granberg arbetat

¹ Byggmästarens alldagliga namn gör honom svår att identifiera. Troligen rör det sig dock om samme man som den »Erich Swensson på Backen», vilken enl. RÅK. 1747 utförde den rikt ornerade kyrkdörren (jfr nedan fig. 228 och s. 237). Snickaren ERIK SVENSSON i Backen, Kyrkbyn, Älvros, f. okänt år i början av 1700-talet, g. 1738, † 1791.

² Jfr FESTIN i: Jämten 1932, s. 51.

³ För GRANBERGS personalia se Sveg, ovan s. 18, not 1.

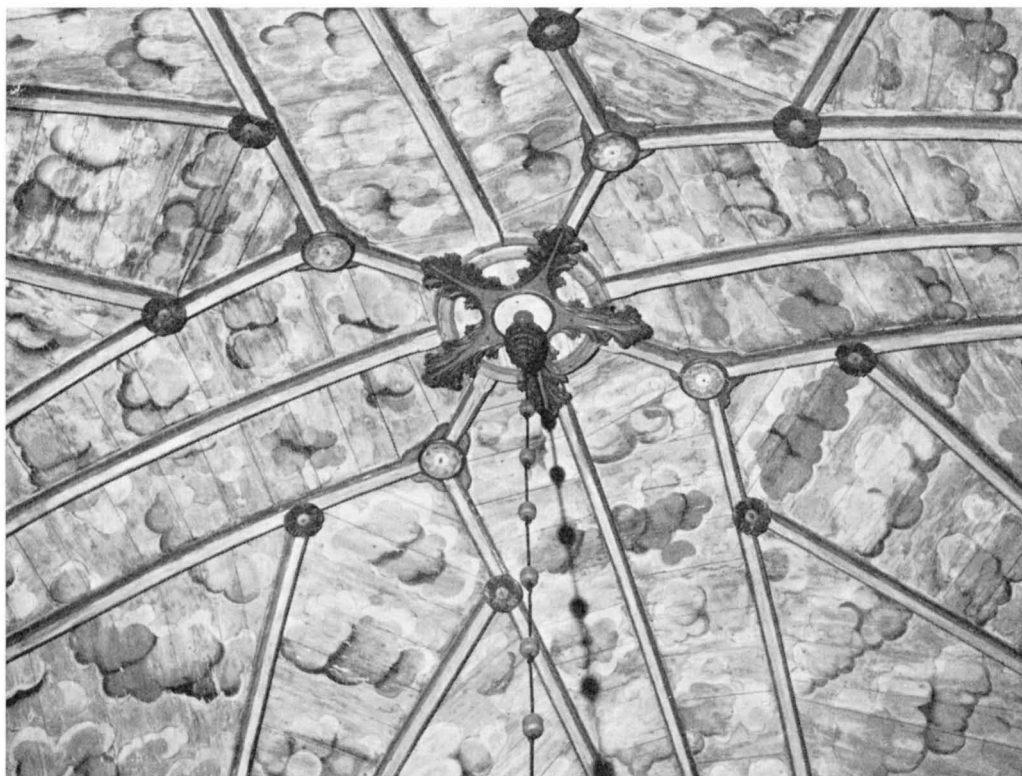

Fig. 193. Detalj av mittpartiets trävalv, 1744. Foto 1960.

Detail vom hölzernen Vierungsgewölbe, 1744.

Central part of wooden vaulting, 1744.

på kyrkvalvet i fyra veckor. Granbergs välvda innertak ansluter till en i mellersta Norrland under 1700-talets förra hälft allmänt förekommande dekorativ valvtyp, som ur stilsynpunkt kan klassificeras såsom en imitation i trä av sengotiska stjärnvalv av tegel i det utförande, som vid 1400-talets slut och 1500-talets början var förhärskande i hela norra Sverige och som hade präglat den allmänna uppfattningen om hur en kyrko-interiör borde vara täckt. Granbergs omedelbara förebild var den liknande välvning, som hälsingemästaren Jonas Granlund några år tidigare utfört i Svegs kyrka (jfr ovan s. 17 f. och not 1).

1746 brädfodrades kyrkans interiör, vilken därmed stod redo att mottaga de dekorativa målningar, som Erik Nilsson Wallin, bygdemålare från Sveg,¹ 1747 utförde i valvet och på väggarna. Samma år brädslogs vapenhuset.

¹ För WALLINS personalia se Sveg ovan, s. 16, not 1.

Interiören fullbordades genom att den fasta inredningens förnämsta pjäser med några års mellanrum förfärdigades av Jonas Granberg. Själva altaruppsatsen snidades 1744, samma år som stjärnvalvet utfördes, medan predikstolen tillkom först 1761, då kosthåll utbetalades åt »mästar Granberg och dess son under predikostolens förfärdigande» (RÄK.). 1764 utförde samme mästare de båda pyramiderna vid mittgången; lövverket på bänkframstyckena mot koret är även daterat detta år. 1765 och 1767 betalades enl. RÄK. järnbeslag till bänkdörrarna, medan själva snickeriarbetet betalades först 1768. Därmed hade kyrkan för första gången fått sluten bänkinredning; denna byggdes kring de gamla grova, öppna bänksätena. Samma år omtalas även läktare. 1779 utbetalades en penningssumma till »Målaren Lindström»¹ såsom »förlag» till färger samt 1780 arvode till denne för läktarnas och bänkarnas målning. Detta avser de ännu bevarade Kristus- och apostlabilderna samt bänkdörrarnas blomsterbuketter (jfr nedan fig. 202 samt s. 249 f.).² I och med dessa målningar kunna 1700-talskyrkans inredningsarbeten betraktas såsom avslutade.

I sin 1777 tryckta beskrivning över Härjedalen nämner HÜLPHERS (s. 49) endast helt kort, att kyrkan är »af träd mycket gammal, men ombygd 1740 med 2 korss, och et litet Torn, har inga ålderdoms-minnen». Något utförligare uppgifter, vilka ge en klarare bild av byggnadens dåvarande utseende, finnas emellertid i ett brev bland hans efterlämnade papper: »Brädslagen utan och innan. Har til Norr och Söder 2ne utskott eller kors. Wacker och nymodig predikstol och Altaretafla med skymålning under hwalfet . . . Om ehuruwål detta wackra gudshus är nog rymligt för sockenboerne så giöres nu en läktare öfwer dörren å södre korset, til så mycket bättre rum för främmande.»³

1796 uppfördes en ny klockstapel av Pehr Pålsson från Stugun enligt kvittens av den 13 juli. Arbetet utfördes i enlighet med de anvisningar dennes fader, kyrkobyggnästaren och stapelbyggaren Påhl Pehrsson lämnat vid sin inspektionsresa till Älvros och Linsell sommaren 1795.⁴ Jfr även nedan s. 232 f.

Påhl Pehrsson engagerades även ett årtionde senare för själva kyrkobyggnadens reparation. Enligt RÄK. erhöll han en reseersättning 1804, vilken torde avse en inspektion av kyrkan. Denna hade då stått över sextio år utan nämnvärda yttre underhållsarbeten. Påföljande år, 1805, upptar RÄK. en stor post kalk till kyrkans rappning. Detta

¹ För LINDSTRÖMS personalia se Linsell ovan, s. 114 not 2.

² Jfr målningar på bänkdörrar i Lillhärdal, s. 177 f. och fig. 158, där samma typ av blomsterbuketter dock ha ett något elegantare utförande. Enl. Lillhärdals RÄK. målade LINDSTRÖM även dessa bänkar 1780.

³ Stifts- och Landsbiblioteket i Västerås, HÜLPHERSKA SAMLINGEN, Korrespondens M S Cd 3: 1—2, s. 1239. För benäget meddelande stå förf. i tacksamhetsskuld till intendent MAJ NODERMANN, Stockholm.

⁴ För PÅHL PEHRSSONS personalia se Linsell ovan, s. 113 not 1.

arbete genomfördes emellertid först 1806, då byggmästaren under sommaren 1805 var upptagen bl. a. av tornbygget i Lillhärddal (jfr ovan s. 160). Älvros kyrka erhöi i stället för sin gamla uttjanta brädslagning vita väggar och en kraftigt markerad röd sockel målad på putsen (jfr nedan s. 235). Tak och gavelrösten bibehöllo sin tidigare spåntäckning, tjärad eller rödfärgad. Denna revetering var det sista större arbete som utfördes före 1900-talets restaureringar. Det bör påpekas, att reveteringen och dess färgsättning genomfördes av samme byggmästare som givit anvisningarna till klockstapelns konstruktion och helt visst även dess dekorativa färgsättning, varför stapel och kyrka i det skick de slutgiltigt fingo, måste betraktas såsom en estetisk enhet.

År 1817 avgav Friedrich Wilhelm von Schubert ett synnerligen positivt omdöme om kyrkan, då han den 17 september passerade Älvros.¹ Han kallar den i sin tyska originaltext för »eine der freundlichsten kleinen hölzernen Kirchen, die ich sah». Den samtida svenska översättningen ger det ännu positivare men kanske något mindre nyanserade omdömet »en af de vackraste små träkyrkor jag sett».

Om 1700-talet inneburit en tid av intensiv byggnads- och inredningsverksamhet i kyrkans historia, blev 1800-talet emellertid en period av allt mera eftersatt underhåll och tilltagande förfall. Tanken uppkom därför på 1870-talet att ersätta den gamla kyrkan med en ny och större på annan plats i byn. Vid en kyrkostämma den 14 maj 1877 (PROT.) fattades beslut om byggandet av ny kyrka. Den 10/9 samma år hölls laga syn å Gamla kyrkan, varvid det bl. a. hette, »att i Kyrkan, som var försedd med altarprydnad, en femkantig altarring med 9 fot genomskärning på främre sidan om altaret, predikstolen med åtskilliga ordnamänter och en himmel, funnos två läktare, 11 fot från golvet, 10 fot långa och 11 fot breda, med två bänkar i vardera; att Kyrkan i öfrigt var försedd med 38 bänkar af olika längd; att å yttre taket, som var belagdt med furuspån; var uppfört ett mindre torn till omkring 14 fots höjd, täckt med furuspån; samt att såväl kyrkans hvalf som i synerhet de pelare, hvilka uppburo hvalfvet vore af röta starkt angripna; att golvet i Kyrkan i förfallett skick och yttre taket i enahanda tillstånd, äfvensom Kyrkans väggar syntes vara af mycket dålig beskaffenhet samt Kyrkan i sin helhet i det skick att den med det snaraste borde ersättas af en ny . . . »

FÖRFALLS-
PERIOD

Byggandet av den nya kyrkan igångsattes 1880 (se nedan s. 268). Med anledning av dess färdigställande aktualiserades frågan om rivning av den gamla kyrkan.

Rivningstillstånd erhöi av K. Maj:t den 11/2 1887 sedan Vitterhets Historie och Antikvitetsakademien tillfrågats och lämnat utlåtandet, att ifrågavarande kyrka icke vore »af den märklighet i antiqvariskt eller konstnärligt hänseende, att något hinder torde böra läggas för den tillämnade rifningen».

¹ SCHUBERT, Reise durch Schweden, II, s. 590. DENS., Resa genom Sverige s. 674.

Av olika skäl blev någon rivning av Älvros gamla kyrka emellertid aldrig verkställd.¹ Alla värdefullare inventarieföremål brötos dock loss och flyttades till ett förvaringsutrymme i Nya kyrkan. Gamla kyrkan kom därefter att stå fullständigt oskyddad, varvid såväl dess yttre som dess inre alltmer förföll. År 1909 hade förfallet fortskridit så långt, att tanken uppkom att överlåta hela kyrkobyggnaden till föreningen Jämtnslöjd i Östersund. Meningen var därvid att den skulle återuppföras på lämpligt ställe i Östersund eller dess omgivning som museikyrka eller förvaringsrum för »samlingar av Härjedalsslöjd», vilka tillhörde föreningen. Ett formligt förslag till en sådan förflyttning utarbetades av kronofogden Axel Frändén² i Sveg och behandlades på kyrkostämma i Älvros den 5/9 1909, varvid man beslöt att överlåta kyrkan »jämte till denna hörande i Nya kyrkan befintliga lösa delar» såsom gåva till föreningen Jämtnslöjd. Av sammanhanget framgår, att dåvarande landshövdingen Ellen Widén³ i Östersund var den egentliga initiativtagaren. Det hastigt uppkomna och snabbt genomdrivna förslaget framkallade emellertid en spontan reaktion hos älvrosborna. Ny kyrkostämma hölls den 17/10 1909, varvid föregående beslut revs upp och man beslöt behålla sin gamla kyrka, vilken man trots årtiondens vanvård inför det eventuella avskedet likväl förstod sig vara mera fästad vid än man tidigare velat erkänna. Såsom en följd av detta beslut bidro ett antal församlingsbor med dagsverken och material till de allra nödvändigaste underhållsarbetena. Därmed blev byggnadens existens tryggad åtminstone för de närmaste åren. Man började även återbörda en del av de tidigare borttagna inventarierna. I detta skick förblev kyrkan fram till den stora restaurering, vilken genomfördes huvudsakligen under åren 1929—32.

RESTAURE-
RING
1929—32

Ett utförligt program för en antikvarisk restaurering utarbetades av dåvarande länsantikvarien Eric Festin i Östersund. Restaureringen innebar en fullständig genomgång av hela kyrkobyggnaden såväl till det yttre som till det inre under ledning av byggmästare J. A. Sandberg,⁴ som sammanfattat dessa arbeten på följande sätt:⁵ »1. Förstärkning av bärlinor och golvfiskar samt ny trossbotten med dubbel papisering och spånfyllning. — 2. Panelen på väggarna togs utav och slogs bättre i spånt samt kompletterades. — 3. Innanfönster insattes. — 4. Bänkar kompletterades och insattes i samma skick som O. P. Holm hade fabricerat dem. — 5. Ny läktare uppsattes — denna fick en olycklig formation tack vare Länsantikvarie Erik Festins gensträvighet att bygga fram läktaren till nästan mitt i kyrkan — trots att Riksantikvarien Sigurd Curman på ort och ställe sade ifrån att icke bygga läktaren framom fälgarna eller strål-

¹ Se FESTIN i: Jämten 1932, s. 56 f.

² AXEL FRÄNDÉN, kronofogde i Sveg 1905—1909.

³ ELLEN WIDÉN, f. 1866, † 1944. Mor till textilkonstnärinnan SOFIA WIDÉN.

⁴ J. A. SANDBERG, Haraby (Jä), byggmästare, ofta anlitad vid kyrkorestaureringar i Norrland. Huvudarbete: restaureringen av Ovikens gamla kyrka (Jä), 1932—35.

⁵ Utdrag ur Utlåtande angående Älvros gamla kyrkas framtida stabilitet. Brev till kyrkvärden MIKAEL SVENSSON, Älvros, daterat den 23/1 1954.

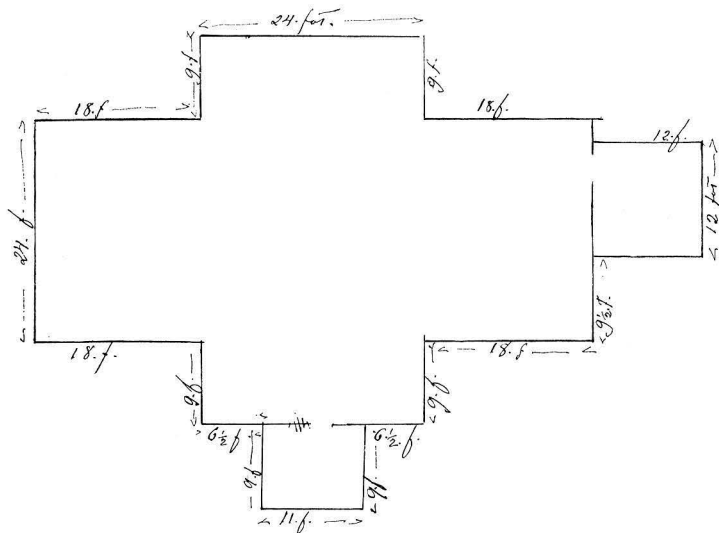
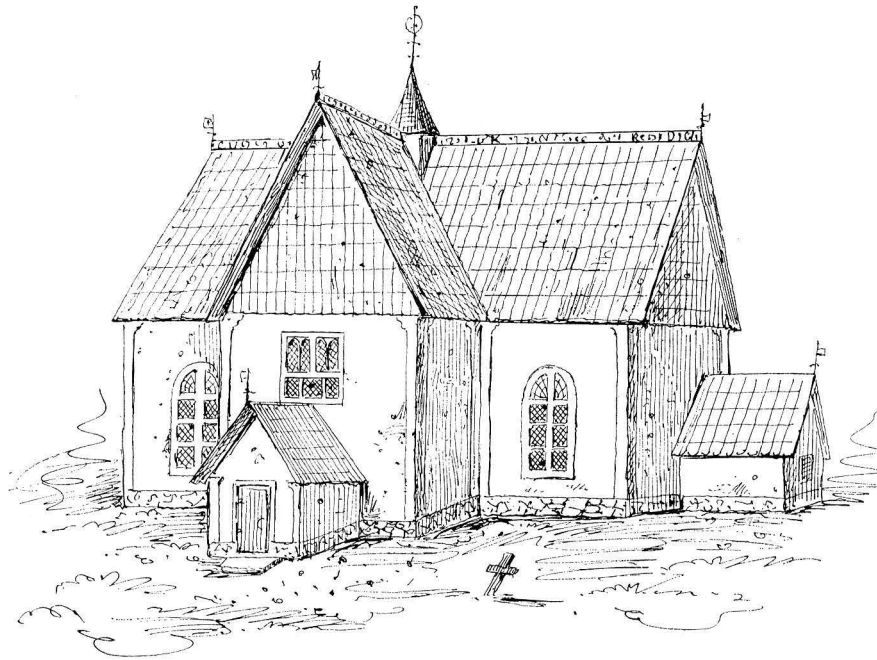

Fig. 194. Kyrkans plan och S fasad. Efter teckning av byggmästare Per Norin 1877. ATA.

Grundriss und S Fassade 1877.

Plan and S front 1877.

stolarna som går ned från kupoltaket och ned till golvet. — 6. Innantaket kompletterades med nya takåsar, papiserades och gjordes spånlådor av plywood samt fylldes med sågspån. — 7. En del av sydväggen, som rötskadats av det bristfälliga yttertaket, intimerades nytt. — 8. Yttertaket förstärktes takstolarna och pålades nytt spåntak av bergfuru.»

Dessa arbeten genomfördes huvudsakligen under år 1929.

Målnings- och konserveringsarbeten utfördes 1930—31 av konservator Olof Karlsson.¹ Beträffande vägg- och takmålningar inneburo dessa ganska betydande kompletteringar och rekonstruktioner, vilka dock överallt äro särskilt markerade i förhållande till Wallins originalmålningar från 1747. I fråga om bänkinredningen utfördes likaledes helt nya partier, vilka dock skilja sig från Lindströms dekorativa målningar från 1780 såsom självständiga kompositioner. Även dessa äro särskilt signerade och daterade (jfr nedan s. 240 och 249).

Restaureringen omfattade även en del arbeten på klockstapeln samt vidare nyuppförande av bogård och stiglucka i gammal stil (jfr nedan s. 231 och fig. 195).

Restaureringen bekostades dels genom bidrag från församlingen samt frivilliga gåvor från enskilda församlingsmedlemmar, dels också med betydande penningbelopp och virkesleveranser från Bergvik & Ala, Iggesund och Marma Långrör AB.

Den restaurerade kyrkan återinvigdes den 24 juli 1932 av biskop Ernst Lönegren.²

UPPVÄRM-
NING

Värmeledning installerades 1945, då Gamla kyrkan skulle tjänstgöra såsom ordinarie församlingskyrka. Den borttogs 1962, sedan Nya kyrkans restaurering fullbordats (jfr nedan s. 273 f.).

KYRKPLATS OCH KYRKOGRÅRD

Älvros gamla kyrka är belägen intill strandbrinken på Ö sidan om Norrälvens utflöde i Ljusnan och i V delen av den långsträckt byn.

Den nuvarande kyrkogården har i stort sett sin ursprungliga form med undantag för Ö sidan, där begravningsplatsen under en tidigare period sträckt sig ca 10 m längre ut i jämnhöjd med klockstapelns yttre hörn. Kyrkan ligger på kyrkogårdens N del, under det att klockstapeln är uppförd i kyrkogårdens SÖ hörn, där den avbryter kringgårdningen (fig. 195).

¹ OLOF KARLSSON, Fillsta (Jä), f. 1883, † 1934. Konservator, ofta anlitad vid kyrkorestaureringar i Norrland.

² ERNST LÖNEGREN. Biskop i Härnösand 1909—34.

Kyrkogården omfattas av en hägnad i liggande timmer med en övre täckning av bräder, ett enkelt lager stockar på S och V sidorna men dubbel timring på N och Ö sidorna. Hägnaden är en rekonstruktion från 1930 av ett förmodat tidigare tillstånd, rörande vilket såväl tillförlitliga avbildningar som exakta uppgifter dock saknas.¹ Under kyrkans förfallsperiod efter fullbordandet av den nya kyrkan i byns Ö del (jfr nedan s. 268) försvann den gamla hägnaden helt och hållet. Emellertid uppsattes i samband med det första iståndsättandet 1909 ett spjälstaket, vilket vid den stora restaureringen 1929—32 ersattes med nuvarande timrade hägnad.

Genom denna leder på Ö sidan en stiglucka (fig. 192 och 196) av trä. Den är klädd med stående panel och har spånklätt tak samt massiva brädklädda portar. Taket krönes av en smidd järnspira med vindfana i form av ett drakhuvud med årtalet 1665 och initialerna C. J. Var denna vindfana, vilken tillvaratagits vid restaureringen 1930, ursprungligen haft sin plats är icke känt. Stigluckan är vitmålad, medan portarna äro gröna. Stigluckan är liksom bogårdsmuren uppförd 1930.

Att en timrad hägnad med skyddstak av bräder samt en bogårdsport med spånklädsel och brädbeslagna dörrar tidigare funnits, framgår av RÄK. 1746, 1747 och 1748 samt 1754.

Kyrkogården kring Älvros gamla kyrka användes numera icke såsom begravningsplats. Flertalet gravvårdar äro sedan länge försvunna. Ett gravkors av järnsmide i rika former (fig. 197) erinrar dock om platsens tidigare användning.

Kyrkogården är planterad med björkar.

¹ Jfr Lillhärda! s. 144.

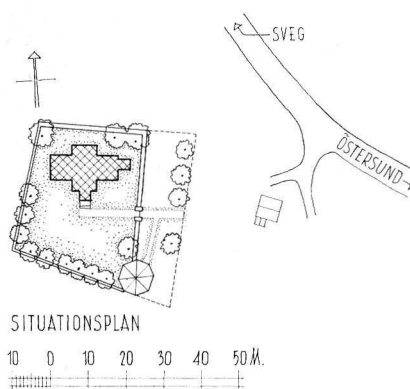

Fig. 195. Situationsplan, 1:2000. Uppm. J. Söderberg 1956.

Lageplan. Plan.

STIGLUCKA

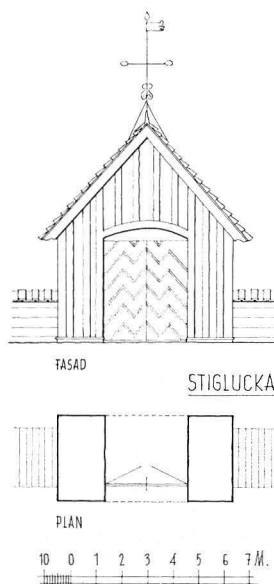

Fig. 196. Fasad mot Ö samt plan av stiglucka, 1:300. Uppm. J. Söderberg 1956.

Fassade gegen O und Grundriss der Kirchhofspforte. Front looking E and plan of 1ychgate.

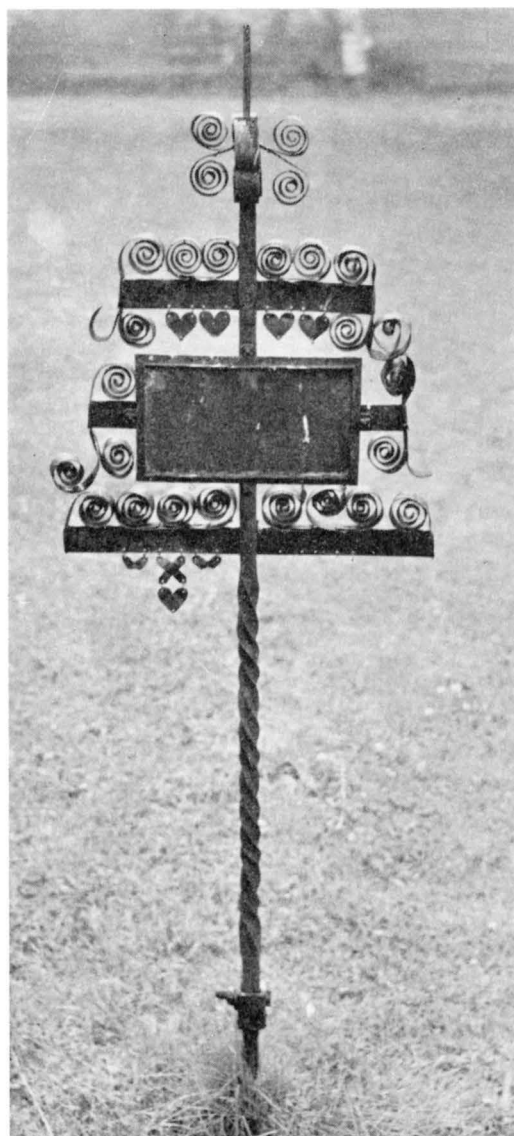
SOCKEN-
STUGAKLOCK-
STAPEL

Fig. 197. Gravkors av järn på kyrkogården.
Foto 1960.

Eisernes Totenkreuz auf dem Kirchhof. Iron memorial cross in the churchyard.

Kyrkstugor eller kyrkstallar ha — i motsats till förhållandet i Sveg (jfr s. 10) — icke funnits i Älvros, vilket påpekas av SCHUBERT 1817¹ och torde ha sin förklaring dels i församlingens ringa omfång och dels i att man i viss utsträckning torde ha använt sig av kyrkbåtar.² Däremot nämner han förekomsten av en sockenstuga. Denna ligger strax Ö om bogården. Till denna sin ursprungliga plats återflyttades den i samband med restaureringen 1930³ efter att under ett femtiotal år ha använts såsom hölada på annat ställe inom socknen.

Nuvarande klockstapel (fig. 198—199) uppfördes 1796 av byggmästaren Pehr Pålsson från Stugun. Enligt en bevarad kvittens, daterad i Älvros den 13 juli 1796, erkänner Pehr Pålsson sig ha mottagit betalning för sitt arbete och säger sig vidare ha »uppfört och förfärdigat en ny Klockstapel» på sin faders »wägnar och gifna löfte». Härmed avses troligen, att stapeln rests efter detaljerade anvisningar av den inom mellersta Norrland synnerligen verksamme och högt skattade stapelbyggaren och kyrkobyggmästaren Pähl Pehrsson i Stugun.⁴

Stapeln är uppförd i resvirke enligt den på fig. 198 redovisade konstruktionen och är ett ypperligt, ehuru jämförelsevis sent

¹ SCHUBERT, Reise durch Schweden, II, s. 591. DENS., Resa genom Sverige, s. 674.

² HÜLPHERS, Herjedalen, s. 48.

³ FESTIN i: Jämten 1932, s. 58.

⁴ För PÄHL PEHRSSONS personalia se Linsell, ovan s. 113 not 1. Enl. RÄK. besökte PÄHL PEHRSSON

från Stugun Älvros kyrka 1795, varvid planerna för stapeln uppgjordes. — Sonen PEHR PÄHLSSON, f. 1762 i Stugun, sedermera bosatt i Lockne, † 1855.

exempel på en i södra Norrland under 1700-talet ofta förekommande typ.¹ Dess grundplan är liksidigt åttkantig. Stapelfoten bildar en sluten kammare med svagt koniskt tak, genom vilket en trappa leder upp till den under klockan befintliga plattformen. Denna är öppen mot alla sidor men försedd med ett gallerverk bestående av svarvade balusterdockor i två avdelningar ovanför varandra. På gallerverkets insida finns ett antal ursprungliga ljushållare av järnsmide bevarade. Stapeln täckes av en spånklädd tornhuv med ett karnisformat nedre takfall, en lanternin samt hög spetsig spira, vars nedre parti är lökformat. Spiran bär en flöjel utformad såsom en tupp, på vilken läses I I S 1796.² Klockstapelfot, hörnstolpar och takfall äro klädda med tjärade träspån, förnyade 1930. Plattformens balustrad är ursprunglig och har rik färgsättning: gröna balusterdockor, röda täckbräder över de eljest spånklädda hörnstolparna samt vita och röda lister. Lanterninen är inklädd med stående bräder, bildande gröna fält med vit omramning mellan röda hörnprofiler.

Denna ovanligt rika polykromi torde motsvara det ursprungliga utseendet.³ Längs lökens nederkant ha i målning angivits årtalen för stapelns uppförande respektive viktigare reparationer: 1796, 1838, 1911 samt 1930.

¹ Jfr BERTIL HASSELBERG, Kupolklockstaplarna i Jämtland och Härjedalen, särtr. ur Forum Theologicum 1957. Örn-sköldsvik 1957.

² Med initialerna I I S torde avses kyrkvärden Jon JonsSon i Älvros, f. 1746, † 1803.

³ ANTON SWAB och C. M. ROBSAHM, Journal under en resa . . . 1796, s. 50: »En ny klockstapel var nyligen uppförd, gräsligt dekorerad med grön och röd färg.» Omdömet får fattas som ett uttryck för resenärernas nyklassiskt orienterade högreståndsmak.

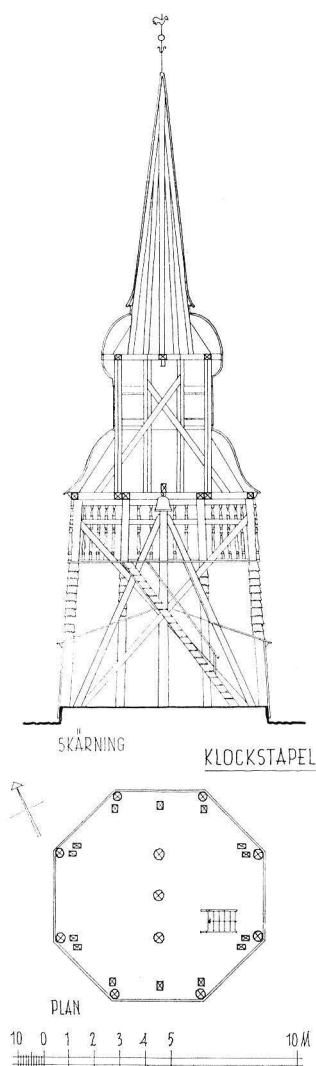

Fig. 198. Plan och sektion av klockstapel, 1: 300. Uppm. J. Söderberg 1956.

Grundriss und Schnitt des Glockenturmes.
Plan and section of bell-tower.

Fig. 199. Klockstapel, 1796, från NV. Foto 1957.

Glockenstapel, 1796, von NW.

Bell tower, 1796, from NW.

Äldre klockstaplar nämnas sporadiskt i RÄK. Sålunda utfördes mera omfattande reparationer på en stapel 1661—62. 1692 lät man »ophöija stapelen» och gjorde en träspira, som kröntes med järnkors och flöjel. Redan 1708 synes dock en nybyggnad (eller genomgripande ombyggnad) åter ha företagits, då RÄK. detta år upptar 220 dlr kmt såsom arvode till klockstapelns byggmästare. Ytterligare en reparation företogs 1733.

ÄLDRE
STAPLAR

GAMLA KYRKANS NUVARANDE TILLSTÅND

Kyrkans grundplan (fig. 200) bildar ett kors med lika långa armar i Ö och V samt något kortare i N och S. I Ö en rektangulär sakristia något förskjuten åt N samt i S ett rektangulärt vapenhus i kyrkans tväraxel.

KYRKANS
HUVUDELAR

Kyrkan är uppförd av liggande timmer med inpanelade knutar och taklister (fig. 192 och 200). Väggarna äro reveterade med gulvit kalkputs. Gavelröstena ha tjärad spåntäckning, på S tvärskeppet lagd i mönster. Knutar, dörr- och fönsteromfattningar samt listverk äro målade i ockra, taklister i grått. Vid marken övergår den ljusa putsen i en målad mörkgrå sockel, vilken döljer konstruktionen av syllar och grundstenar; här och var synas spår efter en något högre och tidigare rödmålad sockelmarkering. Korsarmar, sakristia och vapenhus äro försedda med sadeltak, täckta av tjärad spån samt krönta av takkammar med genombrutna inskriptioner. Över långhuset från V till Ö läses: SÖDER OCH NORR OCH INTIL WERDSENS ÄNDAR LÅFWE HERRAN HALLELVIA ANNO 1756, över koret: 5 MOS . 33: 27 . EN TILLFLYKT ÄR HAN, URTIDENS GUD . + ÅREN 1928—1930 samt över tvärskeppet från S till N: PS 95: 6 KOMMER . LÅTER OS TILBEDIA . KNÄBÖIIA . OCH . NED // FALLA FÖR HERRANOM THEN OSS GIORDT HAFVER.

MATERIAL

Över korsmitten reser sig en liten takryttare av stående panel. Dess nedre firsidiga del har fyra blinda urtavlor, vilka ännu visa spår av tidigare siffermålning. Takryt-

TAKRYTTARE

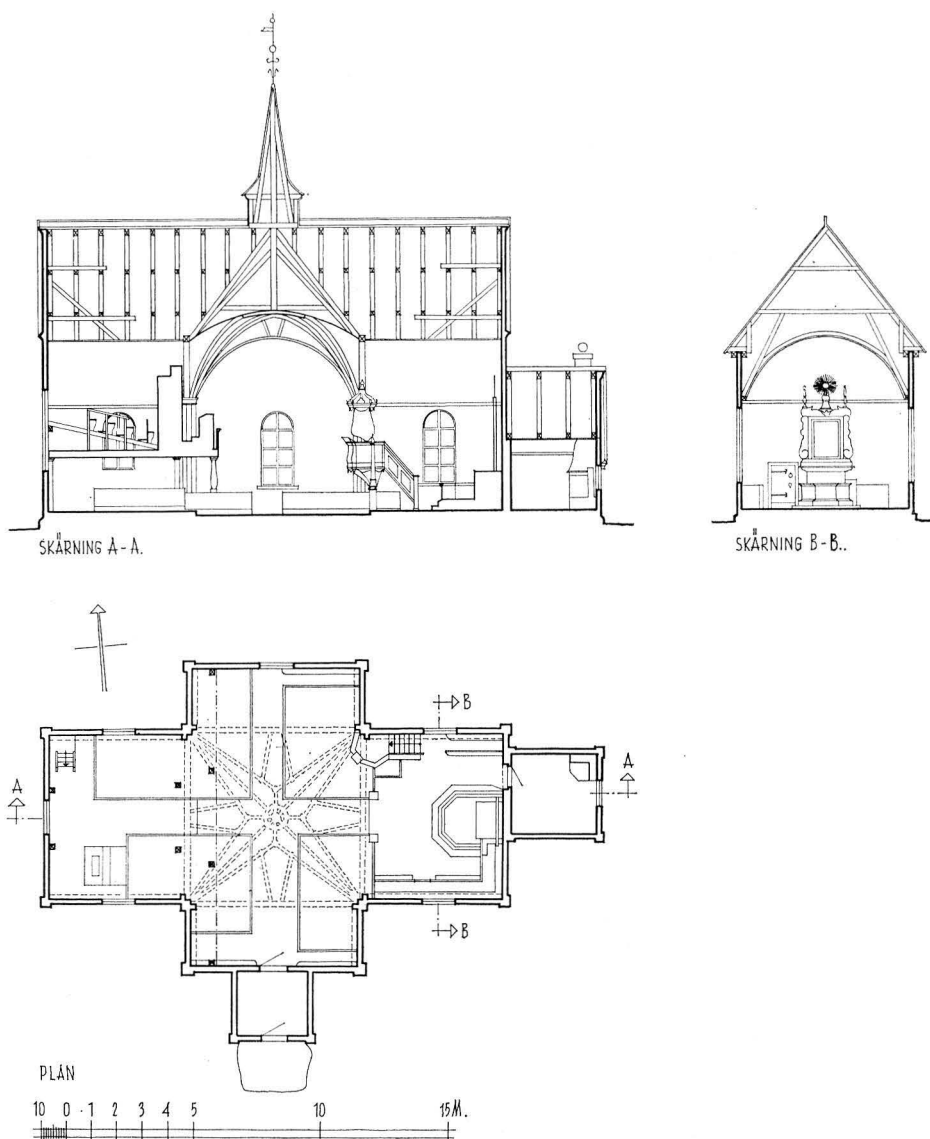

Fig. 200. Plan, längdsektion mot N och tvärsektion mot Ö, 1: 300. Uppm. J. Söderberg 1956.

Grundriss, Längssnitt gegen N und Querschnitt gegen O.

Plan, longitudinal section looking N and transversal section towards E.

tarens spira har gotisk resning, är försedd med spånklädsel och övergår i ett rikt ornerat krön av järnsmide, bl. a. innehållande en ciselerad och godronnerad kopparkula samt överst en flöjel i form av ett drakhuvud bärande årtalet 1691 och initialerna O O S I. Över V gaveln en spira med kors och strålsol. I solskivan urskiljes årtalet 17/77. Den nu till största delen förlorade flöjeln skall enl. SNABBINV. 1927 ha haft formen av ett drakhuvud med initialerna O I S / A I D.¹ Vid Ö gaveln en liknande flöjel med drakhuvudformad spira; solskivans årtal är här 19/30, restaureringsåret, och initialerna A K S / E K S.² Över sakristian ett litet korsformigt ornament i järnsmide.

Kyrkan har ingång endast i S genom vapenhuset, framför vilket ligger en stor ljus-^{INGÅNGAR} röd granithäll. Den enkla rektangulära yttre dörröppningen är försedd med en dörr^{OCH FÖNSTER} av bräder, vars yttersida är maskerad med tre rektangulära speglar. Fönstren äro rundbågiga, uppdelade i mindre fält innehållande blyinfattade smårutor. Fönstret över vapenhuset har däremot rektangulär omfattning (fig. 194).

Vapenhuset har invändig brädklädsel samt förhöjt bräddtak. Såväl tak som väggar^{VAPENHUS} äro målade i ljusgrått. Under väggpanelen skola rester av dekorativa målningar finnas utförda direkt på stockarna.³ Från vapenhuset leder en kraftig, på yttersidan dekorerad trädörr in till kyrkorummet. Dörren är enl. RÄK. 1747 utförd av »Erich Swensson på Backen» (jfr ovan s. 224). Den mot vapenhuset vettande framsidan är lagd med mönster av tunnare trästycken bildande två strålsolar utgående från var sin profilerad kartusch med i svart målade bibelcitater; på den övre: PSALM. 122. / JAGH GLÄDES I THET / MIGH SAGT ÄR, AT WIJ SKOLE GÅ IN — / UTHI HERRANS HUUS . OCH AT / WÅRE FÖTTER SKOLA STÅ I TINOM POR- / TOM. JERUSALEM. Inom den nedre kartuschen läses: PRED: B. 4: 17. / BEWARA TIN FOOT NÄR TU / GÅR TIL GUDZ HUUS, OCH KOM / TIL AT HÖRA; THET ÄR BÄTTRE ÄN / THE DÅRARS OFFER : TY THE WETA / ICKE HWAD ONDT THE GIÖRA. Mellan dessa kartuscher avdelas dörren genom ett smalt, profilerat, vågrätt inskriftsband med målade text: NON OMNES SUNT SANCTI, QVI CALCANT LIMINA TEMPLI. MDCCXLVII. (= Icke alla äro heliga, som nöta templets trösklar. 1747). Inskriftsbandet övergripes av ett kraftigt handtag (hela beslagets H 55), vilket liksom nyckelskylten är utfört i grovt järnsmide med gotiska stilreminiscenser (fig. 228). Kartuscher och strålar avteckna sig i cinnoberrött mot mörkblå botten.

¹ Initialerna O I S och A I D torde åsyfta Olof JonsSon, Älvros, och hans hustru Anna JonsDotter. Enl. bouppteckning 1789 var denne en förmögen man.

² Initialerna A K S och E K S åsyfta August KristoferSon, Älvros, och hans hustru Elin KristoferSon.

³ Enl. meddelande till förf. av kyrkvaktare ERIC PERSSON voro dessa målningar synliga före restaureringen 1928—30.

Fig. 201. Interiör mot NÖ. Foto 1957.

Inneses gegen NO.

Interior looking N E.

INTERIÖR

Interiören (fig. 201—202) bildar ett kors med mot altaret riktad längdaxel och kortare tvärxel. Golvet är till största delen lagt med breda, bilade furutiljor. Väggarerna äro inklädda med stående panel och avbrytas, förutom av den i S befintliga dörröppningen och det däröver sittande fönstret, av sex höga rundbågiga fönster, av vilka två i koret, ett i N tvärrarmen samt tre i V korsarmen. Alla fyra korsarmarna äro täckta med tunnvalv av bräder. Korsmitten är däremot försedd med ett något förhöjt stjärnvalv av trä (fig. 193 och 202) med valvstrålar och valvkappor imiterande ett sengotiskt stenvalv, enl. RÄK. 1744 byggt av Jonas Granberg; vid valvstrålarnas mötespunkt ett mittornament i form av en vindruvsklase, omgiven av fem plastiskt utformade blad, medan övriga skärningspunkter markeras genom tolv smärre träornament i form av

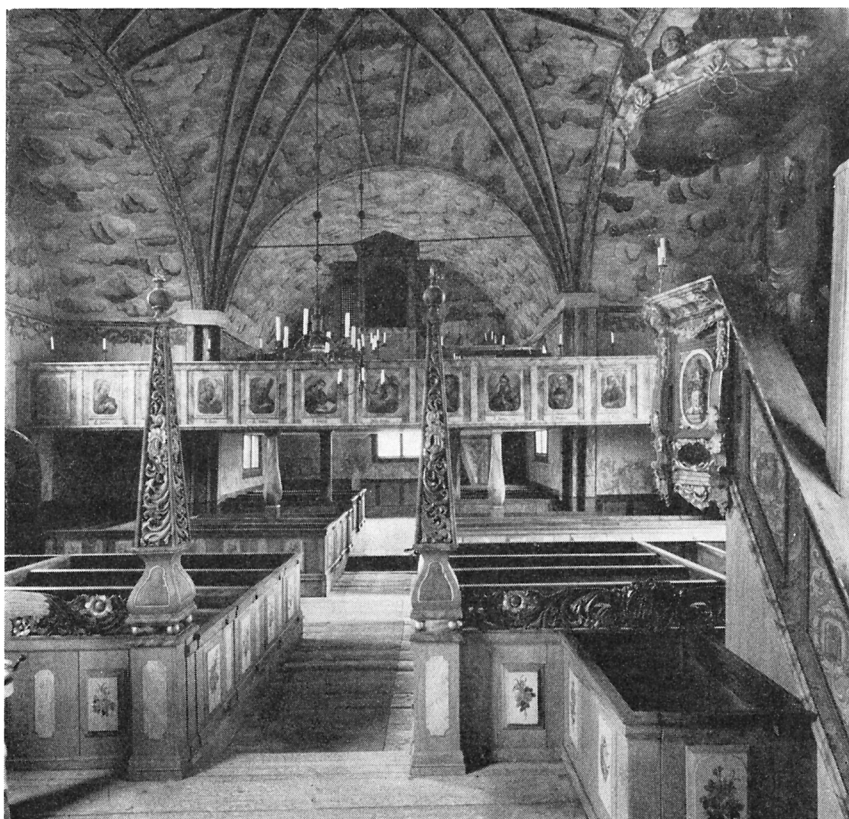

Fig. 202. Interiör mot V. Foto 1957.
 Inneres gegen W. Interior looking W.

blommor (fig. 193). Valvstrålarna samlas mot hörnen, där såsom knippepelare maske-
 rade timmerknutar avdela korsarmarnas väggfält från varandra.¹

Såväl väggar som valv äro till största delen hållna i en ljusgrå färgton, dörrar och
 fönsterbågar däremot i rödbrunt. Väggarnas nedre partier ha genom målning mar-
 kerats såsom en slags panel bestående av breda rödbruna lister kring mörkare grå
 fält. Däröver löper runt hela kyrkan en bred akantusbård med bladverk i rött och
 grågrönt. De i övrigt släta väggarna avslutas upptill av en bård innehållande två olika
 dekorationsmotiv med andra element än den nedre bårdens, målade i grått och gul-
 brunt samt med tydliga stildrag av rokoko med kvardröjande senbarocka former.

¹ Som förebild har tjänat trävalvet i Svegs gamla kyrka. Jfr Sveg, ovan s. 17 f. samt fig. 13. Jfr även
 MODIN, Härjedalens ortnamn, s. 86, där valvet felaktigt anses vara senmedeltida.

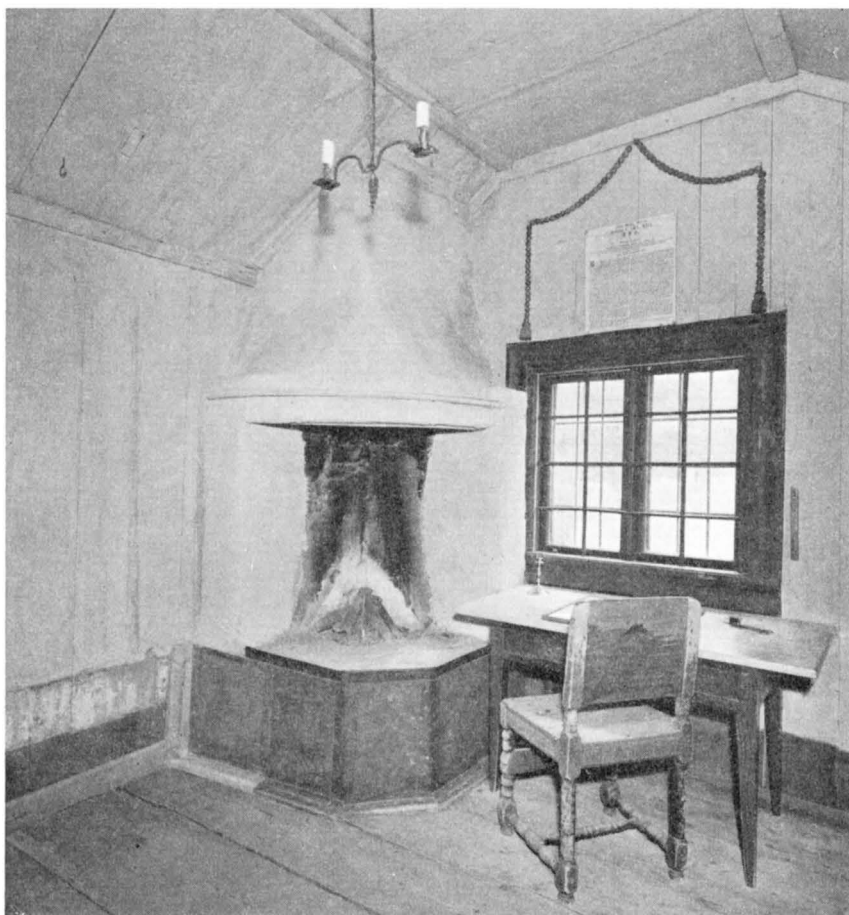

Fig. 203. Interiör av sakristian mot NÖ. Foto 1957.
 Das Innere der Sakristei gegen NO. Interior of the vestry looking NE.

De stjärnvalvet bärande knippepilastrarna täckas av målade stiliserade bladornament i grått och rött, vilka utan lån av motiv ge ett allmänt goticerande intryck. Detta mönster fortsätter i gördelbågarna mot S, V och N korsarmarna, medan korbågen smyckas av ett rikare akantusmönster. Valvstrålar och valvornament äro markerade med gulvitt, rött och grönt. Stjärnvalvets valvkappor äro däremot liksom korsarmarnas tunnvalv och lunettfält dekorerade med strömoln i mörkare och ljusare grå toner. Både väggarnas och valvens målningar äro enl. räk. utförda av Erik Nilsson Wallin 1747; stora partier äro emellertid rekonstruerade av Olof Karlsson i samband med restaureringen 1929—32 vilket överallt är särskilt angivet (jfr ovan s. 230).

Från kyrkorummet leder en låg dörr på N sidan om altaret in till sakristian. Dörren, enl. RÄK. tillverkad 1780, består av bräder och har enkla järnbeslag. Sakristian (fig. 203) är i det närmaste kvadratisk med en stor öppen härd i NÖ hörnet och upplyses av ett fönster i Ö väggen. Ålderdomligt hög tröskel och golv av samma slags bilade tiljor som vissa partier av själva kyrkorummet. En av tiljorna kan med en ring av järn rubbas ur sitt läge för att giva tillträde till ett förvaringsutrymme under golvet avsett för nattvardsvin. Väggarna ha stående panel och äro gråmålade. Taket är tresidigt inpanelat och målat i gråvitt.

SAKRISTIA

INREDNING OCH LÖSA INVENTARIER

Altarbord av trä, timrat av grova bräder, varav några bära spår av äldre dekorationsmålning, H 110, B 140. Över altarbordet reser sig en altaruppsats av trä (fig. 205) i senbarocka former, enl. RÄK. utförd 1744 av Jonas Granberg från Klövsjö. På en kraftig sockel med målad dekor synes en kartusch med snidade palmblad. Inom kartuschen en målad inskrift: *SIJ / GUDZ LAMB*. Däröver reser sig ett krucifix i rundskulptur avtecknande sig mot en slät bakgrund och omgivet av ett inre ramverk med former lånade från en vanlig typ av karolinska tavelramar. Detta omgives av ytterligare ett ramverk bestående av voluter med akantus samt två putti i rundskulptur, hållande kors respektive ankare. På överstycket ovanför krucifixet ett änglahuvud i rundskulptur samt längre upp en strålsol innefattande Jehovanamn. På ömse sidor om strålsolen smärre uppsatser i form av urnor. All snidad dekor är stofferad i guld och silver, i övrigt synes marmorering i blått, rött och grönt. Bakom altaruppsatsen är på väggen målat ett rött draperi med putti, som hålla upp det. Övre delen ursprunglig, troligen utförd av Erik Nilsson Wallin 1747 samtidigt med de övriga väggdekorationerna i kyrkan. Nedre delen kompletterad av Olof Karlsson i samband med restaureringen 1929—32 (jfr ovan s. 228 ff.).

ALTAR-
ANORDNING

Altarringen (synlig å fig. 205) har fem raka sidor med fyrkantiga speglar omgivna av ramverk med profiler av stram karolinsk typ. På mittfältet en kartusch med målad inskrift: *I. JOH: 1.7. / JESU CHRISTE HANS SONS / BLOD, RENAR OSS AF ALLA / SYNDER*. Blågrå marmorering inramande ljusröda stänkmålade fält. Inskriftskartuschen visar guldskrift på svart botten. Enl. RÄK. utförd 1692 i samband med en allmän renovering av den fasta inredningen, varav övriga delar nu till största delen försvunnit. Såsom knäfall för prästen framför altaret tjänstgör en profilerad och målad stock, vilken bär

Fig. 204. Altarskåp 1667, målat 1687. Foto 1960.

Altarschrein von	Triptych 1667,
1667, 1687 ge-	malte 1687.
malt.	

inskriften IESVS NASARENVS 1638 mot svartmålad botten, L 139,5. Denna stock har förmodligen utgjort mittpartiet av en trabes, som varit infogad i ett tidigare korskrank av den gammallutherska typ, ofta med dekorerad enbart i svart mot utspärad träfärg, vilken både i det svenska Norrland och i Norge var allmänt förekommande under 1600-talet. Fragmentet bär samma årtal som den traditionella uppgiften om kyrkans flyttning från Norrälvens V till dess Ö strand (jfr ovan s. 220 f.).

Beträffande annan pall innanför altarringen se nedan s. 252 och fig. 214.

ÄLDRE
ALTAR-
PRYDNAD

Altarskåp av furu med flygeldörrar (fig. 204), till uppbyggnaden imiterande äldre altarprydnad av östligt centraleuropeiskt ursprung i Svegs kyrka.¹ Altarskåpet,

¹ Se Sveg, ovan s. 22 f. och fig. 15—18.

Fig. 205. Altaranordning. Foto 1960.
 Altaraufbau. Altar decorations.

vilket före den granbergiska altaruppsatsen prytt högaltaret i Älvros kyrka, och nu finnes uppsatt på S väggen, består nederst av ett kraftigt predellaparti, flankerat av två utskurna halvmåneansikten. Mellan två svarvade och snidade kolonner läses på predellan följande målade inskrift: TY SÅ ELSKADHE GUDH WERLDENA / ATT HAN UTGAAFF SIN EENDA SON, / PÅ THET, AT HWAR, OCH EN SOM TROOR, / PÅ HONOM SKAL ICKE FÖRGÅÅS, UTHAN FÅ / EWINNERLIGHIT LIJFF. O.I.W.P. S.J.L.K. O.M.S. P.J.S.¹ Denna inskrift avslutas med konstnärssignaturen A.E. HÖFW . . ., varmed avses målaren Anders Eriksson Höfvel eller Hyfvel.² Corpus visar såsom huvudbild *Jesu dop* och på flygeldörrarnas insidor bröstbilder av *de fyra evangelisterna* med sina respektive symboler. Dopbilden har en utpräglad helhetskolorit i blå toner med kraftiga inslag av gult kring den Helige andes duva och brunt på Kristi ländkläde och Johannes Döparens dräkt. Evangelisterna äro återgivna med starkare lokalfärger mot en bakgrund av guld. I ramverket rundlar av trä kring huvudscenen, imiterande förebildens ädelstensmotiv, samt vidare målade slingor och stjärnor. Ett kraftigt bjälklag över dopsce- nen bär inskriften: TU ÄST MIN KÄRE SON J HWILKOM / MIGH WÅL BEHAGHAR: MARC. 1:1. Övånför detta inskriftsfält en mindre pannå med en bleknad framställning av *Gud Fader bland molnen*. Flygeldörrarnas yttersidor sakna bildframställningar och visa endast inskriften: AN — NO / 16—87. Såväl mittparti som flygeldörrar krönas av grovt snidade dekorativa uppsatser avslutade med svarvade knoppar samt överdragna med stoffering i starka färger: grönt, rött, mörkblått, guld och silver. H 241, predellans B 67 (innanför halvmånarna), dopsce- nens B 42,5, H 56 (innanför ramverket). Enligt RÅK. anskaffades denna altarprydnad 1667 och försågs med sina nuvarande målningar 1687, då RÅK. bland arbeten utförda av »Målaren Anders Höfvel» även nämner altartavlan.³

PREDIKSTOL Predikstol av liksidigt månghörnig barocktyp (fig. 206—208) med fyra fält avdelade genom voluter och innehållande i trä skurna figurer av *de fyra evangelisterna* med respektive symboler jämte namnplattor inom kartuscher. Korgens typ traditionell men ornamentiken skuren i fullt utvecklade rokokoformer. Stofferingen domineras av grå och blå marmorering med inslag av guld och silver, rött och grönt i ornamentiken.

¹ O I W P bör betyda Olaus Johannis Unæus Pastor, komminister i Sveg 1663—78, kh i Sveg 1678—88; jfr Sveg s. 78 not 2. S J L K avser Simon Jonæ Limnæus Komminister, komminister i Sveg 1678 till sin död 1717. O M S och P J S torde avse kyrkvårdarna i Älvros Olof MattsSon och Pål JonsSon.

² ANDERS ERIKSSON HYFVEL (HÖFVEL), kyrkomålare. Hans personalia äro hittills icke utforskade. Förutom (signerade) arbeten i Älvros, Lillhärda, s. 207 f. och Sveg, ovan s. 36 torde han ha utfört en del smärre arbeten i Härnösands domkyrka 1697 (enl. RÅK. i HLA).

³ Under HYFVELS målning från 1687 finnes ett undre lager, vilket i dopsce- nen delvis kan skönjas med blotta ögat. Vid en 1958 företagen röntgenfotografering på Nationalmuseum i Stockholm, visade sig denna undermålning bestå av två mycket grovt skisserade figurer med glorio- r. Troligen äro dessa figurer tillkomna på 1660-talet i samband med altarskåpets förfärdigande och i så fall möjligen utförda av samme icke namngivne målare som 1668 dekorerade kyrkorummets tak och väggar (RÅK.).

Fig. 206. Predikstol snidad av Jonas Granberg 1761. Foto 1957.
Kanzel 1761. Pulpit 1761.

Över predikstolen en liksidigt åttkantig baldakin av väsentligt mindre proportioner än själva korgen. Baldakinen har snäckformiga uppsatser samt däremellan änglahuvuden och avslutas i mitten av en svarvad knopp. Under baldakinen en snidad duva. Mellan korg och baldakin ett likaledes i furu utfört ryggstycke i form av ett draperi, på vilket synes en i låg relief skulpterad framställning av *Moses med lagens tavlor*. Baldakinen är i sina färger samstämd med korgen, medan ryggstyckets draperi är grönt och Moses mantel röd.

Fig. 207. Överstykke till predikstols-
trappan, snidat 1684, målat 1687.
Foto 1957.

Hölzernes Orna-
ment über der
Kanzeltreppe,
1684/1687.

Wooden ornament
over the pulpit
staircase,
1684/1687.

Till predikstolen leder en trappa, över vilken reser sig ett snidat och med svarvade knoppar försett överstycke. På den mot predikstolen vettande sidan ses ett målat fält med folkungalejonet över tre strömmar («Göta rikets vapen») samt däröver en kunglig krona (fig. 207). På den yttre sidan ett motsvarande fält med målad inskrift: o. j. WNAEUS. PAST. / PSALM 122. / JAGH GLADES I THET MIG /SAGT ÄR, AT WIJ SKOLE GÅ IN / VTHI HERRANS HUUS, / OCH AT VÅRE FÖTTER SKOLE STÅ / I TINOM PORTOM JERUSALEM / ANNO 1687. Nedre delen av detta överstycke bildar en tryckt båge, vilken på yttre sidan i plattskärning bär dateringen AN[N]O 1684, vilken gäller själva snickararbetet. Till predikstolstrappan hör vidare ett bröstvärn av nyare datum, innehållande två fält med målade framställningar av lammet med segerfana resp. lagens tavlor inkomponerade i en stoffering, som med sina övervägande blå toner ansluter till predikstolskorgens. Intill lagens tavlor signaturen o.k-n / 1930. Till trappans bröstvärn hör även en snidad, målad och förgylld dekorativ uppsats med under bottenplattan ristad inskrift: KRISTINA TEGNANDER / ÅR 1930.¹ H 70.

¹ KRISTINA TEGNANDER, f. ERIKSSON, finsnickare, Älvros, f. 1884, † 1963.

Såsom av beskrivningen redan framgått, är predikstolen med baldakin och trappa sammansatt av delar från olika tider. Enligt RÄK. utfördes 1684 åtskilliga smärre inredningsarbeten, bl. a. en predikstolshimmel, vilken målades 1687 av Anders Hyfvel samtidigt med det ovannämnda altarskåpet. Bågen över predikstolstrappan är genom sina bevarade årtal en säker rest av denna inredning. Det är emellertid möjligt, att även den nuvarande baldakinen innehåller delar från 1680-talets inredningsarbeten, liksom själva predikstolen möjligen kan tänkas bevara dolda partier av den predikstol, som enl. RÄK. anskaffades 1692. I allt väsentligt äro dock såväl predikstolskorg som baldakin i sitt nuvarande skick ett verk av Jonas Granberg, vilken enl. RÄK. 1761 erhöll 700 dlr kmt för »nya predikostolens förarbetande», under det att bonden Jon Larsson i Skog erhöll 192 dlr kmt såsom ersättning för kosthåll åt Granberg och hans son »under predikostolens förfärdigande». Predikstolstrappans bröstvärn är däremot tillkommet 1930 i samband med restaureringen, varvid de ovannämnda symbolisk-dekorativa målningarna utfördes av konservator Olof Karlsson.

Predikstolen utgör en variant av Granbergs vanliga typ, vartill en nära motsvarighet finnes i exempelvis Indalsliden.¹ Sannolikt ha de ornamentala delarna på vanligt sätt förarbetats hemma hos Granberg i Klövsjö, under det att själva de konstruktiva delarna tillkommit på platsen under utnyttjande av såväl äldre fragment som helt nytt virke. På baksidan av det snidade draperiet mellan korg och baldakin kan ännu urskiljas orden JONAS / ELFROS skrivet med krita, troligen utgörande en anvisning vid transporten av de olika delarna.

¹ Jfr SvK, Medelpad, fig. 188.

Fig. 208. Evangelisten Markus, detalj av fig. 206. Foto 1957.

Der Evangelist Markus,
Kanzelfeld von Abb. 206.

St. Mark, detail of fig. 206.

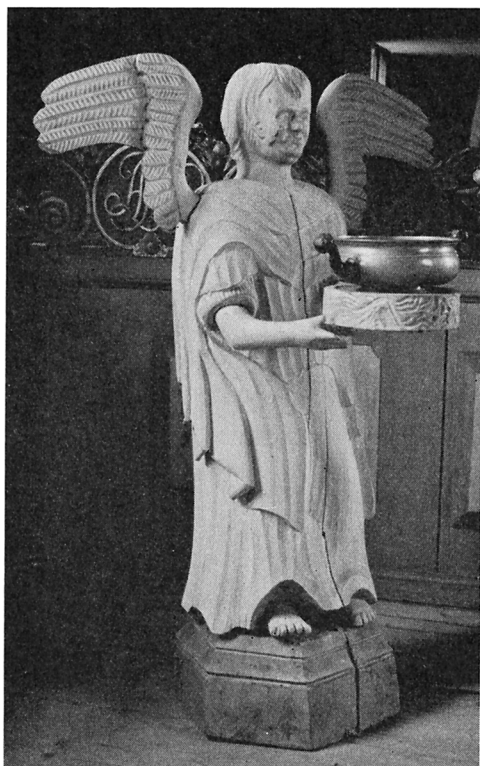

Fig. 209. Dopängel, 1779, med dopskål av tenn.
Foto 1957.

Taufengel, 1779, mit Tauf-
becken aus Zinn.   Wooden angel, 1779, with
baptismal bowl.

Fig. 210. Dopskål av tenn 1784. Foto 1957.
Taufbecken aus Zinn 1784.   Baptismal bowl 1784.

Dopängel (fig. 209) skuren i furu, helt vitmålad, sockel och skålplatta marmorerade i gråblått, H 117 med sockel. Enligt RÄK. inköpt 1779. Tafatt skuren variant av i Jämtland och Härjedalen under 1700-talets senare hälft allmänt förekommande typ.¹

Till dopängeln hör en dopskål av tenn med bukig form och två kulgrepp (fig. 210). D 21,5. Skadad i nederkanten. Stlpr i botten: G F B över lilja i sköld upprepat två gånger (= Gottlob Friedrich Bauman, mästare 1791—1826), Hudiksvalls stadsstämpel, tre kronor, B 2 (= 1784). Ristad inskrift under botten: ANDERS HENDRIKS- / SON: FÖDD: ÅR: 1800: / DEN 6:TE JULIUS: samt på skålens ena sida: S:H.A:S: FÖD: 1844². Vidare finns en fragmentarisk ristad inskrift på den skadade nederkanten: (KÖPT) ÅR 1803 FÖR 1 RD 36 s. Av inskrifterna framgår att denna dopskål länge varit i privat ägo. Tidigare har såsom dopskål använts ett numera försvunnet mässingsbäcken (INV. 1798).

Bänkinredning i fyra slutna kvarter med dörrar (fig. 201—202). Längs korets väggar smala korbänkar med skärmar av samma typ som övriga bänkkvarter. Denna bänkinredning, vilken i stort sett ger intryck av att vara orubbad sedan 1700-talet, utgör dock en rekonstruktion från restaureringen 1929—32 med användande av såväl gamla som nya delar. Under kyrkans förfallsperiod vid slutet av 1800-talet och början av 1900-talet hade man nämligen förvarat hela bänkinredningen på annat håll. Nytilkomna delar ansluta sig helt till de äldre delarna. På några bänksäten återfinnas bomärken jämte årtalet 1741, vilket syftar på iordningställandet av interiören efter kyrkans utvidgning, då Olof Persson Holm enl. RÄK. tillverkade en öppen bänkinredning. Först på 1760-talet försågs denna med finsnickerier i form av skärmar och dörrar med profilerade fyllningar samt järnbeslag (RÄK.). Dörrarnas och bänkskärmarnas speglar ha gult ramverk och äro dekorerade med blomsterbuketter i naturliga färger på ljusgrå botten. De ursprungliga målningarna, utförda av Nils Lindström 1780 (RÄK.)³, bestå huvudsakligen av bukettrosor och nejlikor; de vid restaureringen nytillkomna målningarna, samtliga signerade av Olof Karlsson 1930, bestå av krysantemum och andra blommor.

Vid de främre bänkkvarterens avslutning mot koret ett snidat genombrutet rankverk (fig. 201—202), vilket vid mittgången avslutas med tvenne pyramider på kulfötter, H 220. Vardera bänköverstycket innehåller en medaljong med snidade inskrifter, åt menighetssidan ANNO resp. MDCCLXIV (= 1764) samt åt korsidan de sammanflätade initialerna AFLV (= Adolf Fredrik, Lovisa Ulrika) lika upprepade på båda medaljongerna. Stoffering i guld, silver och grönt samt rödbrun marmorering. Såväl bänköverstyckenas rankverk som pyramiderna äro skurna av Jonas Granberg 1764 (RÄK.) samt restaurerade av Kristina Tegnander 1930.

¹ Jfr ovan, liknande dopänglar i Sveg s. 37 och fig. 28, Linsell s. 120 och fig. 115 samt Lillhärdal s. 179 och fig. 163.

² ANDERS HENDRIKSSON (HINDRIKSSON), f. 1800, bebodde hemmanet Kyrkbyn nr 15. Initialerna S H A S torde syfta på dennes son Henrik Andersson, f. 1844.

³ För LINDSTRÖMS personalia se Linsell, ovan s. 114 not 2.

Fig. 211. S. Apollonia, fragment av målning på pannå, 1400-talets mitt. Foto I. Anderson 1950.

S. Apollonia, Fragmente von gemalten Holztafeln, Mitte des 15. Jh.

St. Apollonia, fragment of painted wooden panel, middle of 15th cent.

LÄKTARE

I V en läktare (synlig å fig. 202) avskärande hela bakre partiet av kyrkorummet. Denna läktare utgör ett mindre lyckat rekonstruktionsförsök, härstammande från restaureringen 1929—32, då den i väsentlig grad förtager den ursprungligen avsedda arkitektoniska effekten av det välproportionerade kyrkorummet (jfr ovan s. 228 ff.).

På läktarbröstningen har ett antal målningar placerats, utförda av Nils Lindström 1780 (RÄK.) för kyrkorummets på 1760-talet uppförda läktare i N och S korsarmarna (jfr ovan s. 226). Målningarna framställa en *apostlasvit*, alla sedda i halvfigur och försedda med inskrifter: JACOBUS MINOR, PHILIPPUS, SIMON, ANDREAS, JOHANNES, JESUS CHRISTUS, PETRUS, JACOBUS MAJOR, MATTHEUS, THOMAS, BARTHOLOMEUS, MATTHIAS. På ett fält närmast ingångsdörren, vilket saknar figurframställning, har uppsatts en inskriftstavla med några data ur kyrkans byggnadshistoria. Läktarbröstningens stoffering är utförd i anslutning till kyrkans fasta inredning i övrigt.

ORGEL

På läktaren står en orgel om 6 stämmor, manual och pedal. Trakturen är mekanisk. Orgelfasaden, som är utförd i nyklassicistisk stil, har på mittfältet en oljemålning, S. Cecilia. Orgeln synes ha tillverkats under 1800-talets förra hälft. Den skänktes till kyrkan år 1934 av professor Edvard Alin, Stockholm. Tidigare stod orgeln i Malmqvistska stiftelsens gudstjänstlokal i Stockholm.

Fig. 212 a-b. S. Magdalena och S. Andreas, fragment av målning på pannå, 1400-talets mitt. Foto I. Anderson 1950.

S. Magdalena und S. Andreas, Fragmente von gemalten Holztafeln, Mitte des 15. Jh.

St. Magdalena and St. Andrew, fragments of painted wooden panels, middle of 15th cent.

Nummertavlor: — 1. Av trä med överstycke i rokoko, H 79,5. Stofferad i guld, silver och grönt. Till denna hör en sats vitmålade siffror på svarta träplattor. — 2. Av trä med enkel snidad ram, H 106. Till denna hör en liknande sats av på träplattor målade siffror.

NUMMER-
TAVLOR

Några fragment av medeltida inventarier finnas bevarade, nämligen åtta stycken furupannåer försedda med senmedeltida målningar (fig. 211—213), vilka i senare tid varit använda i bänkinredning eller panelsnickerier. Samtliga äro av en tjocklek, som varierar något men i regel närmar sig 20 mm på oskadade ställen. De fördela sig på två olika grupper med hänsyn till målningarna, vilka tydligt röja två

FRAGMENT
AV MEDEL-
TIDA INVEN-
TARIER

olika konstnärshänder eller verkstäder. De beskrivas här nedan utan hänsyn till ev. fastställbar ursprunglig ordning i den följd de nu hänga i kyrkans S korsarm.

Första serien består av följande målningar:

A 1. *Den heliga Apollonia* med sin tång. H 44, B 35. (Fig. 211). — A 2. *Den heliga Magdalena* med sin salvkruka. H 44,5, B 36. (Fig. 212 a). — A 3. *Den helige Andreas* med sitt kors. H 55,5, B 17,5. (Fig. 212 b). Hör samman med A 2, på vilken apostelns ena hand samt korset återfinnes. — A 4. *Kvinnligt helgon* med krona på huvudet, annat attribut saknas. H 44, B 21. — A 5. *Kvinnligt helgon* med krona på huvudet men utan attribut. H 44,5, B 19. Samtliga figurer äro målade på tjock kredering och äro avbildade mot guldgrund och ett stiliserat rutgolv i gult och svart. De bära dräkter i rött, grönt och ljusgult samt ha naturlig karnation. Röd inramning.

Den andra serien består av:

B 1. *Kvinnligt helgon* utan attribut. H 52, B 25. (Fig. 213 a). — B 2. *Helig biskop* med kräkla. H 44,5, B 27. (Fig. 213 b). — B 3. *Kvinnligt helgon* med svärd och glob. H 44,5, B 28. (Fig. 213 c). De tre sistnämnda fragmenten skilja sig från de föregående genom avsaknad av guld samt en mera dämpad färgskala i rött, mörkgrönt, svart och brungult. Ansikten och händer ha en gråvit karnation. Figurerna äro här inställda i arkader av tryckta korgbågar, vilka liksom det ovanför liggande akantusverket äro målade i gult och rött med mörk bakgrund.

Med hänsyn till pannåernas tjocklek och till att baksidorna sakna varje spår av målning, torde fragmenten snarast ha tillhört två olika altarprydnader med fast uppställning och dolda baksidor. Dessas ursprungliga utseende kan dock icke fastställas på grund av bristen på tillräckligt jämförelsematerial. Serie A kan rimligtvis dateras till 1400-talets mitt, serie B till 1500-talets andra fjärdedel. Ehuru tidstypiska för var sin period, sakna dessa båda grupper av målningsfragment hittills kända paralleller på svenskt område, varför deras ursprung troligen är norskt.¹

Pall, använd för knäfall innanför altarringen och utgörande podium till medeltida helgonskåp (fig. 214), H 17,5, L 61, B 26,5. Pallen består av ett avlångt 6-kantigt postament med öppen baksida. Genom denna öppning kan man iakttaga föremålets inre konstruktion med sex smala trätappar mellan översida och undersida. Översidan har i mitten ett sekundärt utskuret handtag i form av ett avlångt hål och har i övrigt fragment av kredering på linngrund samt gröna färgspår. De fem slutna lodräta sidorna ha en välbevarad stoffering i rött, vitt och grönt samt i svart målade ungotiska fönster med masverk. Fönsterformerna tyda på 1200-talets slut eller 1300-talets början. Även här torde ursprunget vara norskt.

¹ För diskussion av datering och proveniens stå förf. i tacksamhetsskuld till antikvarien fil. dr ARON ANDERSSON, SHM, Stockholm.

Fig. 213 a-c. Två kvinnliga helgon jämte helig biskop; fragment av målning på pannå, 1500-talets förra hälft. Foto I. Anderson 1950.

Zwei weibliche Heilige und ein heiliger Bischof; Fragmente von gemalten Holztafeln, 1.H. des 16. Jh.

Two female saints and a canonized bishop; fragments of painted wooden panels, first half of 16th cent.

Fig. 214. Pall förfärdigad av sockeln till ett höggotiskt helgonskåp. Norskt arbete från omkr. 1300. Foto 1957.

Sockel eines hoch-gotischen Heiligenschreines, um 1300.

Socle from a high Gothic saint's shrine about 1300.

Fig. 215. Kalk och paten av förgyllt silver, inköpt 1670. Foto 1957.
 Kelch und Patene aus vergoldetem Silber, 1670 gekauft. Silver-gilt chalice and paten, purchased 1670.

Detta föremål har — sett i kombination med de ovannämnda målningsfragmenten — en viss betydelse för bedömningen av frågan om ett kapell funnits i Älvros redan under medeltiden (jfr ovan s. 215 ff.). Det torde nämligen vara ytterst osannolikt, att man för ett så enkelt bruksinventarium som en altarpall från annat håll hämtat ett fragment av ett medeltida helgonskåp. Snarare får man tänka sig att en höggotisk helgonbild, vilken funnits kvar på platsen sedan katolsk tid, av kultiska skäl kasserats men fått släppa till sitt vackert målade postament såsom bidrag till kyrkoinredningen.

Ett andra podium för helgonbild, upptaget i SNABBINV. 1927, har icke kunnat återfinnas.

NATTVARDS-
KÄRL

Kalk av förgyllt silver (fig. 215). Balusterformad fot med litet gjutet krucifix, vilket är fäst vid sitt underlag med en på baksidan utvikt liten silverplåt. Å den släta kuppan en graverad strålsol kring Jehovanamn. H 19,7. Stämplars saknas. — Paten av silver med förgyllt översida och helt utan dekor. D 14,3. Stämplars saknas. RÄK. 1670 nämner »en ny kalk om 27 lodh» samt »arbetes Lön och Kosthold», vilket bör tolkas såsom att såväl kalken som den därtill hörande patenen förfärdigats på platsen av en

kringresande silversmed. Detta förklarar avsaknaden av stämplrar eller åldermansranka samt enkelheten i utformningen.¹

Oblataskar: — 1. Av silver (fig. 216), oval form, godronnerad, stående på fyra bladornerade fötter samt försedd med scharnér. På locket ett liggande lamm med förgyllt kors. H 12,6. Stplr under botten: O (= 1772), O H S (= Otto Henrik Sjöberg, mästare 1726—75), Falu stadsstämpel, tre kronor; å locket: tre kronor, O G (= Olof Grubb, mästare i Hudiksvall 1790—1817), M 2 (= 1794). Ristad inskrift i botten: 17 $\frac{3}{8}$ LOD. Förklaringen till de dubbla stämplarna ger INV. 1798: »En oblat ask, af Silfwer, förlorad (här = trasig), men åter förfärdigat, och påökt år 1795, som årets räkning wisar». — 2. Av trä, cirkelrund, hoplaskad av ett träspån, ornerad med ristningar och karvsnitt (fig. 217). H 5, D 9,3. Inskrift å locket: 1745 / FORTIG. — 3. Av näver, fyrkantig, laskad. H 8,5, L 12, B 8. Ristad inskrift å locket: LPS: I: BYN / 1790. — Oblataskar av trä omnämns i 1700-talsinventarierna, dock utan att kunna närmare identifieras.

¹ Jfr Lillhärdal s. 186, där enl. RÄK. ett liknande silverarbete utförts av en kringvandrande hantverkare.

Fig. 216. Oblatask av silver, 1772; omgjord 1794. Foto 1957.

Silberne Oblatendose 1772, 1794 umgearbeitet.

Silver waferbox, purchased 1772, partly renewed 1794.

Vinkanna av delvis förgyllt silver (fig 218), päronformig och godronnerad, lock med krönknopp och tunggrepp. H 29,7. Stplr å foten: Härnösands stadsstämpel, M B (= Martin Bernström, mästare 1742—79). RÄK. 1749 nämner inköp av »en ny altarkanna, wägandes 63 $\frac{3}{4}$ lod silfwer».

Sockenbudstyg av silver (fig. 219): — 1. Kalk med slät kuppa och balusterformad fot med päronformad nod. H 10,5. Stämplars saknas. — 2. Paten med litet ristat kors på det smala brättet samt bokstäverna IN — RI ristade på ömse sidor om övre korsarmen. D 7,7. Stplr: PP (= Petter Perner, mästare i Sala 1716—20, i Falun 1720—25), Falu stadsstämpel. Kalken är sannolikt identisk med den »sochnebudz kalck af silfwer», som enl. RÄK. inköptes 1719, varefter patenen inköptes först 1724. Till denna sats sockenbudstyg användes tidigare en cirkelrund oblatask av trä och näver, ornerad med ristningar, H 5, D 9,3. — Bevarad är en sockenbudslåda av trä med ett vävt rött bärband av ylle, målad i svartgrönt, H 16,5. Den bör vara identisk med »Ett nytt Sockn-bud skrin, med en liten glasflaska skjänkt af wälärewördige H:r Mag. J: Ruuth. 1793»¹ enl. INV. 1798.

¹ JOHAN CHRISTOPHER RUUTH, f. 1767, † 1822, kapellpredikant i Linsell 1795—1804, kh i Hede 1808—22.

Fig. 217. Oblatask av träspån, 1745. Foto 1960. S. 255.
Hölzerne Oblatendose, 1745. Wooden waferbox, 1745.

Fig. 218. Vinkanna av delvis förgyllt silver, inköpt 1749. Foto 1957.
 Teilweis vergoldete Silberkanne, 1749 gekauft. Partly silver-gilt wine ewer, purchased 1749.

Ljuskronor av malm: — 1. Med sex pipor i en krans, åttapassformade droppskålar. Små prydnadsarmar med blomkalkar i två kransar och en dubbelörn som krönfigur. H 63. Inköpt för 80 dlr kmt 1706 (RÄK.). — 2. Med fem pipor i en krans. H 32. Enkel 1700-talstyp. Upptages i INV. 1798 såsom skänkt av Pehr Olofsson och Olof Olofsson i Kolsätt samt Christopher Ersson i Remmen.

LJUS-
REDSKAP

Fig. 219. Sockenbudstyg av silver, kalken inköpt 1719, patenen 1724. Foto 1957. S. 256.
 Krankenkelch und Patene aus Silber, 1719 und 1724 gekauft. Silver chalice and paten for parish visits, purchased 1719 and 1724.

Ljuskröna av trä med sex pipor i en krans; ljusarmarna utformade såsom drakar med öppet gap och utsträckt tunga. H 53. Stoffering i rött, blågrönt och guld. 1700-tal, men hårt renoverad. Kronan skall enligt 1700-talsinventarierna ha varit betydligt större »med 11 pipor — ofärdig en arm.» Märken efter borttagna armar i en övre krans äro ännu synliga.

Ljuskröna av järn med tolv pipor fördelade på två kransar. H ca 80. Tillverkad under 1940-talet och skänkt av makarna Hanna och Harald Persson, Aspåsnäset.

Hängstakar av järn: — 1. Med två pipor på hästskoformade ljusarmar (fig. 220), fyrkantiga droppskålar och hängande löv. Spår av förtening. B 44,5. Lång upphängningsanordning bestående av vridna järntenar sammankrokade i varandra. — 2. Med två pipor på hästskoformade ljusarmar, fyrkantiga droppskålar och hängande löv. Spår av rödfärg. B 35. — inv. 1735—1798 nämna endast en ljuskröna av järn med två pipor, troligen identisk med hängstake nr 1.

Ljusarm av mässing (fig. 221) med tre pipor, rund väggplåt med driven och punsad ornering, S-formade ljusarmar. L 42,5, B 55. Inskrift å sköld fastsatt på armen: 17 41 / .I.G.S. / .S.H.D. 1700-talsinventarierna upptaga en ljusarm med tre pipor placerad på predikstolen och skänkt av Jon Gundbiörsson på Hammarn; initialerna syfta således på denne och hans hustru.

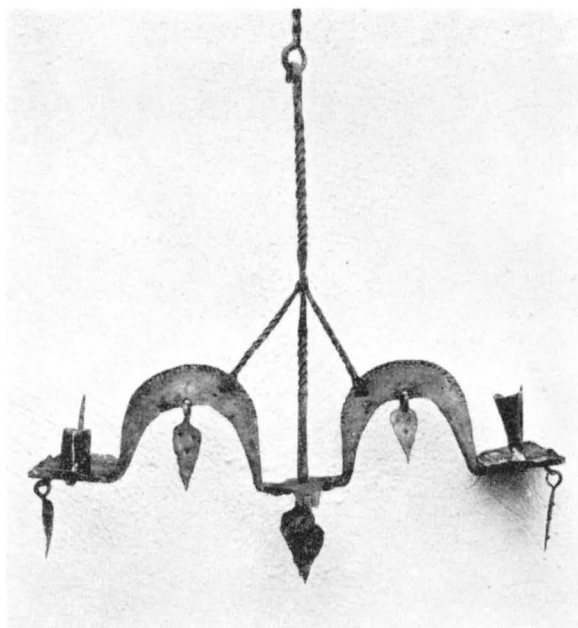

Fig. 220. Hängstake av järn (nr 1). Foto 1960.

Eiserner Kronleuch-
ter. Iron candle pen-
dant.

Fig. 221. Ljusarm av mässing, 1741.
Foto 1960.

Wandleuchter aus ge-
triebenem Messing, 1741
geschenkt. Candle-bracket of ham-
mered brass, presented
1741.

Fig. 222. Ljusstake av malm (nr 1), trol.
1600-tal. Foto 1960.

Kandelaber aus Erz, Bronze candle-stick,
17. Jh. 17th cent.

Fig. 223. Ljusstake av malm (nr 3), skänkt
1763. Foto 1960.

Leuchter aus Erz, 1763 Bronze candle-stick,
geschenkt. presented 1763.

Ljusstakar av malm: — 1. Med två pipor (fig. 222) på rund fot, skaftet gjutet som om det vore flätat av två tenar, vilka mellan ljuspiporna mötas i ett blomliknande ornament. H 31,5. Omnämnd i INV. 1735 men bör vara betydligt äldre. — 2. Ett par enpipiga, svarvad fot med kraftigt förhöjd bas, H 20. Upptagna i 1735 års INV. — 3. Ett par enpipiga (fig. 223), fyrkantig fotplatta med insvängda hörn, balusterformat skaft. H 18 resp. 17,5. Inskrift: 1763. PETER SPÅRNBORG. Enl. INV. 1779 »gifne såsom Testamente efter Sal. Krono Befallnings Man Spårnberg».¹

Ett antal ljushållare av järn finnas på läktarbarriären, tillkomna vid restaureringen 1930 och utförda av konstsmiden Axel Stridsberg i Vemdalen.

Ljussax av mässing med rik figurornamentik. L 17,5. 1700-tal.

Ljusstav av trä med klossliknande krön försett med enkel ornering och spår av målning i svart, grönt och rött. Krönet har hål för ett ljus. Rakt skaft. L 164.

Bland försvunna ljusredskap märkas bl. a. ett par »stora vackra lius armar, en på hwardera sidan af altaret, gifne af högwällärde H:r Pastor Erich Sebrelius», vilka finnas upptagna i INV. 1735.²

¹ För SPÅRNBORGs personalia se ovan s. 216, not 6.

² För SEBRELIUS personalia se Sveg, ovan s. 60 not 1 samt s. 91 och fig. 90.

Altarkläde: — Randig yllevävnad i tuskaftsbindning (fig. 224). Varp av lin eller hampa, inslag av ullgarn i flera färger. Randningen är ordnad i grupper med omväxlande kalla och varma färger; grupperna åtskilda från varandra medelst smalare vita och svarta ränder. Varje grupp innehåller två färger sinsemellan ordnade från ljusare till mörkare schatteringar. Mönsterrapporten ca 21 cm. Vådbredd 71 cm. Sammansatt av två våder. L 270. Säkerligen identisk med »nyt randet Kläde på altaret», som enl. RÄK. inköptes 1671 och som i INV. 1735 upptages såsom »uppå altaret et täcke af västgiota tyg».¹

Antependier: — 1. Av numera urblekt röd schagg, H 92, B 160. Mittkartusch av silverband med årtalet 1737. RÄK. 1736 upptar »4 $\frac{3}{4}$ aln rödt skiägg a 6 $\frac{1}{2}$ dlr alnen samt galoner 2 $\frac{5}{8}$ lod til altarkläde». — 2. Av ljust brunrött ylle med linnefoder; dekor av guldband samt broderi i guld och vitt i form av kors och törnekrona jämte devisen FÖR — EDER. H 110, B 345. Inskrift vid underkanten: E.P. LICIUM 1931 (= Elin Pettersson).

Mässhakar: — 1. Av röd sammet med kantband och ornering av silverband, silverspetsar och silvertråd, foder av rött linne (fig. 225). H 112. Å ryggstycket kors av

¹ Jfr Sveg, ovan s. 72 f. och fig. 70—71.

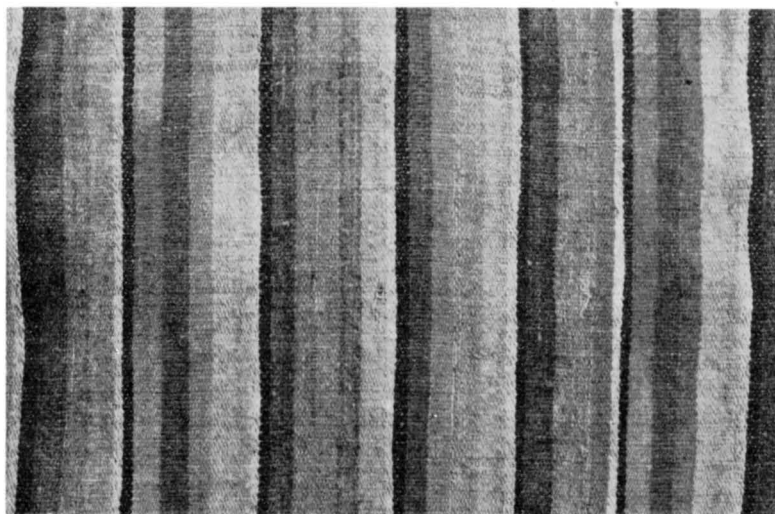

Fig. 224. Detalj av randigt altarkläde av ylle, inköpt 1671. Foto 1960.
Detail von gestreifter wollener Altar-
kleidung, 1671 gekauft. Detail of striped woollen altar-cloth, pur-
chased 1671.

Fig. 225. Mässhake av röd sammet (nr 1), skänkt 1708.
Foto 1957.

Messgewand aus rotem Samt, Chasuble of red velvet, pre-
1708 geschenkt. sented 1708.

silverspets samt initialer och datering: I C / S M // I T / M H // 17 / 08.¹ RÄK. 1707 nämner inköp av »sex alnar samet», »rödt sidenbast», »arbetat ächta silfr.-band» jämte »skräddarelöön». Mässhaken synes således vara anskaffad för kyrkans medel men på initiativ av kyrkoherde Trundman samt sydd på platsen. — Konserverad av RAÅ:s textilkonservering (Pietas) 1932. — 2. Av svart sammet med silverornering, å ryggstycket kors av silverband, å framstycket Jehovanamn inom triangel med omgivande strålknippen i applikation och broderi. Foder av mörkgrå lärft. Tränsar, knapp och tofsar av silvertråd å axlarna. Datering å fodret: 1845. Enl. RÄK. 1843—44 inköpt för kyrkans medel från Stockholm. H 125.

¹ I C / S M bör betyda *Jesus Christus / Salvator Mundi*. I T / M H torde ange givarna *Jonas Trundman* och hans hustru *Märta Huss*. För dessas personalia se Sveg s. 65 not 1.

Kalkdukar: — 1. Av vitt siden med broderi av olikfärgat silke och guldtråd i form av blommor, kantad med guldspets (fig. 226). 40 × 43. Broderad inskrift längs kanterna: CATHARINA : ELFF : / ANNA : GRETHA : ELFF : / AN : NO : / 17 . 26.¹ En liknande kalkduk skänktes av systrarna Elff till Svegs kyrka (jfr Sveg, s. 85). Då någon sådan icke finnes bevarad där, kan det här möjligen röra sig om en och samma kalkduk, som vandrat från moderkyrkan till annexkyrkan eller om två repliker. — Konserverad 1939 av Handarbetets vänner, Stockholm. — 2. Av vitt linne med broderi av korsstyggn och plattsöm i blått och rött, silkefrans i vitt och rött. 40 × 40. Broderad inskrift: 1806/ A P D. — Konserverad 1943 av Libraria, Stockholm.

¹ För CATHARINA ELFFS personalia se Linsell, ovan s. 130 not 2. ANNA GRETHA ELFF, f. 1708, g. 1738 med konrektor Mag. MAGNUS JUSTUS i Gävle. Döttrar till kronobefallningsmannen ERIK ELFF i Sveg. Jfr OL. JOH. BROMAN, Glysisvallur, II, s. 742 och 952.

Fig. 226. Kalkduk av vitt siden (nr 1), skänkt 1726. Foto 1957.
 Kelchtuch aus weisser Seide, 1726 geschenkt.
 Chalice cloth of white silk, presented 1726.

En broderad kalkduk med namnen »Eric Elf» och »Cattarina Wallberg» jämte årtalet 1727 finnes omnämnd i INV. 1798, men är icke bevarad. Den har troligen varit av samma typ som ovannämnda nr 1.¹

Brudpäll av rött mönstertryckt siden med strömönster (fig. 227). 153 × 225. I mitten en kartusch med vågformad ytterkontur och inskrift av påsydda guldband: IIS:SSD/IOS:KOD/ANNO:1747. — INV. 1735 med dess tillägg upptager »Ett pälle af Golgast, gifwit år 1747 af kjörkowärdarna Jon Jonsson och Jon Olsson». Initialerna syfta således på dessa jämte deras hustrur.

Kollekthåvar: — 1. Av röd sidendamast med tofs av rött och grönt ullgarn. H 15. Svarvat skaft i rika former. Skaftets L 125. Själva håven i fragmentariskt skick. — 2. Av blågrönt siden med dekor av små sidenlappar i form av blommor samt fragmentarisk dekor av band, silketofs i gult och rött. Foder av mönstertryckt linne i rött och svart. H 16. Svart snidat skaft med spiralörnerat handtag. Skaftets L 173. Själva håven i fragmentariskt skick. — Såväl nr 1 som nr 2 härröra från 1700-talets förra hälft och omnämnas i INV. 1735 med dess tillägg såsom fördärvade men förbättrade.

FÖRSVUNNA
TEXTILIER

Bland försvunna textilier av liturgiskt eller kulturhistoriskt intresse märkas bl. a. en mässkjorta »af slissing med röda skiagslappar uppå» samt »en dito med gröna». Båda dessa finnas upptagna i INV. 1723 och 1735. Vidare fanns under 1700-talet »En liten dyna af Sidentygs öfwerdrag på Altaren skänkt Fru Cathar. Spårnberg.»²

Liksom i Sveg (s. 88) har även i Älvros funnits en brudgumskappa, först en svart klädeskappa skänkt av befallningsman Graan,³ och sedan, när denna enligt uppgift i INV. 1779 återtagits av givaren, en ny sådan, gåva av »Fru A: M: Fältström» (INV 1798),⁴ tillkommen mellan åren 1792 och 1799.

Ett björnskinns köptes 1674 för 4 dlr kmt (räk.). Älvros kyrka har härvid anslutit sig till ett bruk, som finnes belagt för åtskilliga kyrkor i Norrland och torde ha förekommit över hela Skandinavien i äldre tid.

HEDENGRANS-
TAVLOR OCH
KUNGATAL

I klockstapelfoten förvaras några enklare inventarier eller fragment av sådana sammanhörande med Gamla kyrkans inredning. Bland dessa märkas ett antal äldre tavelramar eller rester av dylika: — 1. Svart profilerad ram av karolinsk typ avsedd för en av Hedengrans graverade jubelfest- eller minnestavlor.⁵ Dageröppningens H 74, 5, B 53, 5. — 2. Ram med svagt profilerade lister, förmodligen lokalt arbete från 1700-talets förra

¹ För ERIKS ELFFS och hans hustrus personalia se Sveg, ovan s. 61 not 2 samt OL. JOH. BROMAN, Gylsisvallur, II, a. st.

² För CATHARINA SPÅRNBORGs personalia se Linsell, ovan s. 130 not 2.

³ PETER GRAAN, f. 1728, † 1807. Kronobefallningsman i Sveg 1759—1784. Jfr Sveg, ovan s. 83 not 1.

⁴ ANNA MARGARETA FELTSTRÖM, f. 1755, † 1840. G. 1779 med kh i Sveg Petrus Rissler d. y.

⁵ Jfr Sveg, ovan s. 88 not 2.

Fig. 227. Brudpäll av tryckt siden, skänkt 1747. Detalj. Foto 1960.
 Detail von einem seidenen Trauhim- Detail of bridal canopy of printed
 mel, 1747 geschenkt. silk, presented 1747.

hälft med stoffering i ljusblått och rött. Dageröppningens H 88,5, B 56. Troligen avsedd för en liknande minnestavla. — 3. Diverse ramfragment, av storlek och utseende att döma delvis härstammande från gustavianska kungatal.

Bland försvunna minnestavlor märkas enl. inv. 1798 tre jubelfesttavlor, placerade i koret samt Gustaf III:s tal 1772 vid riksdagens öppnande. Efter 1799 har ytterligare tillkommit »Konung Carl den 13:des Tal med Ramar och glas» samt »Kongl. Maits: Tal vid Riksdagens öppnande 1817, med förgylta Ramar» (inv.). — I inv. 1831 omtalas de i koret placerade jubelfestavlorna sålunda: »på norra väggen 'De förnämsta dygdernas samtal och Rygtets utrop vid Konung Carl den 11:tes död den 24 Nov 1697.' Denna skrift med ramer försedd har utom Konungens porträt 14 sinnebilder omgifne af Latinska inscriptioner. Å södra väggen finnes 'Fröjdevädet vid Jubelfesten 1693' å hvilket ses en sinnebild, som föreställer ett skepp kämpande med stormen. . . . Å framgafveln en åminnelsetafla af Jubelfesten den 17 Martii 1721.»

I klockstapelfoten förvaras numera även två likbårar, troligen härstammande från 1700-talet. Sådana omnämns i 1700-talsinventarierna.

MÖBLER I
SAKRISTIAN

Litet slagbord med i det närmaste rund skiva. H 71,5. Enl. INV. inköpt 1799, målat 1801 enligt datering under skivan; rödmålade ben, gråblå skiva. (Står f. n. i Älvros nya kyrka.)

Skåp: — 1. Hörnskåp av furu med ljusblå målning. Enkel profilering, H 79. Infört i INV. 1792. — 2. Väggskåp med profilerad framsida, dörr med listverk; blåmålat med röda lister. Målningen daterad 1829. H 116.

SIGILL

Sockensigill, stamp av koppar, sigillbildens D 20 mm. Svarvat träskافت. L. 6,5. (Fig. 241, s. 286). Enl. RÄK. anskaffat 1838.

En uppgift hos Modin¹ och hos Festin² om förekomsten av ett rökelsekar har icke kunnat verifieras i äldre INV. eller andra tillgängliga källor.

Pärmen till kyrkans äldsta räkenskapsbok från 1656 innehåller ett blad ur Missale Upsalense, det senare trycket, Basel 1513, fol. CLXXX med versosidan synlig. Bladet har här använts såsom styvnad för häftningen i ryggen. Att detta blad tillhört en inom Svegs pastorat använd mässbok är föga sannolikt men ingalunda uteslutet. Mera troligt är emellertid, att bladet härrör från ett exemplar som hamnat hos en bokbindare för att användas till pergamentsomslag.

KLOCKA

I klockstapeln hänger en klocka, vilken ursprungligen tillhört en tidigare stapel på platsen men som 1795, året före den nu stående klockstapelns uppförande (se ovan s. 232), såldes till Linsell.³ Därifrån återbördades den till Älvros 1948 mot det att Älvros församling bekostade en ny storklocka för Linsells församling.

Klockan har akantusornering å såväl övre som nedre randen. Under en kunglig krona och omgiven av fyra änglahuvuden läses å livets ena sida följande inskrift: GUD TIL ÄRA / OCH ELFROS FÖRSAMLING / TIL NYTTA / ÄR DENNE KLOCKA OMGJUTEN / I SUNDSVALL AF CARL JAC: / LINDERBERG ÅR 1776.⁴ Å andra sidan en inskrift omgiven av fyra änglahuvuden: TIENER HERRANOM MED FRÖGD / KOMMER FÖR HANS ANSIKTE MED GLÄDSKAP / GÅR IN I HANS PORTAR MED TACKANDE / UTI HANS GÅRDAR MED LOWANDE / PSALM: 100. v. 2.4. D 80, H 72. Av allt att döma är denna klocka en omgjutning, ty RÄK. 1775 och 1776 uppta utgiftsposter för »Forslen til Sundsvall för gamla klockan» samt betalning i två olika poster till »klockgjutaren Linderberg.»

Enligt bevarade handlingar torde kyrkklockor ha anskaffats till församlingen både på 1650-talet och 1675. I det första fallet kan man sluta sig därtill genom ett brev av

¹ MODIN, Härjedalens ortnamn, s. 86.

² FESTIN i: Jämten 1932, s. 51.

³ Jfr Linsell, ovan s. 133 f.

⁴ CARL JAC. LINDERBERG. f. 1725, † 1802. Klockgjutare i Sundsvall, mästare 1759. Jfr SUNDSVALLS VERKSTÄDER 200 ÅR, s. 20 ff., Uppsala 1956.

den 6 okt. 1654 från borgmästaren i Hudiksvall Nils Hansson,¹ i vilket denne tackar älvrosborna för den oxen han fått för sitt »omak» i samband med beställningen av en kyrkklocka i Stockholm. Man skulle kunna förmoda att denna klocka, som dock ej finnes belagd i RÅK., då dessa för Älvros äro bevarade först fr. o. m. 1656, beställts hos klockgjutaren Jörgen Putenson, vilken 1652 genom samme Nils Hanssons förmedling levererade en ännu bevarad kyrkklocka till Överhogdal (se nedan s. 327 och not 2).

¹ Original i ÖLA. — NILS HANSSON (FUNDEL), f. 1599, † 1663 men begravd 1664, borgmästare i Hudiksvall 1638 och därefter i flera perioder, sammanlagt 14 år. Jfr OL. JOH. BROMAN, Glysisvallur, I, s. 72 samt SVEN BRUN, Hudiksvalls historia, I, Hudiksvall 1932, s. 66 f.

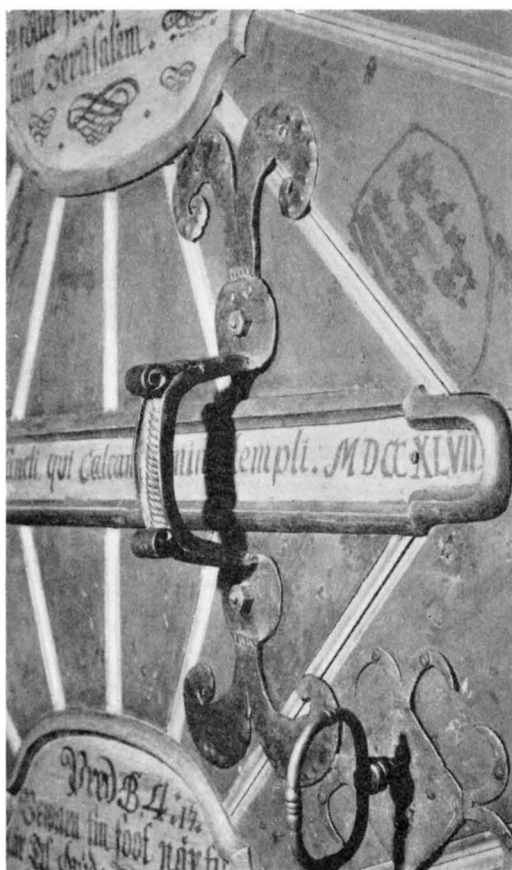

Fig. 228. Detalj av dörren mellan vapenhus och kyrkorum. 1747. Foto 1960. S. 237.

Detail von der Eingangstür. 1747. Detail of the entrance-door. 1747.

NYA KYRKANS BYGGNADSHISTORIA

Önskan att övergiva den allt mer förfallna Gamla kyrkan fick som resultat, att man vid kyrkostämman den 14 maj 1877 fattade beslutet att bygga en ny kyrka och förlägga denna till annan plats inom kyrkbyn (jfr ovan s. 227 f.). Vid kyrkostämman den 21 oktober samma år förelägo meningsskiljaktigheter, huruvida den nya kyrkan skulle uppföras av sten eller av trä. Att det senare alternativet segrade med 23 röster mot 13 får främst tillskrivas ekonomiska skäl. Redan vid denna stämman kunde majoriteten presentera ett förslag, upprättat av byggmästare P. Norin från Norrala i Hälsingland.¹ Detta förslag kom ej att fullföljas. Definitiva ritningar utarbetades — helt visst på Överintendentsämbetets anmodan — av den kände stockholmsarkitekten Ernst Jacobsson.² Dessa ritningar (fig. 230—231) äro daterade 1879 samt godkändes av Överintendentsämbetet den 17 februari 1880, varefter de stadfästes av K. Maj:t den 5 mars samma år.

Jacobssons ritningar ha ett icke obetydligt konsthistoriskt intresse. Den i dessa presenterade kyrkan är en typisk exponent för ett tidigt stadium i utvecklingen av den nya nationalromantiska träarkitektur, vilken i så hög grad skulle präglade senare delen av 1800-talet. I fråga om grundplanens och rumsformens enkelhet är nyklassicismens och det tidiga 1800-talets standardiserade salkyrkoform ännu icke övervunnen. I fråga om tornets asymmetriska placering samt väggarnas, takets och de små sidoportikernas rika artikulering röjes däremot ett tydligt sammanhang med sekelslutets arkitektur med dess förkärlek för fri uppdelning av planheter och volymer och för dekorativ sönderdelning av alla ytor. Jacobsson har synbarligen tänkt sig en exteriör med spånklädsel omväxlande med i mönster lägd panel av spåntade bräder inom en stomme av fint snickrade skenbart konstruktiva vertikala och horisontala bjälkar. Interiören präglas på ritningarna av motsättningen mellan enkelheten i den rektangulära rumsformen och detaljrikedomen med dess upprepningar av sammanträngda gotiska motiv såsom fönstrens spetsbågar och trepass.

Utförandet kom att i stort sett följa ritningarna, dock med undantag av att Jacobssons smäckra torn och dess av klockstapelkonstruktioner inspirerade snedsträvor ersat-

¹ PER NORIN, byggmästare från Norrala (Hs), f. 1827, sedermera bosatt i Trönö (Hs), † 1885. Son till byggmästare JACOB NORIN, jfr Sveg, s. 44 not 2.

² ERNST ABRAHAM JACOBSSON, arkitekt, professor, intendent i ÖIÄ, f. 1839 i Stockholm, † 1905 därstädes. Känd förespråkare för materialets äkthet och byggnadernas anpassning efter miljö och ändamål, varvid han sökte förena drag ur gångna tiders formspråk med nya idéer.

Fig. 229. Älvros nya kyrka från NV. Foto 1957.

Die neue Kirche von Älvros von NW.

The new church of Älvros from NW.

tes med ett bastant fyrkantigt torn med alltigenom lodräta väggar. Byggnadens entreprenör blev samme byggmästare Norin från Norrala, vilken utarbetat det ovan omtalade första förslaget till ny kyrka. Väggarna restes i stolpkonstruktion med utfyllnadsverk, allt av bästa timmer. Arkitektens ritningar hade emellertid förutsatt en dekorativ ytbehandling av hög hantverkskvalitet med utnyttjande av träets naturliga materialverkan. Intentionerna kommo i detta avseende icke att fullföljas vare sig beträffande exteriör eller interiör. Med helt vitstrukna väggar och med provisorisk taktäckning av papp, vilken 1892 (RÄK.) utbyttes mot plåt, kom Älvros nya kyrka sålunda att framträda i väsentligt annan gestalt än vad som varit arkitektens avsikt. Förenklingen av snickeriernas kvalitet torde emellertid ha blivit mest påtaglig i interiörens detaljer.

Interiören (fig. 233), vilken sedan 1957 (jfr nedan s. 274) i åtskilliga avseenden är starkt förändrad, hade ursprungligen ett mot Ö väggen ställt altare av trä med i panelade fält indelad framsida, stofferad i gul och svart marmorering jämte förgyllt

INTERIÖRENS
URSPRUNG-
LIGA
UTSEENDE

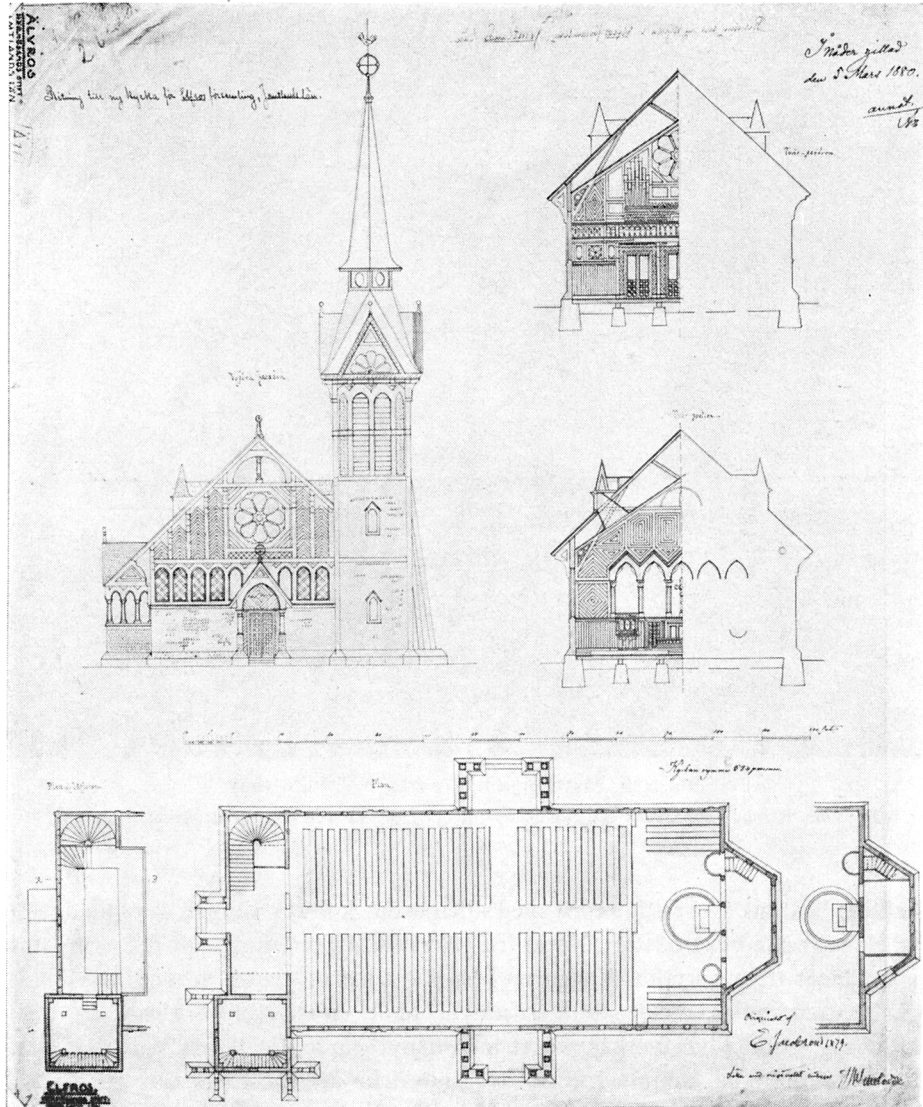

Fig. 230. Nya kyrkans plan, V fasad samt sektioner mot Ö och V. Efter ritn. av E. Jacobs-
 son 1879, BS1.

Grundriss, W Fassade und Querschnitte gegen O und W nach einem Projekt 1879. Plan, W. front and sections towards E and W according to a project of 1879.

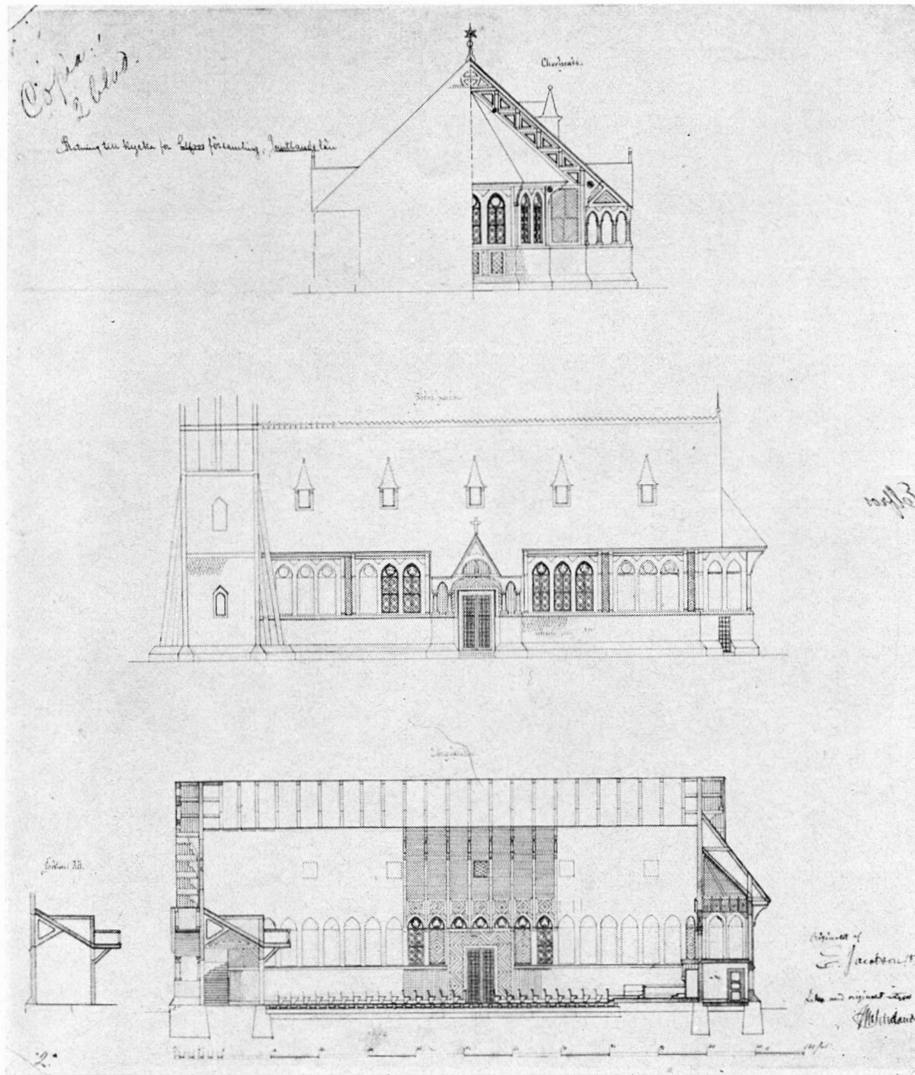

Fig. 231. Fasader och längdsnitt mot N. Efter ritn. av E. Jacobsson 1879. BSt.

Fassaden und Längsschnitt gegen N nach einem Projekt 1879.

Fronts and longitudinal section towards N according to a project of 1879.

listverk, H 106, B 187. Det flankerades av de båda dörrarna till sakristian. Altarringen hade cirkelformig grundplan och var målad i vitt och guld. Predikstolen, målad i vitt och guld, befann sig i NÖ hörnet med dold uppgång inifrån sakristian. Öväggens ännu bevarade bågöppningar avtecknade sig direkt mot den bakomvarande utbyggnadens färgade glasfönster. I den mittersta öppningen stod ett förgyllt kors, H ca 230 med törnekrona. (Kors och altarframstycke förvaras numera i klocktornet.)

En panel runt väggarnas nedre partier var liksom bänkarna målad i ekimitation, medan resten av interiören var gråvit. I V fanns en läktare över kyrkans hela bredd samt under läktaren ett förrum med tre dörrar i bredd in till kyrkorummet.

Hur Älvros nya kyrka tedde sig för samtiden står att läsa hos SAXON:¹

»Den nya kyrkan är en af de få i länet, hvilka ha arkitektur. Hon är af trä. Det höga bjälktaket har vacker resning. Altarprydnadens fönster af mångfärgadt glas ge en

¹ SAXON, Jämtlands läns kyrkor, s. 77 samt uppl. med omtryckt sista ark s. 80—81.

Fig. 232. Kyrkan från S före ombyggnaden 1957. Flygfoto i BSt.
Die Kirche von S vor dem Umbau 1957. Church from S before 1957.

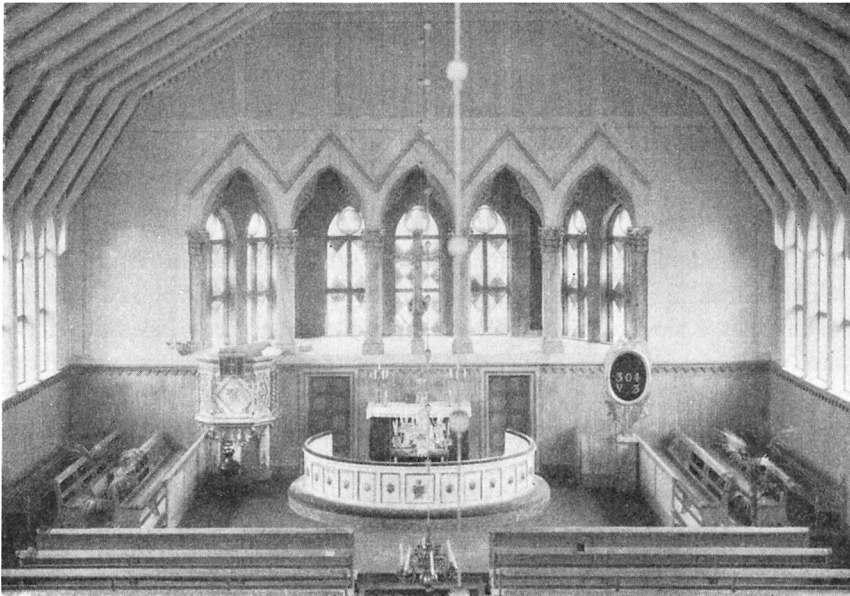

Fig. 233. Interiör mot Ö före ombyggnaden 1957. Foto i BSt 1954.
Inneres gegen O vor dem Umbau 1957. Interior looking E before 1957.

mystisk dager åt hela det rymliga templet. Altaret är en särskild utbyggnad, uppbyggt af 6 pelare och med ett förgylldt kors i midten med altarringen nedom. På ena sidan om denna står altartaflan (läs: nummertavlan), på andra predikstolen med läckert snideri i guld på hvit botten. Kyrkan har tre ingångar, alla med tamburer, och en liten läktare. Tornet, högt och stilt, är fastbyggt på ena gafvelns hörn — betydligt originellt således.»

Byggnadsarbetet pågick mellan åren 1880—86 och kyrkan invigdes i oktober sistnämnda år.

Sedan Gamla kyrkan återinvigdes den 24 juli 1932 samt sedermera enligt domkap:s beslut den 19 december 1945 även skulle fungera såsom ordinarie kyrka vid sidan av den nya (jfr ovan s. 230), kom Älvros nya kyrka periodvis att stå oanvänd och började i sin tur förfalla. Förslag om rivning av kyrkan diskuterades men efter skarpa meningsmotsättningar beslöts på extra kyrkostämman den 6 juni 1954, att även Nya kyrkan skulle restaureras. En såväl till det yttre som framför allt till det inre omfattande renovering utfördes under ledning av arkitekt Rolf Bergh, huvudsakligen under år 1957 och i stort sett i överensstämmelse med ett av honom den 14 maj 1954 upprättat

RESTAURERING 1957

förslag. Härvid förkortades kyrkorummet 3 1/2 m i V, motsvarande det tidigare förrummet och läktarutrymmet, varvid tornets N fasad frilades och en öppen portik tillkom framför den indragna V gaveln. Härigenom kunde tornet konstruktivt isoleras från kyrkokroppen till fördel vid klockringningen, vilken tidigare medfört störande vibrationer i själva kyrkorummet. Torn och väggar fingo på arkitektens förslag en ny färgställning i rött och vitt. De små portikerna på N och S långsidorna inbyggdes och försågos med fönster.

Interiören genomgick väsentliga förändringar utan att dock förlora sin från början avsedda helhetskaraktär. Viktigast var anskaffandet av nytt altarbord och altarring samt omordnandet i samband därmed av hela den liturgiska inredningen i koret i enlighet med rådande moderna principer. Predikstolen, som tidigare varit placerad invid Ö väggen (jfr fig. 233), flyttades fram i kyrkorummet till en plats N om altarringen och försågs med ny trappa och ett lågt podium. Korets liturgiska utsmyckning fullbordades genom de dekorativa konstverk, som uppsattes i bågöppningarna bakom altaret (se nedan s. 279 f. och fig. 237). Portikerna i N och S öppnades mot kyrkorummet genom likartade bågöppningar som i Ö väggen. De små takfönstren återupptogs efter att tidigare ha varit igensatta inifrån. Väggspanelen förnyades och färgsättningen förändrades helt i enlighet med arkitektens tanke, att kyrkorummet skulle efterlikna »färgskalan i en tallskog» med huvudkomponenterna brunviolett, ockra, rött, blågrönt och brunt. För renoveringens detaljer hänvisas till nedanstående skildring av kyrkobyggnadens nuvarande tillstånd.

UPPVÄRM-
NING

I samband med renoveringen installerades el. värmeledning 1957, ersättande en järnkamin, som enl. RÅK. anskaffats 1900.

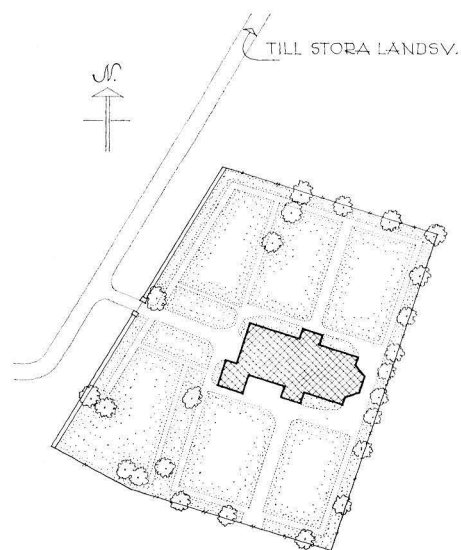
Den renoverade Nya kyrkan återinvigdes midsommardagen 1957 av biskopen, sedermera ärkebiskop Gunnar Hultgren.

KYRKPLATS OCH KYRKOÅRD

Älvros nya kyrka med kyrkogård är belägen på en central plats i Ö delen av byn mellan landsvägen Sveg—Östersund och Ljusnan. Vid kyrkostämman den 21 oktober 1877 beslöts enhälligt, att den planerade Nya kyrkan skulle uppföras »å den s. k. allmänningen wid Skogen i Kyrkbyn, alldenstund den gamla Kyrkoplanen såsom allt för inskränkt och såsom bestående af allt för lös jordmån för ifrågavarande ändamål ansågs otienlig».

Kyrkogården (fig. 234) begränsas i V av en bred torvtäckt kallmur av granit, vilken tillkom i samband med en utvidgning 1935. Ingången i V har järngrindar mellan stolpar av kallmur med svagt pyramidformig täckning av granithällar jämte krönande järnkors. Övriga sidor avgränsas genom gjutjärnsstaket från 1886 (RÄK.) av vid denna tid gängse nygotisk typ. En andra ingång finnes i S, försedd med gjutjärnsgrindar. Kyrkogården är glest bevuxen med björkar.

Förslag till bårhus i SV hörnet av kyrkogården upprättades 1956 av arkitekt Rolf Bergh men har icke kommit till utförande.

SITUATIONSPLAN.

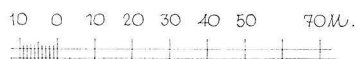

Fig. 234. Situationsplan 1: 2 000. Uppm. J. Söderberg 1956.

Lageplan.

Pl an.

NYA KYRKANS NUVARANDE TILLSTÅND

Kyrkans plan (fig. 236) bildar en rektangel med i Ö utskjutande tresidig sakristia samt i SV hörnet kraftigt framspringande klocktorn. Mitt på N och S långväggarna finnas mindre utbyggnader med rektangulär grundplan.

PLAN OCH MATERIAL

Över en sockel av finhuggen granit är kyrkan uppförd i stolpkonstruktion med utfyllnadsverk i timmer och försedd med klädsel av träspån och stående panel. Kyrkobyggnadens och tornets nedre partier äro täckta med rektangulära rödmålade spån. De övre panelklädda partierna äro hållna i vitt med språngstolar samt omfattande och uppdelande lister i rött. Kyrkan har kraftigt utskjutande sadeltak, täckt av svartmålad galvaniserad plåt; vardera långsidan har fem små vitmålade takkupor med tornliknande uppsatser av svartmålad plåt.

Tornet (fig. 229) har en spira, som reser sig mellan fyra fönsterprydda trekantiga gavlar, övergår i en åttasidig lanternin och upptill avslutas med en hög åttkantig spets, krönt av ett kors med stjärnor och kyrktupp. På tornets nedre del små rundbågiga fönsteröppningar med vit omramning; på dess övre del stora rundbågiga ljudöppningar med svartmålade luckor. Tornet täckes liksom kyrkan i övrigt av svartmålat plåttak.

TORN

Fig. 235. Exteriör från S. Foto 1957.
 Fassade gegen S. Front looking S.

INGÅNGAR

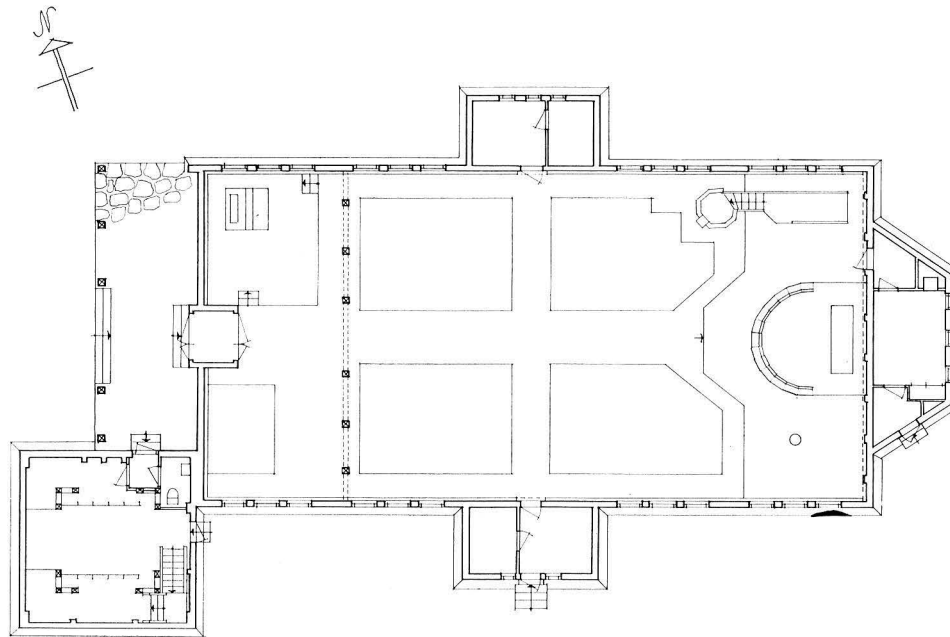
Huvudingång i V, gestaltad såsom en öppen loggia med golv av stora granithällar och en bred port av furu. På dörren en stor ring av järnsmide (portklapp), efter arkitekt Rolf Berghs ritningar utförd av Jacob Kristoferson, Älvros. En mindre ingång finnes i S utbyggnaden, under det att motsvarande utbyggnad på N sidan numera saknar ingång och uteslutande användes såsom elcentral och förvaringsutrymme. Tornet har en ingång från loggian i V samt en andra ingång i hörnet mot kyrkans S långsida.

Byggnaden är rikt försedd med spetsbågiga fönster ordnade i grupper samt ett ros-fönster i V gavelröset.

FÖNSTER

Själva kyrkorummet (fig. 237—238), som fått sin nuvarande prägel efter arkitekt Rolf Berghs intentioner (jfr ovan s. 274), bildar en obruten rektangel med synlig takkonstruktion och upplyses av tio små takfönster motsvarande yttertaketets lukarner samt av fyra grupper om tre spetsbågiga fönster på vardera långsidan jämte ett åttkantigt ros-fönster i V. Mot utbyggnaderna i N och S öppnar sig kyrkorummet med bågar, vilka till form och storlek i stort sett motsvara fönstergrupperna. Ö väggen upptages av fem något större spetsbågiga öppningar med genomblick mot den tresidiga utbyggnadens fönster, vilka äro försedda med i rött och blått färgade glas från kyrkans byggnadsperiod. På N sidan om altaret en dörr till den i utbyggnadens nedre del befintliga sakristian. Denna har en särskild utgång på SÖ sidan samt tre små järngallerförsedda fönster åt Ö.

INTERIÖR

PLAN

Fig. 236. Plan, 1:300. Uppm. J. Söderberg 1962.
Grundriss. Plan.

Fig. 237. Interiör mot Ö efter ombyggnaden. Foto 1957.
Innes gegen O. Interior looking E.

Kyrkans golv är lagt med breda tiljor av kärnfuru. Väggarnas nedre partier äro klädda med en dels laserad och dels i grå toner målade panel. Deras övre partier äro liksom taket målade i ljusgrått; takstolarna äro dock markerade med ljusbrun färg.

INREDNING OCH LÖSA INVENTARIER

ALTAR- ANORDNING

Altaret är fristående och består av en kraftig, laserad ekskiva på fyra oregelbundet ställda vitmålade stöd (fig. 239). Altarring av furu med tolv svagt brutna sidor bildande en halvkrets, laserad i två bruna färger jämte listverk i vitt och grönt. Knäfall

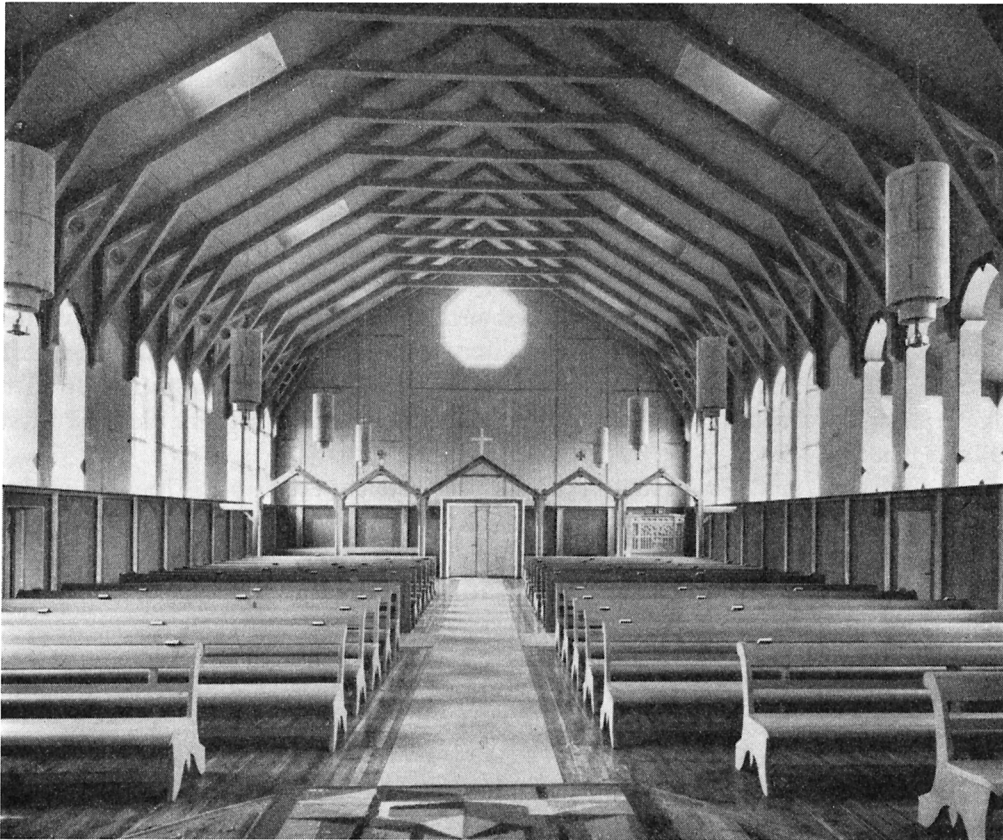

Fig. 238. Interiör mot V efter ombyggnaden. Foto 1957.
Innes gegen W. Interior looking W.

klätt med grått linne. Hela utrymmet innanför altarringen försett med heltäckande grå matta. På altaret litet modernt altarskåp av italiensk valnöt, H 52 med postament. Skåpet består av corpus med stängbara släta flygeldörrar på ett förhöjt underrede. På corpus ett likarmat kors sammansatt av fem kvadratiska fält i silver och grön cellemalj. Mittfältet visar ett Kristusansikte och de fyra övriga fälten evangelistsymbolerna. Dörrbeslag av silver samt på baksidan en liten silverplatta med stplr: SIGP (= Sigurd Persson), Stockholms stadsstämpel, F 9 (= 1956), blomma i nedsänkt fält, P S.

Väggpartiet bakom altaret är till panelhöjd försett med en bonad i ylle, komponerad av Sofia Widén och vävd på Alice Lunds textilateljé i Borlänge. Randning i grått och brunrött samt med inslag av enstaka guldtrådar. De tre mellersta av de fem öppna bågfälten på Ö väggen äro försedda med ett glest gallerverk av förgyllt järnsmide

föreställande fr .v. *Jorden* med träd och betande djur, *Luften* med sol, stjärnor och fåglar samt *Vattnet* med alger och fiskar. Kompositionen är utförd 1956—57 av konstnären Allan Runefelt, Stockholm, och bekostad av Wicanderska fonden genom Konstakademien. Denna komposition fullbordades 1963 genom att i de båda yttre bågfälten uppsattes två i björk huggna figurer, föreställande Adam och Eva.¹ Framför den mittersta bågöppningen hänger ett slätt kors av furu.

PREDIKSTOL Predikstol (synlig å fig. 237) från kyrkans byggnadsperiod, fristående med rak, sju­sidig korg på tre stöd av trä. Korgen har ett bredare mittfält innehållande bok­bräda samt symbolisk komposition med kors, ankare och bok i relief. De övriga fälten innehålla romber med vegetativa ornament och skiljas från varandra genom vridna kolonner. Målning i gråvitt, mörkare grått samt detaljer i guld. Till predikstolen höra sedan 1957 ett nytt underrede, trappa samt ett lågt podium. Kring trappan och podiet, vilket tjänstgör som »korbänk» med sittplats för officierande präst, ett räck­e av glest ställda spjälor.

DOPREDSKAP På S sidan av koret, såsom motstycke till predikstolen, ett dopstall av trä i enkel balusterform på tre ben med inskriften: F.F-D, AF / JAC. JOHANSSON / ÅR 1886. H 80. — Enkel modern dopskål av tenn. D 22. Stplr: J FÄRNGREN / TENN / H 8 (= 1934).

**BÄNK-
INREDNING** Bänkinredningen består av öppna bänkar från kyrkans byggnadsperiod, samman­hållna i fyra kvarter, målade i mild grön färg.

I kyrkans V del bakom sista bänken ett avdelande skrankverk av furu (fig. 237—238) med fem bågöppningar, krönta av kors. Skrankverket, som uppfördes 1957, är laserat i ljus träfärg med inslag av vitt och guld.

ORGEL Mellan skrankverket och ingångsdörrens vindfång ett podium i NV hörnet för orgeln, ett orgelharmonium, som tillkom vid kyrkans uppförande. Målat i ljusgrått. Tillverkad av K. A. Andersson.

**NUMMER-
TAVLA** Nummertavla från kyrkans byggnadsperiod, placerad i korpartiets S del. Marmor­erad sockel, förgyllt ramverk bildande en oval, som nertill omgives av gröntonade palm­kvistar och upptill av blomster- och vindruvsornamentik i träsnideri. H med postament 270.

**NATTVARDS-
KÄRL** För beskrivningen av nattvardskär­len hänvisas till Gamla kyrkan (se ovan s. 254 f.).

BRUDKRONA Modern brudkrona av förgyllt silver och rhodium med inläggningar av blå emalj samt röda och gröna stenar. H 6,7, D 9,2. Stplr: P FORSSELL (= namnteckning), P F (= Pierre Forssell), Stockholms stadsstämpel, tre kronor, S, C 9 (= 1953).

**LJUS-
REDSKAP** Kyrkorummet upplyses huvudsakligen av armatur, komponerad av arkitekt Rolf Bergh och bestående av träfanér med mattglasförsedda ljusöppningar. I taket åtta cylin­derformade hänglampor samt på väggarna åtta ljuspunkter i form av rektangulära

¹ De å fig. 237 synliga skulpturerna av Adam och Eva äro endast gipsfigurer; fotot taget innan träskulpturerna kommit på plats.

Fig. 239. Altaranordning. Foto 1957.
Tischaltar. Altar.

skivor. Dessutom hänga i koret två ljuskronor av malm, härstammande från Gamla kyrkans inredning och beskrivna under denna, se ovan s. 257. Nr 1 är placerad invid predikstolen, nr 2 på S sidan ovanför dopstället och nummertavlan.

Kandelabrar, två stycken, av malm, H 63. Till formen imiterande traditionella malmkronor, höga balusterformade skaft med en ljuspipa i mitten och sex ljuspipor ordnade i en krans. Inskrift runt foten: TILL ÄLVROS KYRKA AV M. HALVARSSON ÅR 1922. PS. 95: 6—7 resp. MATT. 5: 16.

Ljusstakar: — 1. Av malm, fyra stycken, enpipiga, balusterformade. H 10. Gåva av Kyrkliga kvinnoförbundet i Älvros 1961 och avsedda för altarbordet. — 2. Av tenn, ett par enpipiga. H 19,5. Stplr: ABP, Hudiksvalls stadsvapen, HANDGJORD / TENN, S 8 (= 1944). — 3. Av trä, för sju pipor. H 120. Målad i mörkbrun valnötsimitation. 1900-talets förra hälft.

Antependium för altaret i Nya kyrkan före ombyggnaden: — Av röd sammet med ornering av guldband samt på mitten ett kors av guldband och broderi i guldtråd och silke, klöverbladsformade avslutningar på korsarmarna. H 98, B 328.

TEXTILIER

Altarkläde för altarbordet efter ombyggnaden: — Av vit linnedamast med geometrisk dekor samt i h s av guldband jämte silkebroderi i flera blå och röda toner med inslag av violett (synligt å fig. 239). H 70, B 110. Inskrift å baksidan: S W (inom triangel) 1957 (= Sofia Widén).

Mässhake av vit ylledamast, å ryggstycket kors av guldband, vars mitt utgöres av en medaljong i röd applikation med Kristusmonogram och strålar i guldbroderi. Å framstycket i h s i guldbroderi. Foder av ljusrött linne. H 120. Inskrift å fodret: LICIUM 1944.

Två kollektståvar av svart sammet med rött skinnfoder. Ornering av silverband och silvertråd samt silvertofs. H utan tofs 17. Svarvat skaft med elfenbensknopp, L 157. 1800-tal.

Kormatta i röllakansvävnad, L 252, B 215. Geometriskt mönster i grönt, blått, gult och grått. Invävd signatur: L-M. ME (= Licium, Marianne Eklund).

För övriga textilier, som användas i Nya kyrkan men anskaffats till Gamla kyrkan och även användas i denna, hänvisas till beskrivningen under Gamla kyrkan, s. 261 ff.

I sakristian hänger ett litet krucifix. Vit figur på kors av sjödränkt ek. Korsets H 25,5, figurens H 20. Utfört av konstnären Ture Jerkeman. Inköpt 1957.

KLOCKOR

I Nya kyrkans torn hänga två klockor: — 1. Lillklockan med kraftig akantusornering kring övre randen och på denna inskriften: O HERRE HIELP O HERRE LÄT WÄL GÅ PSALM 118: 24 samt längs den nedre randen: KOMMER HYT BARN HÖRER MIG IAG WIL LÄRA EDER HERRANS FRUCHTAN PSALM 34: 12. På livets ena sida en strålsol med Jehovannamn samt inskriften: ANNO 1729 / KYRKIOHERDEN H:R ERICH SIBERELIUS¹ / COMMINISTER H:R IOHAN GRUBB² / KYRKIOWÄRDARNE ION IONSSON HALFWAR PÄRSSON / IGENNOM HANDELSMÄNNENS H:R LARS LINDWALDS³ / BESTÄLLNING GUTEN I STOCKHOLM AF KLOCKGIUTAREN ERIC NÄSMAN.⁴ På livets andra sida ett krucifix och änglahuvuden samt inskriften: BEFALLNINGS / MÄNNERNE / / ERICH ELFF,⁵ / PET: SPORRENBORG (jfr ovan s. 216 not 6). D 81. Klockan finnes belagd i RÄK. för år 1729, där det även är antecknat, att den fraktades sjövägen från Stockholm till Hudiksvall och sedan landsvägen till Älvros. — 2. Storklockan har rik akantusornamentik längs övre randen och å livets ena sida

¹ För SEBRELIUS personalia se Sveg, ovan s. 60 not 1.

² JONAS GRUBB, f. omkr. 1686, † 1752, komminister i Sveg 1724, kh därstädes 1751—52. Se även Sveg, ovan s. 87 not 2.

³ LARS LINDWALD (LINDWALL), borgare i Hudiksvall. Se SVEN BRUN, Hudiksvalls historia, I, Hudiksvall 1932, s. 140, 144, 173.

⁴ ERIK NÄSMAN, klockgjutare i Stockholm, verksam 1717—39, mästare och älderman 1729, † 1742. Jfr L. M. HOLMBÄCK, Klockor och klockringning, Sthlm, tr. Malung 1951.

⁵ För ERIK ELFFS personalia se Sveg, ovan s. 61 not 2.

Fig. 240. Exteriör från V med huvudingång. Foto 1957.
Fassade von W. Exterior from W with the main entrance.

ett krucifix jämte änglahuvuden samt inskriften: KALLER TILL HOPA MENIGHETEN / FÖRSAMLER THE ÄLDSTE OCH ALLA LANDSENS INBYGGARE / TILL HERRANS EDER GUDS HUS / OCH ROPER TILL HERREN JOELS 1.v.14 / THERFÖRE / KOMMER LÅTER OSS TILL BEDIA OCH KNÄBÖJA / OCH NEDERFALLA FÖR HERRANOM, THEN OSS GIORT HAFVER / TY HAN ÄR VÅR GUD. PSALM : 95. v. 6—7. På livets andra sida en strålsol samt inskriften: GUDI TILL ÄRA / ELFROS FÖRSAMLING TILL HEDER : / DÅ / UNDER KONUNG GUSTAF DEN IV:DES MINDERÅRIGHET / SVEA RIKETS ARFFURSTE OCH STORAMMIRAL / HERTIGEN AF SÖDERMANLAND CAROLUS, / FÖRESTOD RIKSSTYRELSEN : / DÅ / COMMENDEUREN, HERR DOCTOR ERIC HESSELGREN¹ / VAR STIFTETS VÖRDADE BISKOP / OCH DÅ, / HERTIGL: HOF-PRED: H:R MAGISTER WILLHELM HUSS,² / VAR FÖRSAMLINGENS ÄLSKADE KYRKOHERDE, / BLEF DENNA KLOCKA GUTEN I SUNDSVALL, / ÅHR 1795 AF CARL JAC: LINDERBERG (jfr s.

¹ ERIK HESSELGREN, f. 1715, † 1803, biskop i Härnösand 1779—1803.

² WILHELM HUSS, f. 1757 i Härnösand, † 1845 såsom kh i Ljustorp (Me). Kh i Sveg 1794 (96)—1808.

266 not 4). D 101. Denna klocka anskaffades i samband med byggandet av ny klockstapel invid Gamla kyrkan 1796 och sedan en äldre klocka samtidigt sålts till Linsells församling (jfr ovan s. 232 och Linsell, s. 134). RÄK. 1795 upptar utgiftsposten »En ny kyrkoklocka» samt »forsel för densamma ifrån Sundswall».

Båda dessa klockor ha tidigare varit placerade i stapeln intill Gamla kyrkan men sedermera överflyttats till Nya kyrkans torn vid dettas färdigställande.

SAMMANFATTNING

I. Den medeltida pilgrimsvägen mellan Sverige och Norge upp till Nidaros passerade Älvros, där redan under högmedeltiden ett mindre kapell av trä för de resandes andakt bör ha funnits, då vissa inventarier av mycket enkel beskaffenhet finnas bevarade från denna period (fig. 211—214). Från 1270-talet fram till 1645 gick riksgränsen mellan Sverige och Norge strax Ö om nuvarande Älvros kyrkby.

II. Först mot slutet av 1500-talet och under början av 1600-talet nämnes existensen av en sockenkyrka i Älvros, vilken då var annex under Svegs moderkyrka. Om denna församlingskyrkas förhållande till det medeltida kapell, som av allt att döma torde ha funnits, förmåla dokumenten ingenting.

III. Enligt skriftliga källor skall en flyttning av en kyrkobyggnad inom Älvros by ha ägt rum 1638. Den då utsedda kyrkplatsen är identisk med Gamla kyrkans nuvarande plats. Denna kyrka var en rektangulär spånklädd träbyggnad med stenfot och spåntak. Den var låg och mätte $14 \times 9 \frac{1}{2}$ alnar samt hade ett litet vapenhus i S jämte sakristia å N väggens Ö del. Den utökades efter flyttningen till sin dubbla längd, alltså till 28 alnar. Under 1660-talet skedde en i förhållande till församlingens små resurser omfattande renovering av interiören. Fragment av denna inredning ha bevarats (fig. 204 och 207).

Till denna kyrka hörde en klockstapel av okänt utseende.

IV. 1739—40 skedde en radikal ombyggnad av kyrkan under ledning av en lokal byggmästare, varvid den förvandlades till korskyrka med utnyttjande av den äldre byggnadens kor och västparti, mellan vilka tvenne korsarmar utbyggdes (fig. 194). Korsmitten försågs invändigt med ett ovanligt trävalv (fig. 193) imiterande ett gotiskt stjärnvalv samt utvändigt med en liten takryttare. Under de följande årtiondena fick kyrkan ny altaruppsats (fig. 205) och predikstol (fig. 206), båda av snidaren Jonas Granberg från Klövsvjö. 1806 reveterades kyrkans ytterväggar med vit puts, men undergick under 1800-talet i övrigt inga påtagliga förändringar. Efter en lång tid av sakta fortskridande förfall — den var ödekyrka från 1880-talet, då en ny kyrka byggdes — restaurerades kyrkan 1929—32. Den har sedan dess periodvis använts såsom ordinarie församlingskyrka samt nyttjas för närvarande sommartid för gudstjänstbruk omväxlande med den nya kyrkan.

En praktfull klockstapel (fig. 198—199) uppfördes 1796 av Pehr Pålsson från Stugun.

V. 1880—86 uppfördes en ny och större kyrka ca 1 km Ö om den gamla kyrkan. Den byggdes av timmer i stolpkonstruktion med yttre panel- och spånklädsel och utformades, huvudsakligen efter ritningar av arkitekt Ernst Jacobsson (fig. 230—231), såsom en rektangulär sal med utskjutande sakristia i Ö, vapenhus i N och S samt ett kraftigt torn i SV hörnet (fig. 232—233). Efter Gamla kyrkans restaurering 1929—32 stod Nya kyrkan periodvis oanvänd fram till en genomgripande ombyggnad 1957 under ledning av arkitekt Rolf Bergh (fig. 235, 237—238). Sedan dess är den ånyo församlingskyrka.

ZUSAMMENFASSUNG

I. Der mittelalterliche Wallfahrtsweg zwischen Schweden und Norwegen nach Nidaros führte durch Älvros, wo schon im Hochmittelalter eine kleinere Holzkapelle für das Andachtsbedürfnis der Reisenden gestanden haben dürfte, da gewisse Inventarien von sehr einfacher Art sich aus dieser Periode erhalten haben (Abb. 211—214). Von den 70er Jahren des 13. Jahrhunderts an bis 1645 lief die Reichsgrenze zwischen Schweden und Norwegen dicht östlich des heutigen Kirchdorfes Älvros.

II. Erst gegen Ende des 16. und zu Beginn des 17. Jahrhunderts wird die Existenz einer Kirchspielkirche in Älvros erwähnt, die damals ein Annex der Mutterkirche in Sveg geworden war. Über das Verhältnis dieser Gemeindekirche zu der mittelalterlichen Kapelle, die nach allem zu urteilen existiert haben dürfte, schweigen die Dokumente.

III. Nach schriftlichen Quellen soll 1638 im Dorfe Älvros ein Kirchengebäude verlegt worden sein. Der damals gewählte Kirchenplatz ist mit der jetzigen Stelle der Alten Kirche identisch. Diese Kirche war ein rechteckiger Holzbau mit Steinsockel, Schindelbekleidung und Schindeldach. Er war niedrig und mass $14 \times 9 \frac{1}{2}$ Ellen und hatte eine kleine Vorhalle in S sowie eine Sakristei am Ostteil der Nordwand. Nach der Verlegung wurde er auf seine doppelte Länge erweitert, also auf 28 Ellen. In den 60er Jahren des 17. Jahrhunderts wurde eine im Verhältnis zu den geringen Ressourcen der Gemeinde umfangreiche Renovierung des Inneren durchgeführt. Fragmente dieser Einrichtung haben sich erhalten (Abb. 204 und 207).

Zu dieser Kirche gehörte ein Glockenturm unbekanntem Aussehens.

IV. 1739—1740 fand ein radikaler Umbau der Kirche unter Leitung eines lokalen Baumeisters statt, wobei sie unter Benützung des Chores des älteren Baues und von dessen Westpartie, zwischen denen zwei Kreuzarme ausgebaut wurden, zu einer Kreuzkirche umgewandelt wurde (Abb. 194). Die Kreuzmitte wurde mit einem Holzgewölbe (Abb. 193), das ein gotisches Sterngewölbe imitiert, versehen sowie mit einem kleinen Dachreiter. In den folgenden Jahrzehnten erhielt die Kirche einen Altaraufsatz (Abb. 205) und eine Kanzel (Abb. 206), beide von dem Schnitzer Jonas Granberg aus Klövsjö. 1806 wurden die Aussenwände der Kirche weiss verputzt, sonst wurden im 19. Jahrhundert keine augenfälligen Veränderungen vorgenommen. Nach einer langen Zeit langsam fortschreitenden Verfalls — seit den 80er Jahren war die Kirche verlassen, bis eine neue Kirche gebaut wurde — wurde 1929—1932 eine Restaurierung durchgeführt. Seitdem ist sie periodisch als reguläre Gemeindekirche angewendet worden und wird jetzt während des Sommers wechselweise mit der neuen Kirche für den Gottesdienst in Gebrauch genommen.

Ein prachtvoller Glockenturm (Abb. 198—199) wurde 1796 von Pehr Pählsson aus Stugun errichtet.

V. 1880—1886 wurde eine neue und grössere Kirche ca. 1 km östlich von der Alten Kirche errichtet. Sie wurde aus Holz in Pfostenkonstruktion mit Schindelbedeckter Brettenverkleidung gebaut. Sie wurde in der Hauptsache nach Zeichnungen des Architekten Ernst Jacobsson (Abb. 230—231) als ein rechteckiger Saal mit herausspringender Sakristei im O aufgeführt, samt Vorhallen im N und S sowie einem kräftigen Turm in der Südwestecke (Abb. 232—233). Nach der Restaurierung der Alten Kirche 1929—1932 stand die Neue Kirche zeitweise unbenutzt bis zu einem durchgreifenden Umbau 1957 unter Leitung von Architekt Rolf Bergh (Abb. 235, 237—238). Seitdem ist sie von neuem Gemeindekirche.

SUMMARY

I. Älvros was on the medieval pilgrims' route to Nidaros between Sweden and Norway. A small wooden chapel for prayers and devotions probably stood there in the Middle Ages. Evidence of this is provided by some very simple objects surviving from this period (figs. 211—214). From the 1270's until 1645 the boundary between Sweden and Norway ran immediately E of the present village of Älvros.

II. It was not until the end of the 16th century and the beginning of the 17th that the existence of a parish church in Älvros is mentioned; it was then an annex to the mother church of Sveg. Nothing is said in the records of the relation of this parish church to the medieval chapel which probably existed.

III. According to the records, the church at Älvros was moved in 1638. The place then chosen for the church was exactly the same as the present site of the Old Church. This church was a shingle-covered and -roofed rectangular wooden building on stone foundations. It was a low building, ca. 28 × 20 feet, with a small S porch and a vestry at the E part of the N wall. It was enlarged to about twice its original length in conjunction with its removal. In the 1660's the interior was greatly restored, considering the small resources of the parish. Fragments of the furnishings have been preserved (figs. 204, 207).

This church had a bell-tower of unknown appearance.

IV. In 1739—40 the church was altered radically by a local builder. It was transformed into a cruciform church; the chancel and W part of the old church were retained, and two transepts were built between them (fig. 194). The crossing was equipped in the interior with a wooden vault (fig. 193) imitating a Gothic stellar vault, and a small flèche on the roof. During the following decades a new retable (fig. 205) and pulpit (fig. 206), both by Jonas Granberg of Klövsjö, were installed. In 1806 exterior of the church was white plastered, but otherwise remained largely unchanged during the 19th century. After a long period of slow deterioration—the church was abandoned in the 1880's when a new church was built—the church was restored in 1929—32, since when it has been used periodically as parish church. At present it is used for divine service in summer alternately with the new church.

A splendid bell-tower (figs. 198, 199) was erected in 1796 by Pehr Pählsson from Stugun.

V. In 1880-86 a new, larger church was built ca. 1 km E of the old one. It was built of timber, a post and beam construction, with external panels covered with shingles, mainly according to plans by Architect Ernst Jacobsson (figs. 230, 231), as a rectangular hall with projecting vestry in E, porches in S and N and a massive tower at the SW corner (figs. 232, 233). After the restoration of the Old Church, 1929—32, the New Church was not used at times, until a radical rebuilding in 1957 under the superintendence of Architect Rolf Bergh (figs. 235, 237, 238). Since then it has been used as parish church.

Fig. 241. Älvros' sockensigill, 1838. S. 266.
Siegel des Kirchspiels Älvros.
Seal of Älvros parish.

ÖVERHOGDALS KYRKA

HÄRJEDALEN, JÄMTLANDS LÄN SVEGS TINGSLAG, HÄRNÖSANDS STIFT HÄRJEDALENS KONTRAKT YTTERHOGDALS PASTORAT

Beskrivningen utarbetad av PER GUSTAF HAMBERG och ULLA BERLIN-HAMBERG samt avslutad i juni
1964

TRYCKTA KÄLLOR: AHLNUND, En Härjedalsbeskrivning 1737, s. 71. — BYGDÉN, Herdaminne, IV, Uppsala 1926, s. 65, 303—305. — B. HASSELBERG, Till Jämtlands och Härjedalens herdaminne, i: Fornvärdaren IV, Festskrift till Carl J. E. Hasselberg, Östersund, tr. Uppsala 1931, s. 125. — HÜLPHERS, Herjedalen, s. 51. — JÄMTLANDS OCH HÄRJEDALENS HISTORIA, I, Sthlm 1948, s. 117 ff., 129, 341 f., 533. — MODIN, Härjedalens ortnamn, s. 311—319. — DENS., Hogdalssocknarna, s. 57—71. — SAXON, Jämtlands läns kyrkor, s. 77; uppl. med omtryckt sista ark, s. 81—82. — SOCKENBESKRIVNINGAR FRÅN JÄMTLAND OCH HÄRJEDALEN 1818—21 insända till Jämtlands läns Kungl. hushållningssällskap, Lund 1941. Skrifter utg. av Jämtlands läns Fornskriftssällskap, VII, s. 236. — UNÆUS, Dissertatio, s. 15. — DENS., Härjedalens beskrifning, s. 30. — DENS., Nytryck 1953, s. 15 och 40. — VÄVTRÅDEN, Gammalt och nytt från Överhogdal. Årg. 1, 1962, Tandsbyn 1962, s. 9 f.

HANDSKR. KÄLLOR OCH AVB.-SAML.: ATA: INV. 1830; SNABBINV. 1927 (ERIK SALVÉN och BRYNOLF HELLNER); korrespondens med RAÄ ang. restaurering av kyrkan och dess inventarier; äldre och nyare fotografier. — BSt: Uppmätning av I. G. CLASON 1907 jämte förslag till läktareinredning (Ö 87/1—2). Restaureringsförslag av RAGNAR HJORTH 1945—1955 (Ö 87/5—29), bl. a. PM daterad ²/₇ 1954. — UUB: Gästrik-Hälsinge nations dep.: LITEN BESKRIFNING ÖFWER HERDAHLARNA, anonymt ms med rättelser och tillägg av domprosten DANIEL DJURBERG; PALMSK. SAML. vol. 308, s. 467; relation ang. begäran från Överhogdals socknemän till Erik XIV 1563 om att få läggas till Ytterhogdals pastorat. — ÖLA: Brev från 1466, 1470 och 1479 (avtryckta i DIPLOMATARIUM NORVEGICUM, XVI, nr 230, 241 och 271. Donationsurkund från 1485 rörande jord skänkt till kyrkan, »Fagerfloslätten».

KYRKANS ARKIVALIER: ÖLA: RÄK. 1718—1797, dock med vissa luckor (L I: 1); 1738—1815, huvudräk. jämte INV. 1779 med senare tillägg (L I: 2); 1808—1813, RÄK. och gåvospecialer (L I: 4); strödda räkenskaphandlingar, kvittenser, gåvospecialer, uppgifter ang. kollektmedel m. m. 1650—1897 (L I: 3). — INV. 1850 (N: 1). — Ytterhogdals RÄK., spec. för åren 1734—1740 (Ytterhogdal L I: 4 och L I: 6). —

Fig. 242. Överhogdals kyrka från S. Foto 1957.

Die Kirche von S.

Church from S.

VIS.PROT. 1713, 1718, 1720—1750 (Sveg N:1). — Svegs dombok ³⁰/₁₁ 1745 ang. syn å Överhogdals kyrka den ²⁵/₁₁ s. å. — K. Maj:ts brev och nådiga resolution ang. kollekt över hela riket den 12 mars 1746 (i: skrivelser från domkap. 1738—1777 till Jämtlands södra kontrakt).

HLA: DOMKAP. MANUALHANDL.: Anhållan dat. ²⁵/₁ 1731 ang. befrielse från ålagd kollekt på grund av reparationer (gäller kyrkorna inom dåvarande Svegs pastorat). — Skrivelser angående kollekt för Överhogdals kyrka, en från ⁶/₁ 1746, en odaterad. — 1771—1780 skrivelser ang. Överhogdals avsöndrande från Svegs pastorat (¹⁵/₁₁ 1777; ¹⁸/₄ 1778). — DOMKAP.PROT. ⁵/₂ 1745 med anhållan om kollekt för ny kyrkobyggnad i Överhogdal. — ¹³/₈ 1746 med anhållan om invigning av den nyuppförda kyrkobyggnaden.

Yngre arkivalier förvaras hos PÅ i Ytterhogdal. Däribland märkes bl. a. Förslag till utvidgning och planering av kyrkogården, dat. ²⁵/₁₁ 1893.

FÖRSAMLINGSHISTORIA

Överhogdal har sitt namn efter Hoan, den lilla å som från Klövsjöfjällen i Jämtland rinner i sydöstlig riktning ner mot Ytterhogdal och Ljusnans dalgång. Kyrkbyarna Överhogdal och Ytterhogdal bilda tillsammans en naturlig geografisk enhet men ha icke desto mindre ur både kyrklig och politisk synpunkt länge haft skilda öden. Överhogdal räknas till Härjedalen men gränisar till Ytterhogdal i Hälsingland, Haverö i Medelpad och Rätan i Jämtland. Rågången mot Ytterhogdal och Haverö utgjorde dessutom från högmedeltiden fram till 1645 en del av riksgränsen mellan Norge och Sverige.

I motsats till Härjedalens övriga kyrkor synes Överhagdals första kyrka nästan exakt kunna dateras, närmare bestämt till 1460-talets mitt. I ett brev av den 7 mars 1466 (fig. 243), utfärdat av ärkebiskop Olaf Throndsøn i Nidaros,¹ talas nämligen om *Cappellam nouam . . . per rusticos jn OffreHoodall nostre dyocesis nouissime exstruetam* (= det nya kapell, som bönderna i Överhogdal i vårt stift just uppfört).² Brevet innehåller tillstånd för annan ärkebiskop eller biskop att i hans eget ställe åtaga sig uppdraget att inviga kapellet och dess kyrkogård, då han själv på grund av andra göromål i Nidaros är förhindrad att fullgöra denna sin skyldighet. Ett andra brev utfärdat av samme ärkebiskop till »alla oss elskelige bønder oc meniga almoga, som ligga oc boo j Hodall j Herradals prestageldh» och daterat askonsdagen (= 7 mars) 1470, lämnar åt överhagdalsborna medgivandet att för sin egen kyrka få behålla det tionde, som de tidigare »medh stor møde oc vmake» fullgjort till annan kyrka, d. v. s. moderkyrkan i Sveg. Vidare utlovas, att de skola få det »prestælige embæthe, som idrom bør at hafua widh idrom soknakirke». ³ Ett tredje brev rörande Överhogdal utfärdades midsommarafton (= 23 juni) 1479 av ärkebiskop Gauto Ivarssøn i Nidaros,⁴ vari bekräftas överhagdalsbornas rättighet att behålla tiondet för sin egen kyrka *in quantum et quamdiu studuerint eam in structura decenti et ornamentis conseruare* (= i den mån och så länge de bemöda sig att vidmakthålla denna [= kyrkan/ och dess prydnader i värdigt skick). Kyrkan nämnes här uttryckligen såsom *ecclesia sancti Johannis baptiste in Hodall*, vilket betyder, att den var helgad åt Johannes Döparen, vilket även innebar, att midsommardagen räknades såsom dess speciella högtidsdag. Vidare uppräknas 12 helg-

KYRKÖIN-
VIGNING
1460-TALET

¹ OLAF THRONDSØN, ärkebiskop i Nidaros 1450—1473.

² DIPLOMATARIUM NORVEGICUM XVI, nr 230, original i ÖLA. — MODIN, Hogdalssocknarna, s. 57 f.

³ DIPLOMATARIUM NORVEGICUM, XVI, nr 241, original i ÖLA. — MODIN, a. a., s. 58 f.

⁴ GAUTO (GAUTE) IVARSSØN, ärkebiskop i Nidaros 1474—1510.

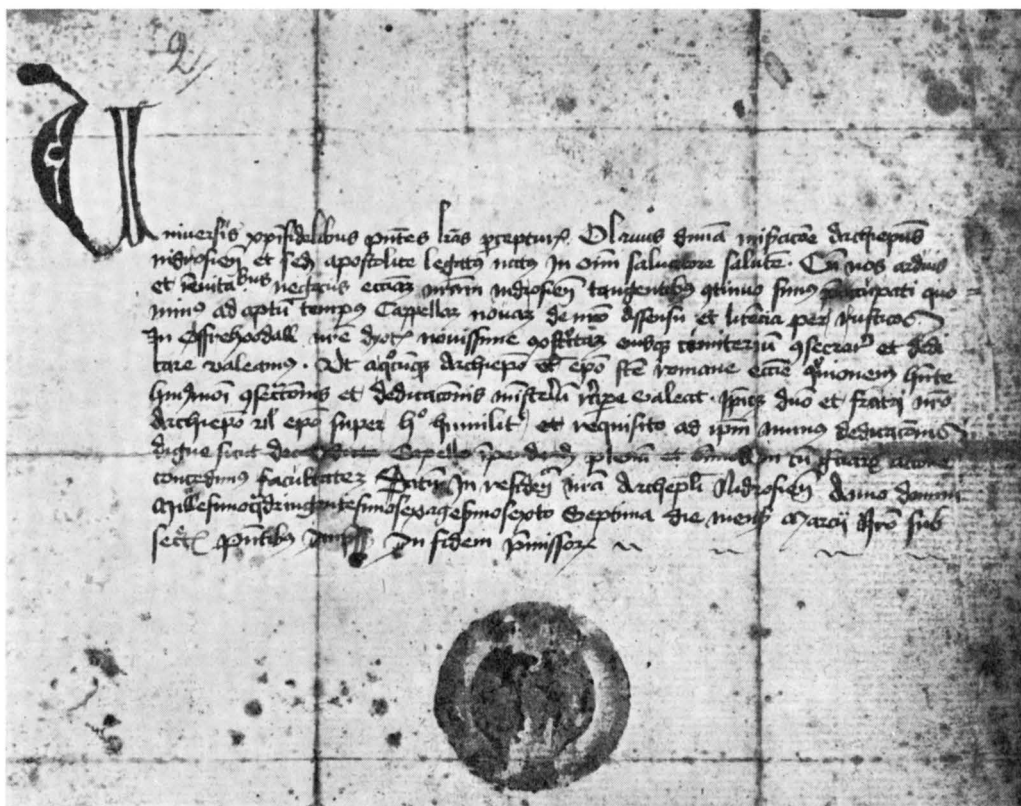

Fig. 243. Brev utfärdat av ärkebiskop Olaf Thronðsson i Nidaros 1466.

Brief von Erzbischof Olaf Thronðsson zu Nidaros
ausgefertigt 1466.

Letter issued 1466 by archbishop Olaf Thronðsson
of Nidaros.

dagar, vid vilka besökare, »som i sanning ångra och bekänna sina synder och under fromma böner för de döda och för freden gå runt kyrkogården (*circumeundo cimiterium*)» fritagas från 40 dagar av de dem pålagda kyrkostraffen.¹

SOCKEN- BILDNING

Av de ovannämnda breven framgår, att sockenbildningen måste ha skett någon gång mellan 1466 och 1470 eller just i kraft av 1470 års ärkebiskopsbrev, där begreppet sockenkyrka första gången förekommer. Vad beträffar det »prestelige embæthe», som nämnes 1470, är det tvivelaktigt, huruvida härmed avses tillsättandet av en på platsen boende präst. Snarare bör det ha gällt en utfästelse om hållandet av regelbundna gudstjänster genom ett stadgat antal besök per år av moderkyrkans prästerskap. Allt talar för att resurserna i Överhogdal icke utgjort ett tillräckligt starkt underlag för en fast

¹ DIPLOMATARIUM NORVEGICUM, XVI, nr 271, original i ÖLA. — MODIN, a. a., s. 59 f.

prästkjänst vid denna tid, även om antalet gudstjänster såsom av 1479 års ärkebiskopsbrev framgår har varit förhållandevis stort.

År 1485 utfärdades »Sankt Eriks afton» (= den 17 maj) av sex namngivna bönder en donationsurkund,¹ genom vilken den s. k. Fagerfloslåttan, en slätteräng belägen vid råskillnaden mot Haverö i Medelpad, skulle tillfalla Överhogdals kyrka och än i dag är dess egendom. Donationen beseglades av två vittnen från Älvros samt av »her Larens, war kirkeherra» (= vår kh).² MODIN har antagit, att dessa sex bönder vid denna tidpunkt voro socknens samtliga jordägare och att med »her Larens» avses kyrkoherden i Sveg, till vars pastorat Överhogdal räknades. Även om gårdarna varit flera än vad MODIN förmodat, kan det ej ha rört sig om någon större bebyggelse, då antalet åboar så sent som år 1564 enligt den då upprättade svenska jordeboken fortfarande räknades till endast åtta.³

I det under den svenska ockupationen 1564 upprättade skatteregistret kallas Överhogdal »ett litet Cappelie gield som ligger vnder Sueegz preste gield».⁴ Denna förbindelse med Sveg hade under den norska tiden varit den enda möjliga men innebar för prästerskapet stora olägenheter på grund av avståndet mellan de båda kyrkorna; för överhogdalsborna själva var det så gott som ogörligt att företaga regelbundna kyrkobesök i den avlägsna moderförsamlingen. Kort efter den svenska ockupationen anhöllo därför överhogdalsborna hos de svenska myndigheterna om att få läggas till det nybildade pastoratet Ytterhogdal och Haverö, vilket enligt Kgl. brev av den 17/2 1560 och av den 28/2 1562 utbrutits från Ljusdals och Torps socknar. Denna begäran beviljades genom Kgl. brev av den 8/4 1564.⁵ Men förbindelsen mellan de båda Hogdalssocknarna varade icke länge. Vid fredsslutet 1570 kom Överhogdal åter under Sveg. Denna samhörighet med Sveg fortfor även sedan hela landskapet genom freden i Brömsebro 1645 stadigvarande kommit under svenska kronan. Den naturligare förbindelsen med Ytterhogdal kunde dock ej helt undertryckas. Sålunda läses rörande förhållandena vid 1600-talets slut i LITEN BESKRIFNING (§ 14) om att befolkningen i Överhogdal »hwarest såsom gudstiensten eij öfwer fyra gånger om åhret af presterskapet i Sweg förrättas, infinna the sig merendehl i Yttre Hogdahl som ligger närmast ther intil». Att så varit fallet, framgår även av Ytterhogdals kollektlängder från äldre tid.⁶ Enligt MODIN hade gudstjänstbesökarna från Överhogdal även i senare tid en särskild bänk sig anvisad i Ytterhogdals kyrka.

¹ Original i ÖLA. Jfr Jämtlands Fornminnesförenings Tidskrift, V, s. 79. — MODIN, a. a., s. 62.

² HERR LARENS, kh i Sveg 1485—93; se BYGDÉN, Herdaminne, IV, s. 68. Jfr även MODIN, Hogdalssocknarna, s. 62.

³ MODIN, Härjedalens ortnamn, s. 319.

⁴ MODIN, Hogdalssocknarna, s. 63.

⁵ Jfr UUB, PALMSK. SAML. vol. 308, s. 467, refererat av MODIN, a. a., s. 63 f.

⁶ MODIN, a. a., s. 64.

Olägenheten med den långa och besvärliga vägen till moderkyrkan i Sveg kvarstod emellertid och föranledde församlingen att år 1771 åter hos K. Maj:t anhålla om att få avsondras från detta pastorat och läggas till Ytterhogdal. Domkapitlet i Härnösand biträdde denna ansökan, som likväl avslogs av K. Maj:t den $12/2$ 1773 och ånyo den $10/3$ 1778. Först genom Kgl. brev av den $9/12$ 1812 bifölls denna begäran i samband med Haverö församlings avskiljande från Ytterhogdal. Föreningen mellan de båda Hogdalssocknarna effektuerades dock ej förrän den $1/5$ 1814, varvid församlingen informellt kom att lyda under ärkestiftet till dess att huvudförsamlingen år 1864 överfördes till Härnösands stift. Samtidigt flyttades Ytterhogdal också över från Gävleborgs län till Jämtlands län.

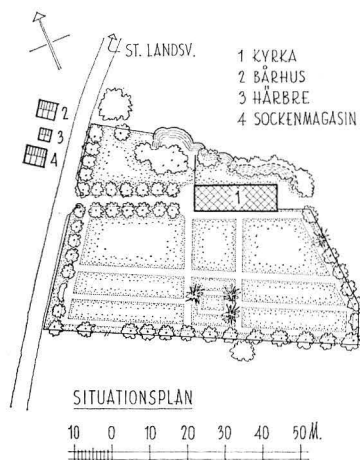

Fig. 244. Situationsplan, 1:2 000.
Uppm. J. Söderberg 1956.
Lageplan. Plan.

KYRKPLATS OCH KYRKOÅRD

Överhogdals kyrka är belägen mellan Hoan och nya huvudvägen från Ytterhogdal till Rätan och Östersund. Utmed kyrkogårdens V sida löper en bevarad del av den ursprungliga landsvägen, vilken strax N om kyrkplatsen förenar sig med den nya huvudvägen. Kyrkan reser sig på en mindre klippa, vilken likt en holme höjer sig över den sankna mark, som breder ut sig längs Hoans stränder. Klippans högsta punkt befinner sig omedelbart NV om kyrkan. På grund av de topografiska förhållandena är kyrkogården anlagd endast på S och V sidorna om kyrkobyggnaden, intill vars N sida klippan stupar brant ner i den sankna marken (fig. 244).

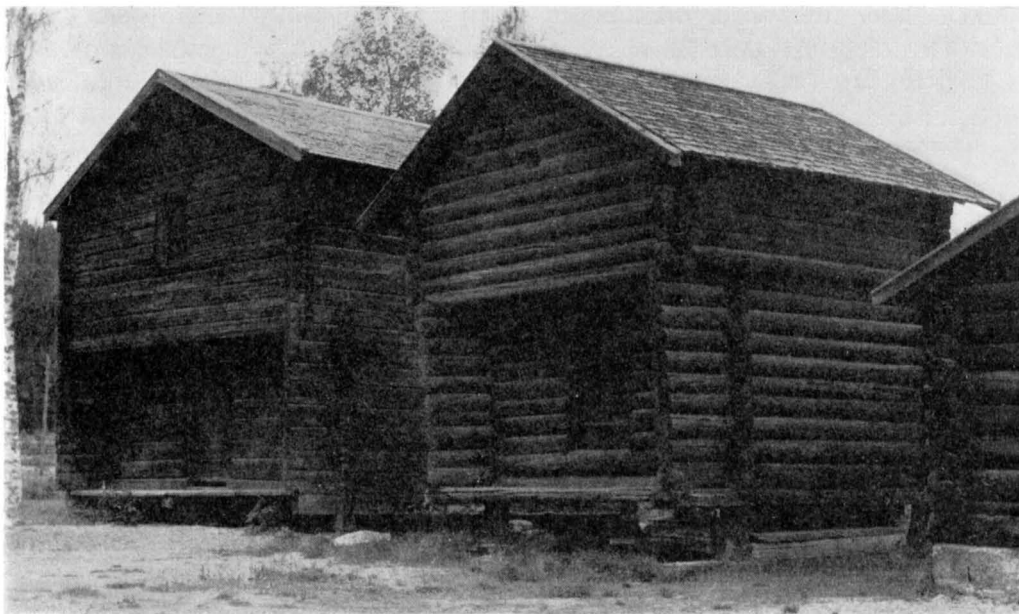

Fig. 245. Kyrkhärbren V om kyrkan. Foto 1957.

Gemeindespeicher.

Church stores.

Enligt MODIN¹ skall begravningsplatsen före 1825 ha varit mycket liten, $3 \frac{1}{2}$ kappland eller $5 \frac{1}{2}$ ar, samt omgärdad av en bogårdsmur av sten. I INV. 1830 omtalas att kyrkogården »hägnas med ett rödfärgadt plank» samt att »wid ingången finnas pelare, och deröfver ett hvalf af gråsten.» Med det sista menas förmodligen en regelrätt stiglucka av murverk, vilken då var den sista resten av en äldre anläggning av sten. Omöjligt är det icke att den haft karaktären av en försvarsanläggning med hänsyn till kyrkholmens strategiska läge. Stigluckan torde ha borttagits i samband med kyrkans förlängning med ett torn i V 1849—52. Den lilla kyrkogårdens staket kom därefter att utgå direkt från tornkroppen.

Vid storskiftet 1816 och vid laga skiftet 1887 reserverades mark för kyrkans och kyrkogårdens behov. Begravningsplatsen utvidgades väsentligt i riktning mot S och V 1894, varvid den fick sin nuvarande omfattning. Detta skedde delvis genom höjning av marken i SV och NÖ hörnen. År 1901 planterades kyrkogården med björkar.

UTVIDG-
NINGAR

Kyrkogården inhägnas i sin nuvarande omfattning i Ö, S och V samt delvis i N av ett spjälstaket mellan stolpar av granit. I V en grind av smidesjärn, från vilken en

HÄGNAD

¹ MODIN, Hogdalssocknarna, s. 71.

björkallé leder fram till kyrkans ingång. Snett emot grinden, på andra sidan gamla landsvägen, ligga tre äldre timmerbyggnader (fig. 245 samt situationsplanen fig. 244, nr 2, 3 och 4). Dessa tjänstgöra som bårhus (nr 2), kyrkhärbre (nr 3), samt sockenmagasin (nr 4). Kyrkhärbret är på låset signerat och daterat + E S 1753. Det var i detta kyrkhärbre som de s. k. Överhogdalsbonaderna påträffades 1910 (se nedan s. 321 ff. och fig. 267—271). Sockenmagasinet uppfördes 1824.¹

TIDIGARE
KLOCK-
STAPEL

Överhogdals kyrka har tidigare haft klockstapel. Denna förnyades sista gången 1768, då i RÄK. redovisas bl. a. betydande mängder spik, vilka förutsätta en fullständig spånklädsel av stapeln. Byggmästare för stapeln var enl. RÄK. Jöns Dalström.² Enl. MODIN³ var denna stapel »hållen i vanlig hälsingestil», vilket torde få tolkas som en åttkantig stapel med lökformig spira. Den skall ha stått på den s. k. Kyrkåkern omkring tio steg V om nuvarande kyrka och ha varit 30 å 40 alnar hög samt spånlagd (INV. 1830). Stapeln revs 1851 i samband med tornbygget (jfr nedan s. 300).

BYGGNADSHISTORIA

Såsom i församlingshistorien refererats (se ovan s. 289) fanns i Överhogdal redan 1466 ett nybyggt kapell, *cappellam nouam nouissime exstructam*, vilket då stod inför sin invigning. Om detta kapells utseende förmåla källorna intet. Det kan dock förmodas, att det varit helt litet och av trä samt försett med de för tidens kult nödvändigaste inventarierna. Eftersom kapellet var helgat åt Johannes Döparen bör rimligtvis en Johannesbild eller ett Johannesfat ha funnits bland dessa. Av medeltida inventarier återstår i kyrkans ägo emellertid endast en ljusstav, som bevaras såsom stång till nummertavlan (jfr nedan s. 312 och fig. 257). Rörande Överhogdalsbonaderna, vilkas ursprungliga användning och tillhörighet är osäker, hänvisas till beskrivningen nedan s. 321 ff. och fig. 267—271.

Denna första kyrkas silver, däribland en kalk, bortrövades vid hälsingarnas infall i landskapet vid början av Nordiska sjuårskriget på 1560-talet.⁴ Kyrkans nuvarande kalk torde ha tillkommit kort tid därefter såsom ersättning för den förlorade (jfr nedan s. 313 f. och fig. 258—259). Eftersom inga skador på den då endast omkring hundra-

¹ MODIN, Hogdalssocknarna, a. st.

² JÖNS DALSTRÖM, mästernickare och byggmästare. F. 1736 i Överhogdal, † 1787 i Hudiksvall, där han 1771 vunnit burskap. Hudiksvalls dödbok ger honom ett vackert eftermäle såsom en »vettig, rådig och redelig man».

³ MODIN, Hogdalssocknarna, s. 66.

⁴ MODIN, a. a., s. 64.

åriga byggnaden omtalas i källorna, får man antaga, att den kvarstått tills vidare. I LITEN BESKRIFNING omtalas emellertid, att nya kyrkor av trä uppbyggdes i Älvros och Överhogdal »sedan orten nu åter kom under Sweriges Crono år 1645». Beträffande Älvros kyrka är denna uppgift mindre exakt men äger dock en kärna av sanning (jfr Älvros, s. 221). Det är möjligt, att förhållandet är detsamma för Överhogdals del, nämligen att ett nytt kapell uppfördes eller att det gamla medeltida kapellet på ett genomgripande sätt förändrades någon gång under 1600-talets mitt. Några rester av fast inredning från denna tid finnas emellertid icke bevarade.

Det kan dock anmärkas, att Överhogdal från klockgjutaren Jörgen Putenson i Stockholm skaffade en kyrkklocka 1652 (jfr nedan s. 326 f. och fig. 273), vilken ännu är i bruk samt att en andra klocka blev omgjuten och tillökt av Johan Meyer i Stockholm 1672. Denna klocka är dock åter omgjuten i senare tid (jfr s. 327 f.).

Kyrkan omtalas i UNÆUS dissertation 1694¹ såsom uppförd av trä och prydd med mångahanda målningar, *variis exornatum picturis*. I RÄK. för 1720-talet nämnas flera gånger smärre poster för kyrkans underhåll och prydnad. 1726 köptes sålunda en »flagga af Koppar» samt en »spirra af Järn» för kyrktaket av Olof och Jon Gunbiörson i Älvros. 1728 göres en ny takkam på kyrkan samt timras på »Förhuset», västra delen av sakristitaket, södra kyrkoväggen, m. m. Av dessa uppgifter synes framgå, att kyrkan haft spetsigt sadeltak med ornerad takkam, ett litet vapenhus samt sakristia på Ö väggens N hälft.

Enligt SYNEPROT. den 25/11 1745² skall kyrkan tidigare ha mätt endast nio alnar i längd och sju alnar i bredd men senare ha utvidgats, varmed möjligen menas det 1728 timrade »förhuset».

1744 anhöll kyrkoherde Sebrelius i Sveg³ om kollektmedel för uppförandet av en ny kyrka i Överhogdal, »althenstund hwarken några medel i kyrkan är at tilgå, eller någre dugelige materialier och innanredning til finnande, församlingen äfwen liten och fattig, bestående allenast af 19 rökar, så at the eij mächta fulborda sitt påbegynte kyrkoarbete utan at få något understöd». ^{1740-TALETS KYRKOBYGGE} ⁴ Av detta framgår, dels att det gamla kapellet saknat inventarier av större värde för en ny kyrkoinredning, dels också att man redan påbörjat ett nytt kyrkobygge utan att ha nödiga kontanta medel för dess fullbordande. Enl. RÄK. börja utgiftsposterna för det nya kyrkobygget 1744. Kyrkoherde Sebrelius' begäran om kollekt bifölls av K. Maj:t och resulterade i en kollekt över hela riket den 12 mars 1746.⁵

¹ UNÆUS, Dissertatio, s. 15; Sv. öv. 1899, s. 30.

² ÖLA, Svegs dombok 30/11 1745.

³ För SEBRELIUS' personalia se Sveg, ovan s. 60 not 1 samt s. 91 och fig. 90.

⁴ HLA, DOMKAP.PROT. 5/2 1745 § 5.

⁵ K. Maj:ts brev och nådiga resolution ang. kollekter över hela riket 1746. Avskrift i ÖLA.

Fig. 246. Kyrkan från SV omkr. 1900. Foto i BST.
 Die Kirche von SW um 1900. Church from SW ca 1900.

Såsom byggmästare anlätades Jonas Granberg från Klövsjö,¹ vilken 1744 enl. RÄK. betalades för »upsigten wid den nya Kyrckians upsättjande». Samtidigt utbetalades kosthåll åt Granberg hos länsman Jöns Olsson, »hwilken han gästade uti 11 dygn medan arbetet påstod». Vidare nämner RÄK. en Pär Swensson Grind från Älvros, vilken 1746 fick betalt för »Kyrckotakets bygnad med Spiror, Hufwur, Kam» m. m. Samma år betalades mästare Granberg för nya bänkar i kyrkan.

Redan detta år, 1746, har man velat få den nya kyrkan vederbörligen invigd, vilket framgår av DOMKAP. PROT. av den 13/8 då en skrivelse från vicepastorn i Sveg, Jonas Grubb,² refereras. Det heter där, att »Öfwerhogdals nya kyrcka redan skal wara så färdig och i stånd til tak och innanrede, at hon til gudstjenstens förrättande aldeles är behjelpelig». Man ville i Överhogdal med andra ord icke vänta längre än nödvändigt

¹ För GRANBERGS personalia se Sveg, ovan s. 18 not 1.

² För GRUBBS personalia se Älvros, ovan s. 282 not 2.

för att åter kunna fira sina gudstjänster. Kyrkorummets utsmyckning var en sekundär fråga och kunde fullföljas efter råd och lägenhet under kommande år.

Sålunda fullbordades under år 1747 av Jonas Granberg innertaket i form av ett trätunnvalv och 1749 panelades innerväggarna av dragon Eric Söderberg (RÄK.). Först 1752 lämnades »accord», d. v. s. handpenning, till mästern Granberg för altartavla och predikstol; dessa levererades två år senare och uppsattes på platsen av Granberg och »dess ämne swän» på arton dagar. I RÄK. 1754 och 1756 nämnes slutligen målaren Erik Wallin¹ för icke närmare specificerade arbeten; en sista avbetalning till honom redovisas under år 1760.

Den sålunda färdigredda kyrkan beskrives i en korrespondens till Abraham Abrahamsson Hülphers:² »Brädslagen innan, med wacker altaretafla och Predikostol deröfwer, är ock wäl måladt på väggarne med sinnebilder öfwer Christi Pinas historia samt skymålning under hwalfet.» INV. 1830 ger en ovanligt utförlig och konkret beskrivning av 1700-talskyrkan, sådan den då ännu stod:

»Öfver Hogdals Kyrka . . . är bygd år 1746³ af Timmer under tak af Spån 19 $\frac{1}{4}$ alnar lång, 11 bred innom knutarne och 7 $\frac{1}{2}$ hög till hwalfvet. Både in- och utvändigt är hon klädd med bräder och på yttre sidan öfverstryken med rööfärg. Vid nord östra hörnet är Sachristia upford 5 alnar i fyrkant, på förenämnde sätt klädd och öfverstryken, samt försedd med ett litet fenster. På kyrkan finnas äfven 2:ne fenster på hvardera sidan och ett rundt på hvardera gafveln, en större dörr i westra ändan och i Choret en mindre, som leder till Sachristian.

Till Kyrkans innanrede höra:

1:o Altaret och dess ring som äger form af en half Cirkel, håller i Perepherie 7 alr, rymmer 9 Communicanter och är målad med blå oljefärg.

2:o Predikstolen är upsatt öfver altaret midt på Östra gafveln, under det runda fenstret. På dess sidor finnas bilder af de fyra Evangelisterne, och i den öfre listgången Fem hufvuden af englar till en del förgyllda.

3:o Altar taflan upstald på bägge sidor om Predikstolen består dels af måladt dels förgylldt bildhuggeri utan några egenteliga sinnebilder.

4:o Bänkarne, till antalet 11 på hvardera sidan om gången och 4 i Choret äro målade med Oljefärg och inrymma högst 7 personer hvardera.

5:o Målningar, på väggarne i kyrkan, som uti 12 afdelningar föreställa händelser utur Frälsarens lefnads historia och dit hörande språk utur den Heliga Skrift nemligen:

a) Math: 21: 1. föreställes Christi intåg i Jerusalem med 10 Figurer.

b) Math: 26: 38. Luc: 22: 44. bönen i Örtagården 5 Figurer.

c) Math: 26: 47.48. Joh: 18: 3. Christus sökes med lycktor och bloss gripes och fångslas 13 Figurer.

¹ För WALLINS personalia se Sveg ovan s. 16 not 1.

² Stifts- och Landsbiblioteket i Västerås, HÜLPHERSKA SAMLINGEN, Korrespondens M S Cd 3: 1—2, s. 1241. För vänligt påpekande stå förf. i tacksamhetsskuld till intendent MAJ NODERMANN, Stockholm.

³ Enl. RÄK. ombyggdes kyrkan 1744. Uppgiften hos HÜLPHERS, Herjedalen, s. 51, att kyrkan skulle blivit ombyggd år 1740 är felaktig. Uppgiften i INV. 1830, att kyrkan är byggd 1746, torde avse invigningen. SAXON anger i Jämtlands läns kyrkor, s. 77 (uppl. med omtryckt sista ark s. 81) årtalet 1744, vilket således överensstämmer med RÄK. och torde vara det riktigaste.

- d) Joh: 19: 5.6. Christus törnekrönt och purpurkläd 12 Figurer.
 e) Joh: 19: 17.18. Math: 27: 31.32. Joh: 19: 16.17. Christus ber sitt kors 25 Figurer.
 f) Math: 27: 38. Luc: 23: 32.49. Joh: 19: 18.25. Marc: 15. Christus korsfästes mellan 2:ne ogjärningsmän 6 Figurer.
 g) Math: 27: 59. Marc: 15: 46.47. Joh: 19: 39. Luc: 23: 55. Christus begrafves 7 Figurer.
 h) Marc: 16: 1. Math: 28. Joh: 20: 1. Christus uppstår från de döda 4 Figurer.
 i) Marc: 16: 1. Qvinnorna besöka hans graf 3 Figurer.
 k) Marc: 16: 12. Luc: 24: 13. Den upståndne Frälsaren uppenbarar sig för Lärjungarne under vägen til Emaus. 3 Figurer.
 l) Joh: 20: 28. Uppenbarar sig på 8:de dagen därefter för Thomas och de öfrige. 12 Figurer.
 m) Luc: 24: 50. Ap.gärn: 1:1. Marc: 16: 19. Christus upfar till himmelen 12 Figurer.
 n) Öfver dörren Joh. Upp. 2: 10. en hand som håller en krona.

6:o Hvalfvet förfärdigadt af bräder i half Cirkel form, är öfver alt måladt och föreställer den klara himmelen här och där betäckt af Strömoln. Mot östra ändan öfver Altaret synes Konung Adolph Fredrics namn chiffer med inbundna bokstäfver, samt deröfver en Kunglig krona.»

1700-talets kyrkorum är till sina proportioner bevarat i nuvarande kyrkas interiör, vars bredd och höjd med trätunnvalvet och vars längd fram till torntillbyggnadens början exakt motsvarar de i INV. 1830 angivna måtten för hela den dåvarande kyrkobyggnaden. I RÄK. nämnas Granbergs predikstol och altartavla konsekvent tillsammans. Såväl av den ovan citerade korrespondensen till HÜLPHERS som i INV. 1830 framgår klart och tydligt, att predikstolen befann sig över altaret.¹ Någon särskild benämning för denna från det evangeliska Tyskland härstammande liturgiska anordning med altare och predikstol sammankomponerade har under 1700-talet icke funnits på svenska, därför det omständliga uppräknandet i RÄK. av predikstol och altartavla tillsammans.² Det är däremot mycket sannolikt, att kyrkan före 1754, då detta »predikstolsaltare» sattes upp, haft en äldre predikstol på S sidan av koret, enär fästen för en sådan iakttogos där vid panelens tillfälliga avlägsnande under 1950-talets restaurering.³

Emedan Erik Wallin är den ende målare som nämnes i RÄK., har man rätt antaga, att han utfört såväl stofferingen på de fasta inventarierna som de dekorativa målningar i taket och på väggarna,⁴ vilka dock förstördes redan på 1850-talet (jfr nedan s. 300 f.). Den i det ovan citerade brevet till HÜLPHERS omtalade »skymålning», som fanns i taket

¹ GRANBERGS kombinerade altare och predikstol för Överhogdals kyrka utgör ett undantag i hans utomordentligt rika produktion såsom kyrkosnickare men är icke enastående. Åtminstone ett liknande arbete utförde han, nämligen för Mörsils gamla kyrka (Jä) år 1756. Denna predikstol har sedermera flyttats till Vallbo kapell (Jä) och visar i detalj gående överensstämmelser med predikstolen i Överhogdal men också vissa medvetet utförda variationer i dekoren.

² Jfr P. G. HAMBERG, Tempelbygge för protestanter, s. 61 och 75 ff. Uppsala 1955.

³ Enl. meddelande av byggnadsrådet RAGNAR HJORTH; jfr nedan s. 301.

⁴ En uppgift hos MODIN, Hogdalssocknarna, s. 66, att målningarna i Överhogdal ev. skulle utförts av allmogemålaren Sven Östvall är en gissning, som saknar belägg i handlingarna, där endast Wallins namn förekommer.

bör i så fall ha haft samma utseende som de ännu delvis i original bevarade valvmålningar, vilka samme Wallin utförde i Älvros gamla kyrka år 1747 med små ulliga strömoln i ljusare och mörkare grått på gråblå himmel (se ovan fig. 193). Under 1950-talets restaurering framkom i Överhagdals kyrka på Ö väggen ett fragment av väggarnas målade rankverk och fältindelning (fig. 247) utfört i limfärg med röda, blå och gula toner samt svarta konturer.¹ Av fragmentet framgår, att väggarna ovanför bänkhöjd haft en bård av akantusornamentik på ett liknande sätt som på Wallins målningar i Älvros gamla kyrka (jfr Älvros, s. 225 och 240 f.). De i inv. 1830 beskrivna passionsscenerna ha varit målade som tavlor på väggarna inom med målning markerade ramar. Kring altarpuppställningen har vidare funnits en draperimålning (delvis synlig å fig. 247).

Förutom nödvändiga smärre underhållsarbeten samt byggandet av en ny klockstapel 1768 (se ovan s. 294), undergick kyrkan inga nämnvärda förändringar förrän vid mitten av 1800-talet.

¹ Enl. PM angående restaureringsarbeten och färgsättning, juli 1954 av RAGNAR HJORTH.

Fig. 247. Parti av kyrkans Ö vägg med blottlagt fragment av 1750-talets målade väggdekoration. Foto C. G. Blomberg 1949.

Partie von der Altarwand mit Fragmenten von älteren Wandmalereien aus der Mitte des 18. Jh.

Part of the E wall with fragments of earlier wall decorations from the 1750's.

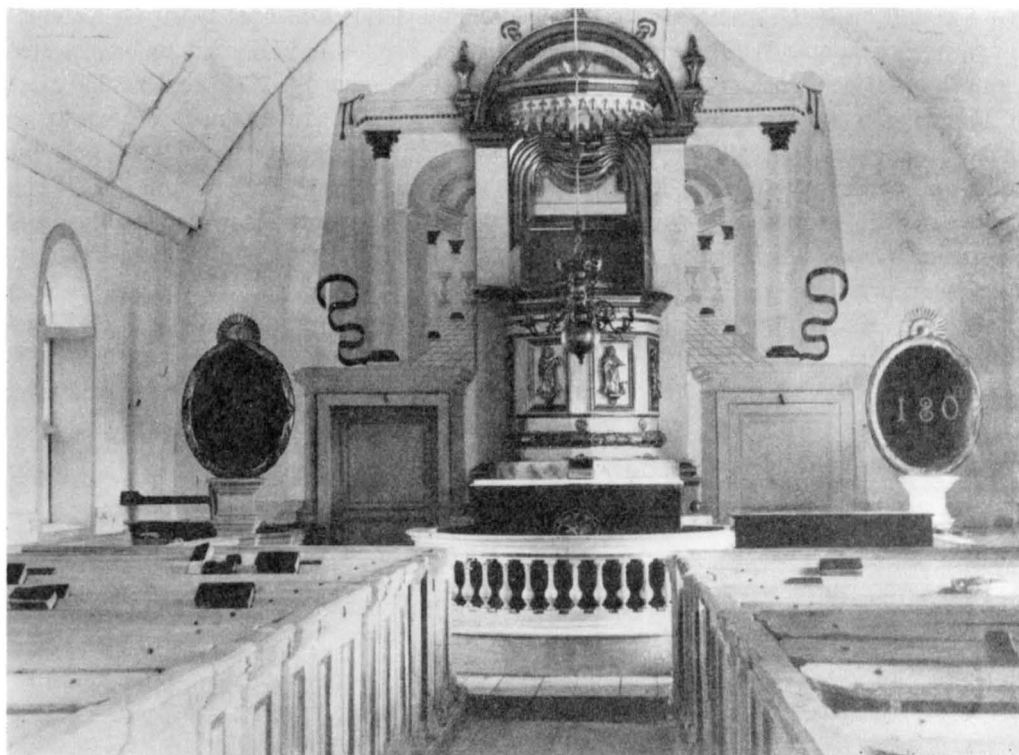

Fig. 248. Interiör mot Ö före 1950-talets restaurering. Foto i BSt.
Innernes gegen O vor der Restaurierung 1956—57. Interior looking E before restoration 1956—57.

1850-TALETS
OMBYGGNAD

Under åren 1849—55 skedde en genomgripande omgestaltning av kyrkan under ledning av byggmästare Johan Nordell.¹ Med bibehållande av 1700-talskyrkan såsom stomme tillbyggdes i Ö en ny och större sakristia² motsvarande kyrkorummets hela bredd samt i V ett kraftigt klocktorn, vars bottenplan delvis togs till vara för en utvidgning av själva kyrkorummet. Kyrkans exteriör (fig. 246) erhöll vid denna ombyggnad i huvudsak det utseende den fortfarande har (fig. 249). Interiören (fig. 248) genomgick en modernisering, vilken utan större ingrepp i kyrkorummets form och allmänna disposition lyckades helt utplåna 1700-talskaraktären. Ett nytt och djupare altarbord uppbyggdes och dekorerades med svart marmorering samt en målad komposition med kors, kalk och törnekrona på framsidan. En ny och genombruten altarring med cirkelrund

¹ JOHAN NORDELL, byggmästare, f. 1817 i Norrala (Hs), sedermera bosatt i Los (Hs) och Myssjö (Jä).

² Enl. RÅK. synes man ha arbetat på sakristians utvidgande redan 1840 och fram till 1848.

grundplan insattes. Den gamla predikstolen sänktes i och med att underredet bortogs och ersattes med en låg fyrkantig sockel stående direkt på altarbordets bakre del. Samtidigt gjordes uppgång till predikstolen genom en öppning i väggen mellan kyrkorummets och sakristian på det ställe där tidigare ett rundfönster funnits. Altarring och predikstol målades i vitt med de dekorativa elementen i guld. Kring predikstolen och dess baldakin samt ovanför dörröppningen mot sakristian och dess pendang S om altaret, en blinddörr, utförde målargesällen N. M. Åkerström¹ år 1855 en skenperspektivmålning ovanpå de wallinska dekorationerna. Väggar och tak vitmålades, ett nytt brädgolv inlades och en del smärre förändringar vidtoges med bänkinredningen, bl. a. omdisponerades platserna i koret för klockare, kyrkvårdar och försångare.²

En mindre reparation företogs 1911—13, varvid en läktare i V uppfördes efter förslag från 1907 av I. G. Clason.³ De äldre slutna bänkkvarteren ersattes samtidigt med öppna bänkar.

REPARATION
1911—13

Ett utförligt restaureringsförslag upprättades 1948 av byggnadsrådet Ragnar Hjorth, vilket kompletterades 1954 och 1956. Arbetena påbörjades 1949 men blevo under en följd av år fördröjda på grund av brist på medel och genomfördes huvudsakligen åren 1956—57. Kyrkan återinvigdes söndagen den 23 juni 1957 av biskopen, sedermera ärkebiskop Gunnar Hultgren.

RESTAURERING
1949—57

Kyrkans yttre fick härvid behålla sin 1850-talskaraktär oförändrad. Kyrkans inre undergick däremot en genomgripande omdaning i avsikt att åstadkomma en för nutida gudstjänstbruk liturgiskt funktionsduglig interiör med anknytning till norrländska traditioner men med avståndstagande från den för svensk gudstjänst främmande sammanställningen av altare och predikstol, som förmodligen främst av utrymmesskäl insatts i kyrkan på 1700-talet. Vidare tillvaratogs och återfördes till kyrkorummets äldre inventarier eller delar av sådana, som hade undanställts i samband med 1850-talets ombyggnad.

Koret omgestaltades helt genom att altaret frigjordes från predikstolen och 1700-talets altarring återinsattes och kompletterades. En altartavla av spansk mästare från 1600-talet placerades över altaret, där predikstolen förut haft sin plats. På sidorna om altartavlan uppsattes de ornament, som Jonas Granberg utfört för denna plats och som mellan 1754 och 1850 flankerat predikstolen. Ovanför altartavlan tillkom en i trä skuren strålsol, liksom övriga nya inredningsdetaljer utförd efter ritningar av Ragnar Hjorth. De från 1700-talet härstammande inventarierna såsom altarring och altarorna-

¹ N. M. ÅKERSTRÖM, f. 1828 i Brunflo (Jä), där fadern var kyrkvård. Utvandrade till Amerika på 1860-talet men hade dessförinnan egen firma i Östersund. — Han utförde under 1850-talet en liknande ännu bevarad skenperspektivmålning i Tännäs kyrka (Hr).

² MODIN, Hogdalssocknarna, s. 68 samt enl. bänkdelningslängder, ÖLA.

³ ISAK GUSTAF CLASON, f. 1856, † 1930, arkitekt, professor vid Tekniska högskolan, Stockholm.

ment återfingo sina ursprungliga färger och nygjorda delar avstämdes efter dessa. Den bakomvarande väggens perspektivmålning från 1850-talet borttogs jämte den blinddörr, som då hade insatts såsom pendang till sakristidörren, allt för att få en neutral bakgrund.

Vid lösbrytandet av den ovannämnda blinddörren påträffades ett mindre parti av de wallinska dekorationerna från 1750-talet (jfr ovan s. 299 och fig. 247). Dessa fragment övertäcktes åter, då det visade sig omöjligt att framtaga och rekonstruera ytterligare partier av den wallinska interiören, vilken på grund av tidigare övermålningar och utbyten av plankor i brädpanelen så gott som helt gått till spillo.

Predikstolen fick traditionell placering på N väggen efter att ha återfått sitt ursprungliga postament samt en del av sina på 1850-talet borttagna dekorativa element. Den försågs dessutom med ny trappa och ny baldakin; på denna senare placerades en serie dekorativa uppsatser från 1700-talet. De från reparationen 1911—13 härstammande öppna bänkarna inbyggdes i slutna kvarter med dörrar, varvid äldre pyramider uppsattes på de främsta bänkarna vid mittgångens avslutning mot koret. (För de enstaka föremålens utseende och historia jfr nedan s. 307 ff.).

Den vid reparationen 1911—13 uppförda läktaren i kyrkorummets V del sänktes något för att möjliggöra ett framtida anskaffande av en större orgel, varjämte läktarbröstningen flyttades fram ca en halv meter och erhöll ett svagt utskjutande mittparti.

Kyrkorummets och inventariernas konservering och målning utfördes av konstnären Arne Bohman efter allmänna anvisningar i Ragnar Hjorths restaureringsprogram.

KYRKOBYGGNADENS NUVARANDE TILLSTÅND

KYRKANS
HUVUD-
DELAR

Kyrkan (fig. 242 och 244) ligger på kyrkogårdens NÖ sida. Den har rektangulär plan och är uppförd på en låg sockel av små oregelbundna granitstenar. Väggarna bestå av liggande timmer men äro utvändigt beklädda med stående panel, till större delen sammanfogad av breda kransågade plankor. Grundplanens långsmala rektangel (fig. 250) innehåller såväl ingångsparti i V med däröver uppfört klocktorn som själva kyrkorummet och den i Ö belägna sakristian av samma bredd som kyrkorummet. Kyrkan täckes av ett sadeltak som över sakristian är avvalmat åt Ö och som i V på S och N sidorna omsluter det något smalare tornet. Taket är sedan 1931 klätt med grythytteskiffer.

FÖNSTER

Kyrkan har fyra rundbågiga fönster på vardera långsidan, uppdelade av spröjsar i trä och bly. Av dessa fönster tillhör det östligaste fönsterparet sakristian och de övriga kyrkorummet, vilket även skjuter in under tornet.

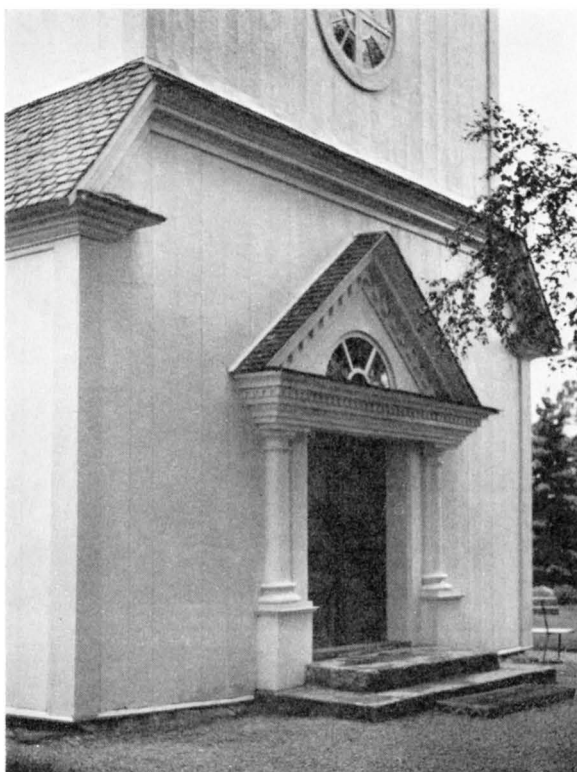

Fig. 249. Kyrkans V ingång. Foto 1957.
W Portal. W doorway.

Ingång finnes endast i V. Över två trappsteg av grå granithällar höjer sig en i trä utförd portal (fig. 249), som omfattas av två halvkolonner och krönes av ett mäktigt bjälklag med tandsnitt och ett i liknande former omramat trekantigt tympanonfält; i detta ett lunettfönster. Portalens klassiska arkitekturelement ha en rustik utformning väsensbesläktad med den finare norrländska profanarkitekturen från förra hälften och mitten av 1800-talet. Över V portalen fanns tidigare en inskriftstavla av koppar, på vilken kunde läsas: OMBYGGD UNDER KONUNG OSKAR I:S REGERING ÅREN 1850—51.

INGÅNG

Klocktornet har stolpkonstruktion med kryssträvor. Dess nedre panelklädda parti avslutas upptill av en plattform, som på alla fyra sidor omgives av ett spjälstaket. Över denna plattform reser sig en smal åttkantig och panelklädd lanternin med fyra rundbågiga dörröppningar och fyra rektangulära smårutiga fönster. Lanterninen täckes av en kupolformad plåthuv med förhöjt mittparti, vilket i sin tur krönes av en förgylld glob med kors.

TORN

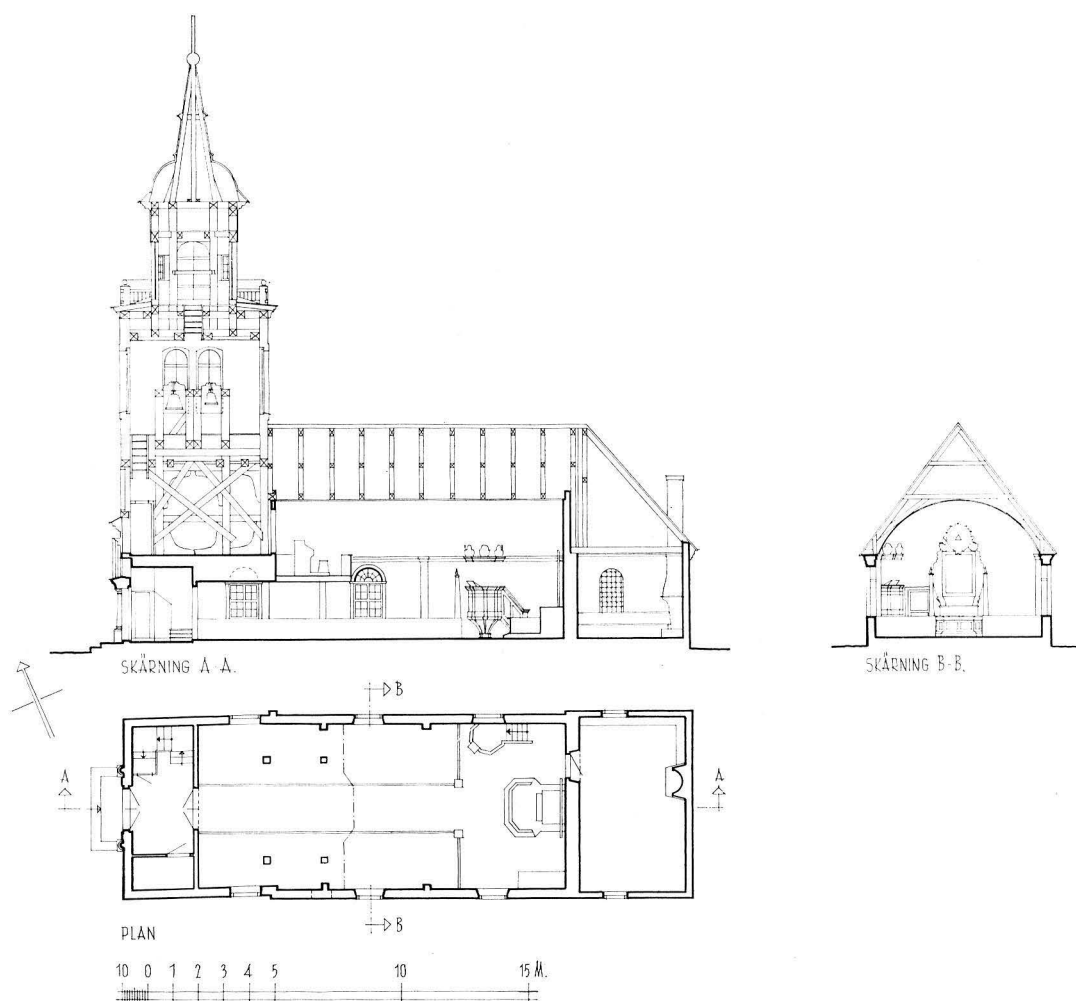

Fig. 250. Plan, längdsnitt mot N samt tvärsektion mot Ö, 1:300. Uppm. J. Söderberg 1956.
 Grundriss, Längssnitt gegen N und Querschnitt gegen Ö. Plan, longitudinal section looking N and transverse section towards E.

Kyrkans och tornets väggar äro oljemålade i vitt med kantlister och fönsteromfattningar i en svagt ljusgrå ton. Fönsterbågarna äro ljusbruna. Klockrummets höga rundbågiga luckor, två på varje sida, äro målade i rödbrunt liksom lanterninens portar. Plattformens staket är mörkgrått och tornhuvu rödbrun. Västportalens dubbeldörr har profilerade fält och är målad i grågrönt med mörkare listverk.

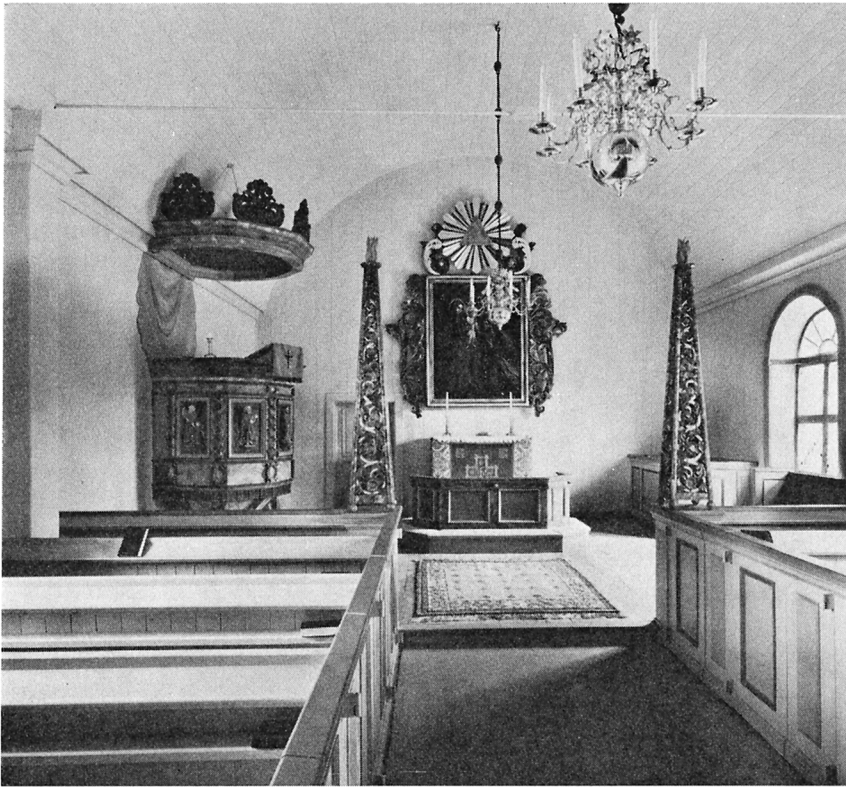

Fig. 251. Interiör mot Ö. Foto 1957.
Inneses gegen O. Interior looking E.

Främre delen av tornets bottenvåning bildar ett litet vapenhus med uppgång till läktare och klockrum. Dörren till kyrkorummet består av två halvor. Den har slät ut- sida med kraftiga gångjärnsband samt genom påspikade lister fältindelad insida och ett kraftigt handsmitt lås.

VAPENHUS

Kyrkorummet (fig. 251—252) har brädgolv. Väggarna äro klädda med stående panel; taket består av ett panelklätt tunnvalv; allt målat i gråvitt. Kyrkorummet upplyses av fem fönster; ett sjätte fönster som befinner sig bakom predikstolen är numera igensatt inifrån. Fönstersnickerierna äro målade i ljusgrått.

INTERIÖR

Ingång till sakristian finns på Ö väggen t. v. om altaret genom en dörr, som mot kyrkorummet har tre profilerade speglar och mot sakristian är förstärkt med grova

SAKRISTIA

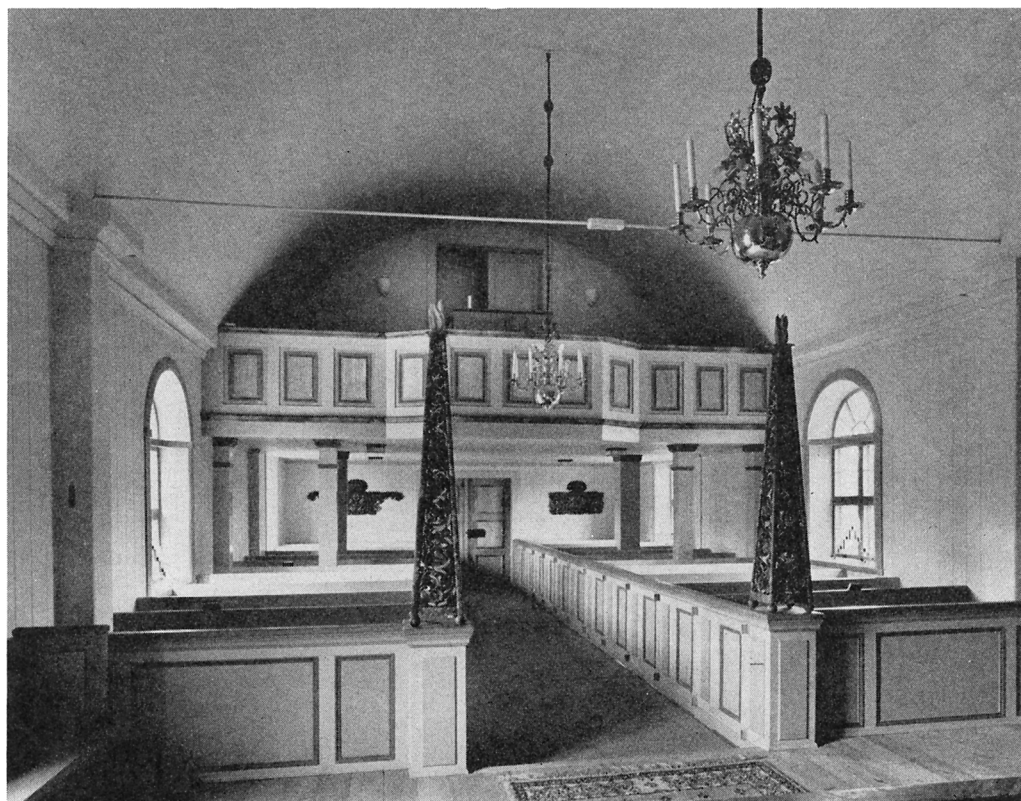

Fig. 252. Interiör mot V. Foto 1957.
Innernes gegen W. Interior looking W.

släta plankor. Kraftigt handsmitt lås. Grå målning mot kyrkorummet och grön mot sakristian. Sakristian har golv av breda tiljor samt panelade väggar, det övre partiet med stående, det nedre särskilt markerat med liggande bräder. Plant bräddtak. Tak och väggar äro hållna i ljusgrå toner med inslag av violett på bröstpanelen. Två fönster med kraftiga järngaller. På Ö väggen en öppen spis, som sedan 1956 är försedd med ett galler av järnsmide med motiv från Överhagdalsbonaderna. Gallret är förfärdigat och skänkt av kyrkvärden Olof Mohage. Längs N och Ö väggen fram till den öppna spisen löper en smal väggfast bänk.

UPPVÄRM-
NING

En värmeugn insattes i N bänkkvarteret 1903 och kvarstod till 1949, då elektrisk uppvärmning installerades.

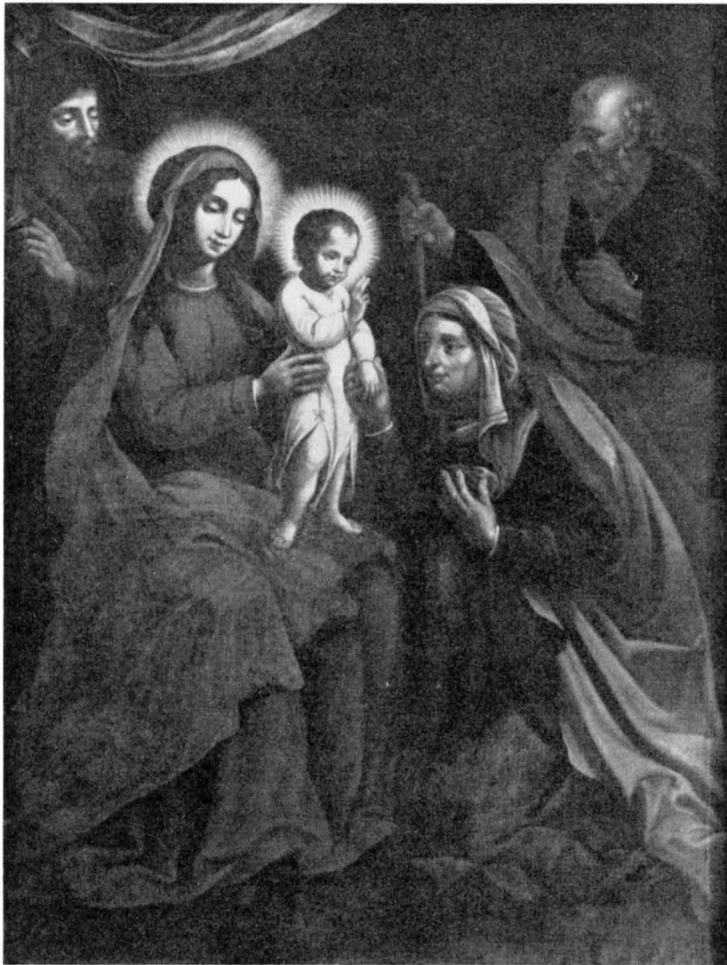

Fig. 253. Maria med barnet, altarmålning, 1600-talet. Foto S. Zachrisson 1957.

Maria mit dem Kind, Altargemälde,
17. Jh.

Virgin and Child, altarpainting,
17th cent.

INREDNING OCH LÖSA INVENTARIER

Altarbord av trä med raka sidor. Över altaret hänger en i samband med restaure- ringen 1956—57 anskaffad oljemålning på duk¹ (fig. 253), 128 × 167, föreställande Jungfru Maria med Jesusbarnet jämte ett kvinnligt och två manliga helgon. Målningen är hållen i mörka färger. Maria bär en röd klädnad och olivgrön mantel. Hon sitter i

ALTAR-
ANORDNING

¹ För anskaffandet av denna tavla samt dess förmodade ursprung se artikel i Ö-Pn 19/10 1955.

en karmstol med snidade armstöd och ryggbräda med svart klädsel och metallknappar. I övre vänstra kanten avtecknar sig en flik av ett ljust draperi. Maria och Jesusbarnet ha strålglorior, medan helgonen ha i perspektiv tecknade knappt skönjbara ringglorior. Altarmålningen är ett spanskt arbete från förra hälften av 1600-talet.¹ Målningen infattas av en nygjord, förgylld och försilvrad ram samt omgives av i trä snidade ornament i form av voluter, band, akantus, m. m. stofferade i rött och grönt med inslag av guld och svartnat silver. Dessa sniderier utgöra rester av den altardekoration, som utfördes av Jonas Granberg 1752—54 (jfr ovan s. 297). Den krönande strålsolen är emellertid ett tillägg från restaureringen 1956—57.

Altarringen är femkantig med släta fyllningar och sparsam profilering. Den är i samband med 1950-talets restaurering hopsatt av bevarade delar av en äldre altarring, vilken borttogs 1850 (jfr ovan s. 300). På insidan av altarringens mittfält ett fastsittande profilerat knäfall, avsett för den mot församlingen knäböjande prästen. Det är att jämföra med de på sina håll förekommande lösa confiteorpallarna (jfr ovan s. 118 och fig. 112). Altarringens innersida är även försedd med profilerade fält. Stoffering i rödblå och blågrå marmorering med blågrå fyllningar, medan insidan är trävit med svarta lister kring fyllningarna.

PREDIKSTOL

Predikstol (fig. 254) av liksidig barocktyp. Korgen har raka sidor och är uppdelad i fyra fält med i trä skurna evangelistfigurer i högre relief, var och en med sin symbol och en bok i handen. Däremellan ornamentala lister med bladmotiv samt över och under dessa en stiliserad blomma. Starkt profilerade lister. Bröstvärnet avslutas nertill av en i trä skuren »frans». Predikstolen är väggfast mot N väggen och har uppgång från Ö sidan genom en trappa med bröstvärn. Korgen står på ett nedåt avsmalnande, något konkavt underrede, vilket stöder direkt på golvet. Över korgen en månghörnig baldakin uppreparande bröstvärnets former med avfasade hörn. Baldakinen uppbar fem uppsatser i genombrutet arbete bestående av voluter med rankverk. Stoffering i ljusröd och blågrå marmorering samt på underredet även ljusgrön marmorering. Evangelistfälten och trappans båda släta fält äro mörkblå med grå ramverk. Mellan korg och baldakin ett på väggen målat ljusrött draperi.

Predikstolen är sammansatt av äldre och nyare delar (jfr ovan s. 302). Korgen med evangelistfigurer och dekorativa ornament härstammar jämte underredet från den predikstol med altaruppställning, som Jonas Granberg snidade 1752—54 (RÄK.). Baldakinens uppsatser utgöra dekorativa fragment², som på stilkritiska grunder kunna

¹ Enl. uppgift av framlidne kh CARL HAMMER har denna målning tidigare i konsthandeln tillskrivits den spanske mästaren MATEO CEREZO, f. 1635, † 1685.

² Fragmenten kunna ev. hänföras till den predikstol, som bör ha funnits på kyrkans S vägg att döma av fästen till en sådan, som återfanns vid restaureringen 1956—57, se ovan s. 298, och som således bör ha föregått den av GRANBERG snidade predikstolen. Möjlighet föreligger också att de ingått i en gåva, som kyrkan mottog från Ytterhogdals församling år 1811 i samband med sammanslagningen av de båda församlingarna. Jfr nedan s. 310.

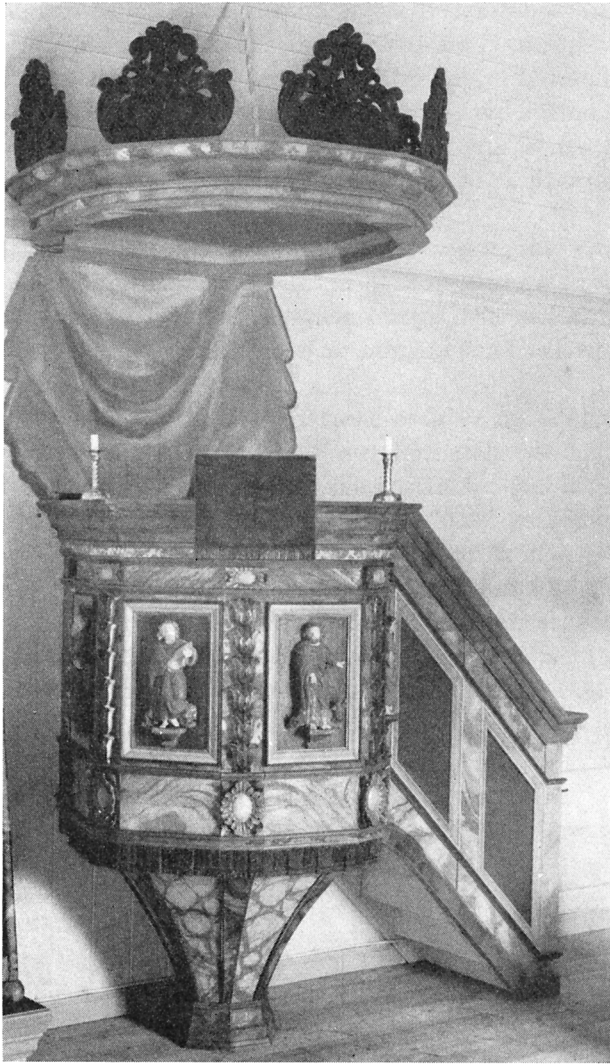

Fig. 254. Predikstol av Jonas Granberg 1752—54. Foto 1957.

Kanzel von Jonas Granberg
1752—54.

Pulpit by Jonas Granberg
1752—54.

antagas härröra från en annan något äldre predikstol. Övriga delar äro nytillkomna i samband med restaureringen 1956—57 samt tillverkade efter ritningar av Ragnar Hjorth. Stofferingen är med undantag för takuppsatserna utförd av konstnären Arne Bohman med ledning av äldre färgrester.

DOPREDSKAP Dopställ av trä, snidat av ett stycke massiv furu, balusterformat och utfört efter ritning av Ragnar Hjorth. H 90. Brunbetsat. Till detta dopställ hör ett dopfat av silver (fig. 255), åttkantigt med kraftigt brätte. Inuti botten en gravyr föreställande Jesu dop samt på brättet fyra likarmade kors. B 42. Stplr: E A C (= H. Müllers Eftr. Stockholm), tre kronor, S, Stockholms stadsstämpel, E 9 (= 1955), STERLING. Dopskålen med tillhörande dopställ är en gåva från Överhogdals lottakår vid kyrkans återinvigning 1957.

Äldre dopskål av tenn, rund, odekorerad, försedd med två handtag, det ena utformat som en snäcka, det andra som en ring. D 18,5. B över handtagen 26. Stämpel i botten: tre kronor, samt under botten: lejon i nedsänkt fält (= Uppsala), L L i nedsänkt fält upprepat två gånger (= Lars Löfgren, mästare 1822—1850), A 4 (= 1831). Enl. RÄK. inköpt 1832.

**BÄNK-
INREDNING** Bänkinredning med två slutna kvarter jämte en korbänk S om altaret. Skärmar och dörrar tillkomna vid restaureringen 1956—57 efter ritningar av Ragnar Hjorth. Stoffering i grått med fält och lister i olika gröna, violetta och röda toner.

PYRAMIDER På de främsta bänkarna invid mittgången två i trä skurna pyramider på kulfötter (synliga å fig. 251—252). H 187. Genombrutet snidat arbete med en elegant utformad växtranka. Bevarad gammal stoffering visande vita slingor med röda kanter samt gulgröna blad och knoppar; kantlisterna marmorerade i vitt, gult och brunt. Pyramiderna avslutas upptill av nyskurna eldsflammor. Enl. INV. (tillägg 1815) skänkta av Ytterhogdals församling 1811. De äro enl. Ytterhogdals RÄK. 1740 skurna av Jonas Granberg.

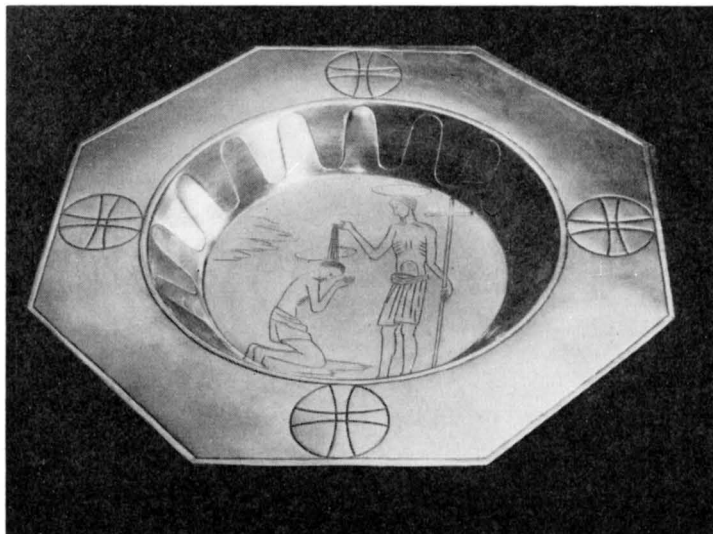

Fig. 255. Dopfat av silver, skänkt 1957. Foto 1960.

Silberne Taufschale, 1957 geschenkt.

Baptismal bowl of silver, presented 1957.

Fig. 256 a—b. Mittpartier från bänköverstycken med Fredrik I:s och Ulrika Eleonoras monogram, 1740. Foto 1957.

Mittelstücke von geschnitzten Dekorationen des Gestühles mit den Monogrammen des Königs Friedrich I und Königin Ulrika Eleonora, 1740.

Central parts of carved pew decorations with the monograms of King Fredric I and Queen Ulrika Eleonora, 1740.

Fragment av bänköverstycken (fig. 256 a—b), två stycken, H 62. Akantus och palmblad omfattande en medaljong, vilken under kunglig krona innehåller bokstäverna F resp. V E i spegelmonogram (= Fredrik I resp. Ulrika Eleonora), allt skuret i trä. Stofferingen troligen ursprunglig med monogram i gult och grått såsom undermålning för guld och silver på fält av rödflammig marmorering. Omgivande lövverk i två gröna nyanser. Tillhöra den gåva kyrkan fick mottaga från Ytterhogdals församling 1811, skurna av Jonas Granberg (Ytterhogdals RÄK. 1740). De äro f. n. uppsatta under läk-taren på väggen mot vapenhuset.

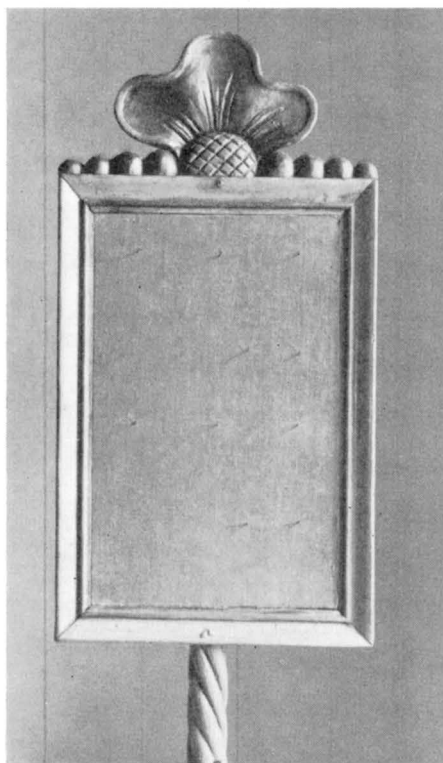

Fig. 257. Nummertavla från 1700-talet med stång från en medeltida ljusstav. Foto 1957.

Nummertafel aus dem 18. Jh. mit der Stange eines mittelalterlichen Leuchterstabes.

Hymn board from the 18th cent. attached to a medieval light staff.

NUMMER-
TAVLA

På korbänken en nummertavla (fig. 257), vilken är sammansatt av stången till en medeltida ljusstav (jfr ovan s. 294) samt en snidad träram från 1700-talet. Tavlans H 63, stångens H 140. Ramen stofferad i olivgrönt, guld och svartnat silver. Stången består av en nedre slät, grönmålad del, H 90, samt en övre spiralvriden del, stofferad i rött och grönt, H 50.

ORGEL OCH
ORGEL-
LÄKTARE

I V en läktare, uppförd vid reparationen 1911—13, men sänkt och försedd med ett tresidigt framskjutande mittparti vid restaureringen 1956—57 (jfr ovan s. 302). Läktarbröstningen har enkel fältindelning och är stofferad i ljusgrått med fyllningarna i blå och gul marmorering.

På läktaren ett orgelharmonium, fabrikat Östlind & Almquist.

NATTVARDS-
KÄRL

Kalk (fig. 258—259) av delvis förgyllt silver. H 18,7 (exkl. kuppa 12), fotens D ca 10,2, kuppans D 9,8.¹ Rund fot med koniskt stigande mittparti; på fotens ovansida graverad

¹ Beskrivningen utförd av antikvarie fil. dr ARON ANDERSSON, SHM, Stockholm.

Fig. 258. Kalk och paten av delvis förgyllt silver. Kalkens fot och skaft från 1500-talets andra hälft, kupa och paten omgjorda på 1700-talet. Foto SHM 1958.

Kelch und Patene aus teilweise vergoldetem Silber. Fuss und Nodus 2. H. des 16. Jh., Kupa und Patene im 18. Jh. umgearbeitet.

Chalice and paten of silver, partly gilt. Foot and node second half of 16th cent., cup and paten remade in the 18th cent.

inskrift: HIEP — IESUS — AF — NASRENNVS; som skiljetecken tulpanliknande blomklockor och blad. Cylindriskt skaft i två lika led, omgivna av sex symmetriskt placerade, kolonettliknande stavar; innanför stavarna genombrutet mönster med medaljong av bladkrans inneslutande hjälmprytt krigarhuvud i profil åt vänster, akantusliknande bladverk omslutande två symmetriskt mot varandra ställda, bevingade putti med framsträckta händer hållande en båge (?). — Nod med horisontellt mittband med graverade bokstäver: I—H—E—S på streckad grund. Såväl nod som övre skaftled rörliga.¹ — Halvsfärisk kupa med utvikt mynningskant med graverade begränsningslinjer. — Nattvardskalkens fot och skaft från 1500-talets mitt eller senare del; kupan från 1700-talet, bladkransen på dess undersida tillkommen samtidigt, möjligen kopie-

¹ Detta bör tolkas såsom en praktisk liturgisk detalj, avsedd att underlätta prästens betjänande av den gammallutherska gudstjänstens talrika nattvardsgäster.

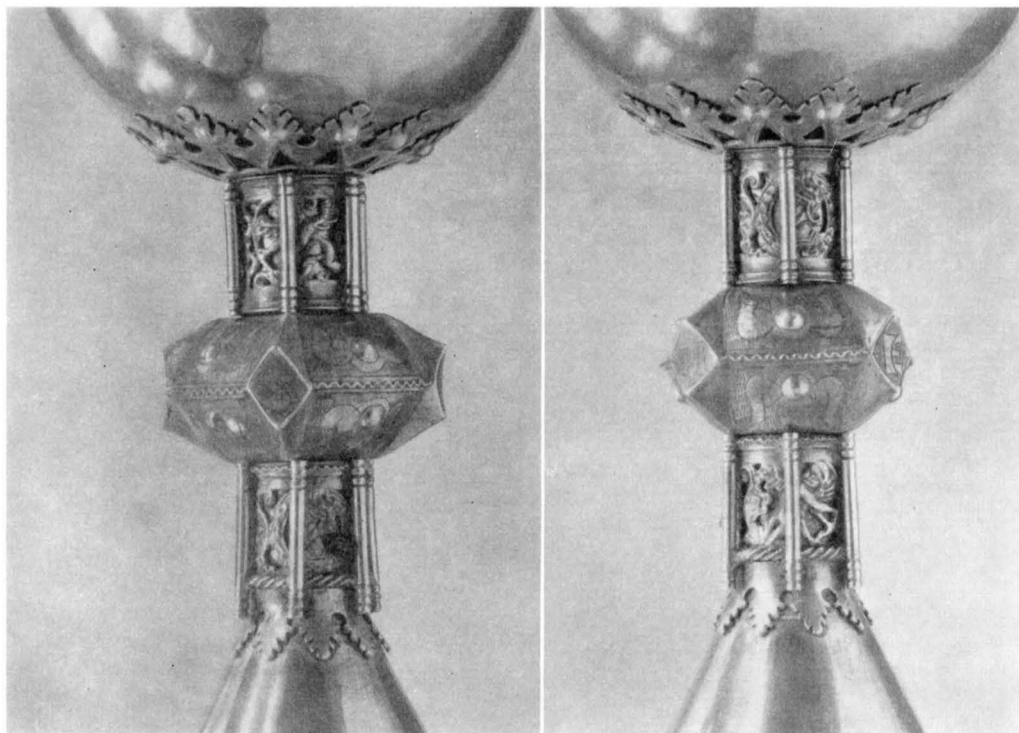

Fig. 259. Detalj av kalken, fig. 258. Foto SHM 1958.

Detail vom Kelch, Abb. 258.

Detail of chalice, fig. 258.

rande en äldre, skadad dylik (kalkens sammansättning med en järnsprint genom undre skaftleden en yngre, primitiv förstärkning).

En historisk hållpunkt för dateringen av denna märkliga kalk är uppgiften, att Överhagdals kyrka förlorade sitt nattvardssilver under Nordiska sjuårskriget, däribland en silverkalk, jfr ovan s. 294. Följaktligen bör den nu existerande kalken ha tillkommit kort tid därefter såsom ersättning för den förlorade kalken. Detta stämmer väl med ovannämnda på stilkritiska grunder gjorda datering.

Patén med flackt skålförmig fördjupning och förgyllt brätte (fig. 258). D 11,5. Stplr: G (= Gävle stadsstämpel), A R (= Augustinus Rudman, mästare 1696—1746). RÄK. 1723 nämner, att patenen göres om i Gävle. Vidare upptar RÄK. 1724 en utgiftspost för »lilla patenet som är förbättrat wordit i Gefle och hörer stora kalken til».

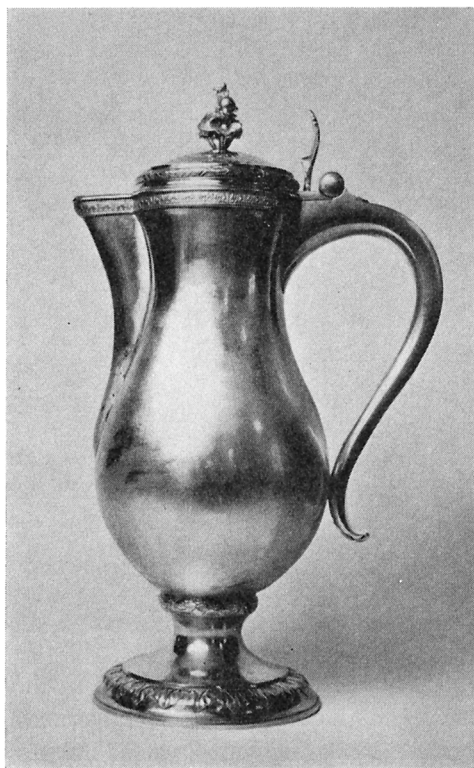

Fig. 260. Vinkanna av delvis förgyllt silver, 1793.
Foto 1960. S. 316.

Teilweise vergoldete Silberkanne, 1793.   Partly silvergilt wine ewer, 1793.

Fig. 261. Oblatask av silver, skänkt 1819. Foto 1960. S. 316.

Silberne Oblatendose, 1819 geschenkt
Silver wafer box, presented 1819.

Fig. 262. Ljuskrone (nr 1) av malm, inköpt 1781.
Foto 1957.

Kronleuchter aus Erz, 1781 gekauft. Bronze chandelier, purchased 1781.

Oblatask av silver (fig. 261), invändigt förgylld, oval form med konkavt insvängd profil runt locket; å livet ristad ornering i form av en växtranka; fyra gjutna fötter i form av bladornament. Ovalens längsta mått 13 cm. Stplr: P O B (= Pehr Olof Bäckström, mästare 1812—33), tre kronor, O 3 (= 1820), Gävle stadsstämpel. Inskrift å locket: SKÄNKT TILL / ÖFVER HOGDALS KYRKA AF / NÄMNDEMANNEN PER PÅLSON OCH / DESS HUSTRU KERSTIN JANSDOTTER / I KYRKBYN 1819.

Vinkanna av delvis förgyllt silver (fig. 260), päronformig, lock med tumgrepp och krönknopp i form av blomknippe med figurin. Längs lockets kant, brämet och fotens nedre kant förgyllda bladkransar i drivet arbete. H 31. Stplr under botten: S D S (= Sven Dahlström, mästare 1778—1804), Gävle stadsstämpel, tre kronor, L 2 (= 1793). Ristad inskrift under botten: 71 ³/₄ LOD. Inskrift å foten: ÅR 1793 GJORDES DENNA KANNA TILL ÖFVER HOGDALS KYRKA, DÅ WAR PEHR RISSLER KYRKOHERDE,¹ OCH JÖNS JONSSON KYRKOVAERD.

Ett sockenbudstyg av tenn inköptes enl. RÄK. för Överhogdals kyrka 1724 och torde numera ingå i den samling av flera satser sockenbudstyg, som förvaras i Ytterhogdals prästgård.

LJUS-
REDSKAP

Ljuskronor av malm: — 1. Med åtta pipor i en krans (fig. 262), runda droppskålar; överst en krans små prydnadsarmar med solrosor. H 63. Inskrift på kulan: ÅR 1781

¹ PEHR RISSLER d. y. För personalia jfr Sveg, ovan s. 10 ff.

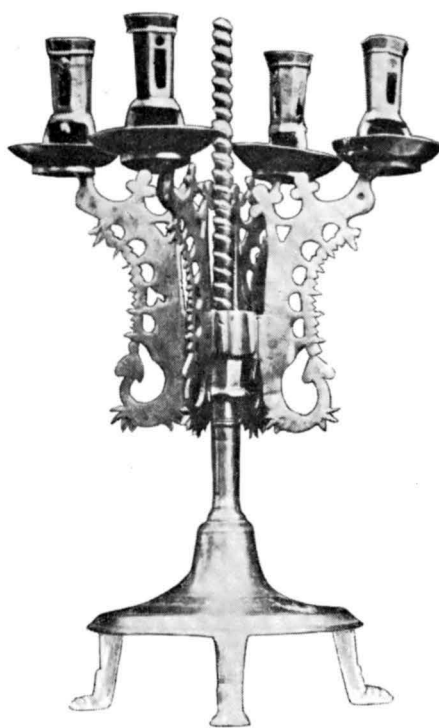

Fig. 263. Kandelaber av malm, 1500-tal. Foto
E. Salvén 1927.

Kandelaber aus Erz, 16. Jh.   Bronze candelabrum,
16th cent.

FÖRFERDIGADES DENNA LJUSKRONA TILL / ÖFVERHOGDALS KYRKAS BEHOF OCK PRYD-
NAD / SAMT PÅ DES BEKOSTN(A)D SAMMA TID VAR DER / STÄDES H:R PEHR P RISSLER
KYRKO- / HERDE, H:R PEHR RÖDEN COMMINISTER,¹ / SAMT PAUL DAHL OCK IÖNS IONS- /
SON KYRKOVÄRDAR. RÅK. 1781 upptar utgiftsposten för denna krona samt »Förslen
för densamma ifrån Gefle». Vidare nämnes där att den hängdes upp i en järnkedja med
knoppar målade med oljefärg. — 2. Med åtta pipor i en krans. Modern kopia av ljus-
krona nr 1, troget upprepande alla former. Inskrift på kulan: TILL MINNE AV VÅRA FÖR-
ÄLDRAR / SKÄNKTES DENNA LJUSKRONA / TILL ÖVERHOGDALS KYRKA ÅR 1957 / AV RAG-
NAR BORG / OCH H. H. MARGARETA FÖDD ESBJÖRNSSON. Tillverkad i Skara.

Kandelaber av malm (fig. 263) å rund, högt uppdragen fotplatta på tre fötter.
Runt upptill gängat skaft. Å skaftet är fastsatt ett i gängorna vridbart ställ med fyra
ljusarmar i form av goticerande drakornament. Fyra stycken åttasidiga pipor med
runda, skålförmiga droppskålar. Trol. 1500-talet. H 36,5. Numera förkommen.²

¹ PEHR RÖDÉN, f. 1738, † 1807. Komminister i Sveg-Lillhärdal 1775—93, sedermera komminister i Alsen (Jä).

² Beskrivningen enl. SNABBINV. 1927, utförd av ERIK SALVÉN och BRYNOLF HELLNER.

Ljusstakar: — 1. Av järn med sex pipor (fig. 264). Skeppsformig med två parfötter. Enkel variant av en särskilt i Jämtland förekommande medeltida typ. L 55,5, H 21. — 2. Ett par enpipiga av silver med delvis förgylld driven och punsad ornering i barockformer på foten, vridet skaft, vågformiga droppskålar. H 17,5. Stplr: tre kronor inom oval, S, 830, 7 resp. 8. Importerat silver. Inskrift runt foten: TILL VÅR MODERS MINNE SKÄNKTE VI DESSA LJUSSTAKAR TILL ÖVERHOGDALS KYRKA resp.: TILL ÖVERHOGDALS KYRKAS PRYDNAD SKÄNKTES DESSA LJUSSTAKAR ADVENTSSÖNDAGEN 1933 AV SYSKONEN BORG. — 3. Ett par enpipiga av tenn. Å vid, rund fot ett långt, smalt skaft. H 8,5. Stplr å fotens översida: P (= 1708) resp. M (= 1705), kartusch med tre sköldar ställda två över den tredje och innehållande den ena en krona, den andra en vildman, medan den tredje är tom (= Johan Johansson, Stockholm, mästare 1677—1715). Omnämnda i INV. 1779. — 4. Ett par enpipiga av tenn; å förhöjd, halvsfärisk fot ett rakt skaft samt skålförmig droppskål. H 35. Stplr: LIBRARIA, I HALLGREN (= namnteckning), N REDEBY, SVENSKT TENN. Inskrift under foten: GÅVA TILL ÖVERHOGDALS KYRKA AV ANNA OCH GUSTAF MÅNSSON. ÖVERLÄMNAD AV BARNEN ÅR 1960.

I övrigt finnas ett antal ljusbågar av järnsmide avsedda för kyrkorummets samtliga fönster. Liksom övriga vid restaureringen 1956—57 nytillkomna järnsmiden utförda av kyrkvärden Olof Mohage.

TEXTILIER

Antependium (synligt å fig. 251), dubbelvävnad eller s. k. finnvävnad i ylle i två olika röda färger jämte något blått samt oblekt linne med sparsamt inslag av guldtråd; på det släta mittfältet ett likarmat kors med I H S i korsmitten samt längs nedre kanten:

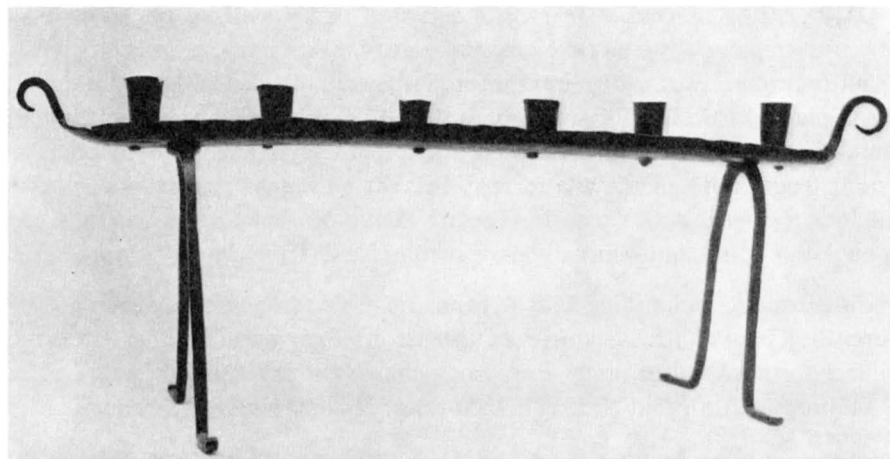

Fig. 264. Ljusstake av järn (nr 1), medeltida typ. Foto 1957.

Eiserner Kandelaber, mittelalterlicher Typus.

Iron candelabrum, medieval type.

Fig. 265. Mässhake av rött ylle (nr 1), 1700-talet.
Foto 1957.

Messgewand aus roter Wolle, 18. Jh.   Chasuble of red wool, 18th cent.

GUD ÄR KÄRLEKEN; å sidofälten geometriskt mönster i dubbelvävnad med motiv hämtade från Överhagdalsbonaderna (se nedan s. 321 ff. och fig. 267). Längs högra ytterkanten invävd signatur: VÄVD ÅR 1911 AV MARIA MODÉN EFTER GAMMALT MÖNSTER.¹ H 104, L 197. Enligt påskrift med märkbläck skänkt till Överhagdals församling av Föreningen Jämtslöjd 1911.²

Mässhakar: — 1. Av rött kläde med foder av oblekt linne (fig. 265), kantad med gröna sidenband; dekor av silverband, applikationer samt broderi i guld- och silvertråd.

¹ MARIA (MAJA) MODÉN OLSSON, vävlärlarinna vid Jämtslöjds vävskola. — Antependiet är komponerat av landshövdingen ELLEN WIDÉN och vävt å residenset i Östersund.

² Jfr artikel i Vecko-Journalen 17/4 1912.

Å ryggstycket kors av silverband med sparsamma inslag av guld, korsets armar fyllda med olikfärgade blommor i applikation, i korsets mitt i H S. Å framstycket smalare kors av silverband omslutande en tunn broderad slinga av guldtråd samt i korsmitten en ros. H 109. Sannolikt från 1700-talets början. INV. 1779 beskriver den såsom »En gammal god mässhake af Kläde . . . med Kors». — 2. Av svart sammet med brett kantband av silver. Dekor med breda silverband och silverbroderi, å ryggstycket i form av kors med törnekrona samt palm- och olivkvistar, å framstycket Jehovanamn inom triangel med strålar. H 113. Inköpt 1860. — 3. Av vit sidendamast, vid modell. Applikation av gul sidendamast och broderi i olikfärgat silke; å ryggstycket i form av kors med förstorad, mångkantig korsmitt försedd med växtmotiv och omgiven av strålar och fåglar; å framstycket i form av en smal mittvåd med broderad oljelampa, mindre kors och Kristusmonogram. H 115. Inskrift å fodret: LIBRARIA / COMP. / M. G. (= Märtha Gahn) / 1953.

Kalkdukar: — 1. Av mönstrat blått linne kantad med guldband, i mitten ett med guldtråd broderat kors på ljusröd rundel i applikation omgiven av initialerna M:I:T och S. P. broderade i guldtråd. I hörnen blommor i broderi och applikation. 30×32.

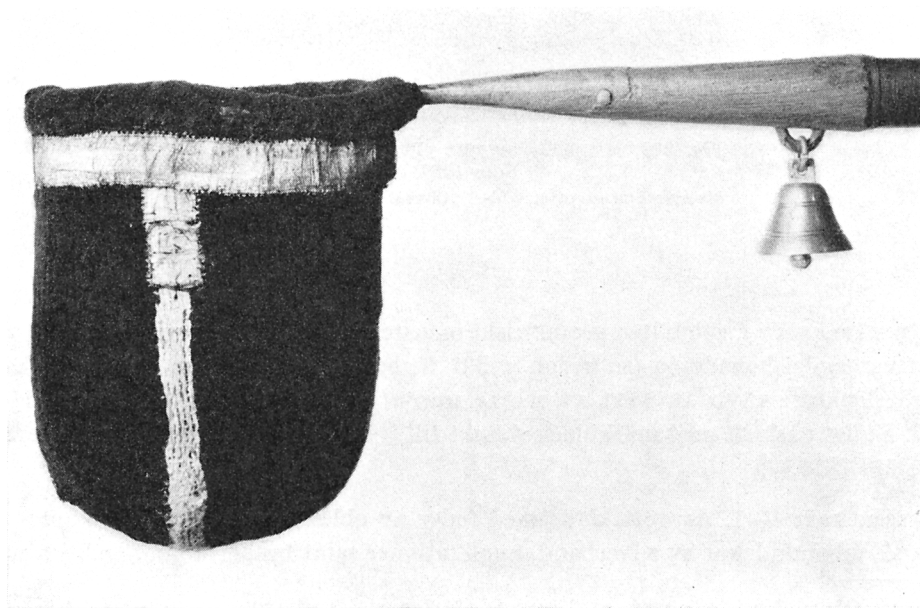

Fig. 266. Kollecthåv av svart schagg (nr 1). Foto 1960.

Klingelbeutel aus schwarzem Samt.

Collection-bag of black velvet.

1770-talet. Omnämnd i INV. 1830 såsom »sämre» och »skänkt af Herr Thelberg».¹ — 2. Av ljusrött siden med mönster bestående av ljusa prickar på mörkare botten samt kantbård på två sidor, sannolikt ett hörn av en schal; kantad med ljusrött veckat sidenband. 42 × 44. Omtalas i INV. 1779 och 1830 såsom »skänkt af Fru Spårnberg 1779».²

Brudpäll av ljusblått prickigt siden med rosa kantband och upphängningsband i hörnen. 113 × 126. Hopsydd på mitten av två våder. Troligen identisk med »Ett nytt Pell», som inköptes 1794 (RÄK.).

Kollekthåvar: — 1. Av svart schagg (fig. 266) med dekor av skarvade guld- och silverband. H 14. Gammalt blågrönt träskaft. Skafthållaren försedd med liten klocka av malm. L med skaft 152. Troligen den håv som enl. RÄK. inköptes 1762. — 2. Av violett sammet med dekor av guldband samt guldtofs. Längs brämet guldfrens. H utan tofs 20. L 160. 1900-talets början. — 3. Av gul sammet med dekor av guldband jämte band i rött och grönt. H 14. Libraria. Inskrift på skafthållaren: GÅVA TILL ÖVERHOGDALS KYRKA / AV ELISABETH OCH CARL HAMMER / 19 23/6 57.³ Som förebild till denna håv har tjänat håv nr 1.

Ryamatta framför altaret, grå botten med strömmönster i rött, bård i rött och blått. L 180, B 153. Komponerad av vävlärlarinnan Anna Magnusson, Östersund och knuten av bygdens kvinnor till kyrkans återinvigning 1957.

Överhogsbonaderna,⁴ 4 st, (nr I a, I b, II och III) i snärjvävnad, 1 st (nr IV) i dubbelvävnad, påträffades sommaren 1910 i ett härbre vid kyrkan. De voro då sammansydda som fig. 267 visar till ett fyrkantigt täcke. 1929 togos bonaderna isär och ha sedan dess förvarats åtskilda. Deponerade sedan 1912 i Föreningen Jämtslöjds samlingar äro de f. n. utställda i Jämtlands läns museum (inv.nr 1890).

ÖVERHOG-
DALSBO-
NAD-
DERNA

Bonader I—III. Bottenväv i tuskaft av blekt, ofärgat lingarn, huvudsakligen S-spunnet med mönstret inplockat i ullgarn, 2-trådigt, S-tvinnat, färgat i rött, blått, grönt och gult. Tekniken är till största delen s. k. snärjvävnad men även krabbasnår och en del kypertartade broscheringar förekomma. Snärjvävnad är en nutida benämning på en redan sedan yngre järnålder belagd teknik i Sverige.⁵ Mellan varje inslag i bottenväven snärjer man en ulltråd över varptrådarna i önskade figurer och resultatet blir en

¹ MAURITZ (IACOBSSON) THELBERG, f. 1739, † 1800. Past. adj i Sveg 1770—75. G. m. SARA PALANDER, f. 1737, † 1787. Se BYGDÉN, Herdaminne, III, s. 146 och IV, s. 404.

² För CATHARINA SPÅRNBORGS personalia se Linsell, ovan s. 130 not 2.

³ CARL HAMMER, f. 1899, † 1963. Kh i Ytterhogdal 1935—1960. Kollektihåven skänkt i samband med kyrkans återinvigning.

⁴ Beskrivningen är utförd av antikvarien, fil. lic. ANNE MARIE FRANZÉN, som är sysselsatt med ett arbete om bl. a. Överhogsbonaderna.

⁵ G. ARWIDSSON, Valsgårde 6; Uppsala och Stockholm 1942, s. 88. A. GEIJER, Birka III; Uppsala 1938, s. 49.

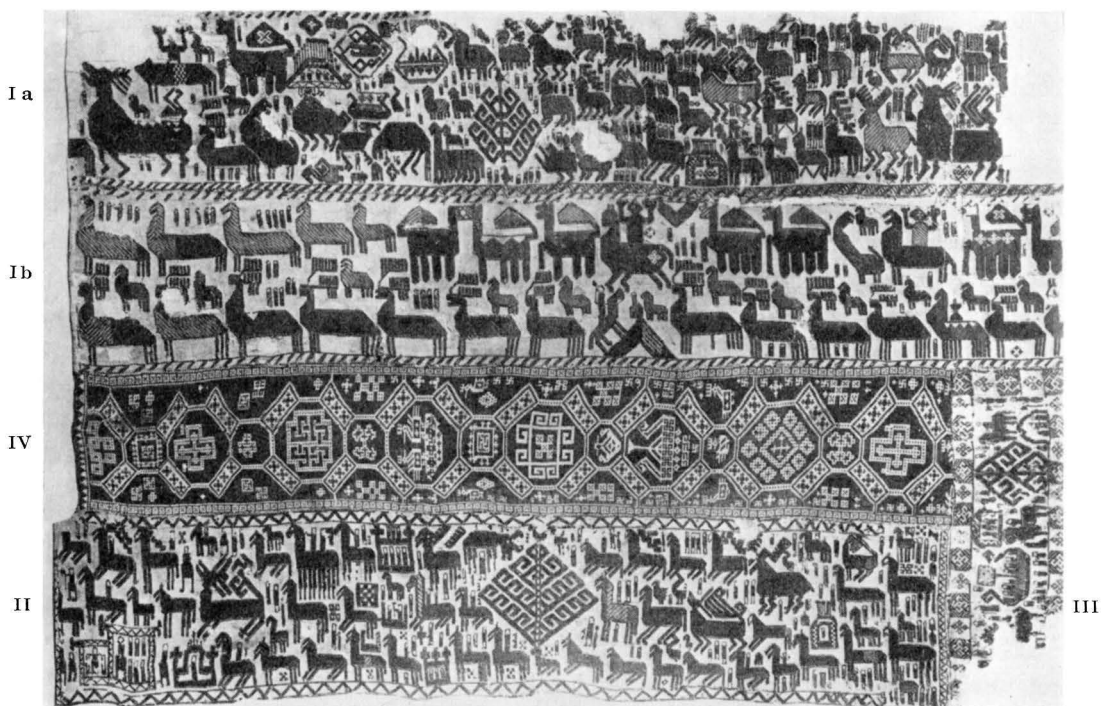

Fig. 267. Överhogdalsbonaderna I—IV, sammansydda till ett täcke, i vilken form de påträffades i ett härbre vid kyrkan 1910. Foto ATA.

Die Wandbehänge von Överhogdal I—IV, zu einer Decke zusammengenäht, in welcher Form sie in einem Kirchenmagazin 1910 gefunden wurden.

Överhogdal Tapestries I—IV, sewn together to make a coverlet, in which form they were found in a storehouse near the church in 1910.

stjälksömsartad struktur av mönstret. Från början trodde man, att bonaderna voro broderade. Så anser också G. J:son Karlin i sitt arbete »Överhogdalstapeten», som utkom 1920. Senare undersökningar bl. a. i samband med bonaden från Skog, Hälsingland, i samma teknik, visa, att det här är fråga om vävning.¹

Bonadernas rika bildvärld med dess myller av olika figurer, människor, djur, träd, hus m. m. i rader ovanpå varandra har varit föremål för olika tolkningar. Här kan av utrymmesskäl endast redogöras för de utförligaste.

KARLIN anser i ovan citerade arbete, att de tre längre bonaderna motivmässigt hänga samman och att de ge en skildring av missionsarbetet i Norrland. Han daterar dessa till slutet av 1000-talet. Bonad nr III anser han vara betydligt senare och avsedd för profant bruk. A. Branting och A. Lindblom ha kommit till den slutsatsen, att endast en bonad, nr II, företer en sammanhängande skildring, som tolkas som en bröllopsfärd

¹ V. SYLWAN, Tekniken i Överhogdalstapeten, i: Jämten 1920. E. SALVÉN, Bonaden från Skog, Stockholm 1923.

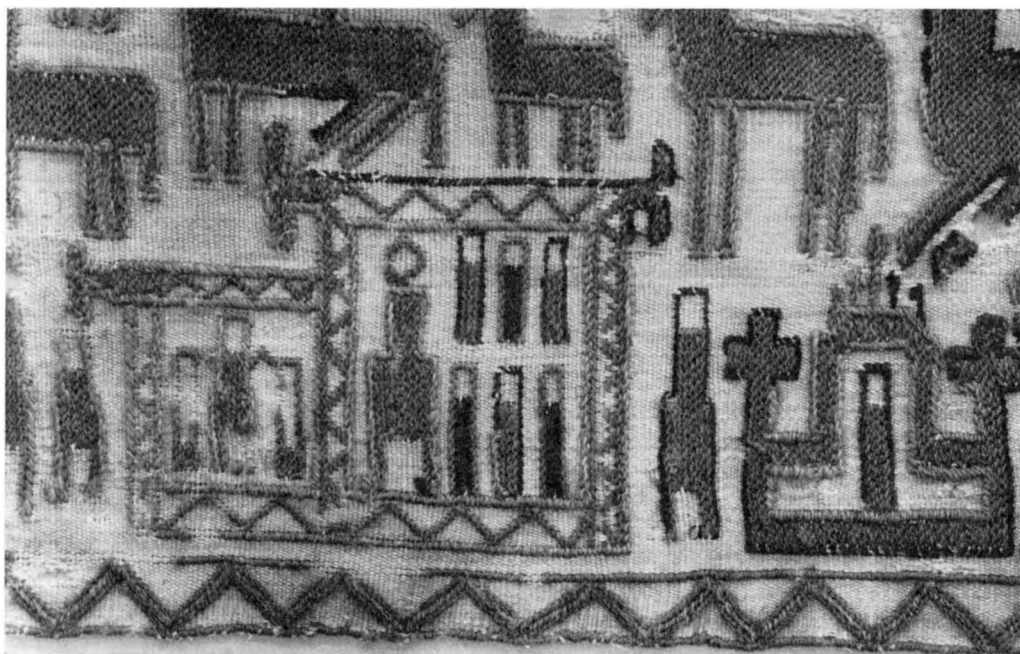

Fig. 268. Bonad II, detalj från nedre v. hörnet, troligen föreställande en kyrkscen. Foto ATA.

Wandbehang II, Detail von der unteren l. Ecke, vermutlich eine Kirchenszene darstellend.

Tapestry II; part of lower left-hand corner, probably illustrating a church scene.

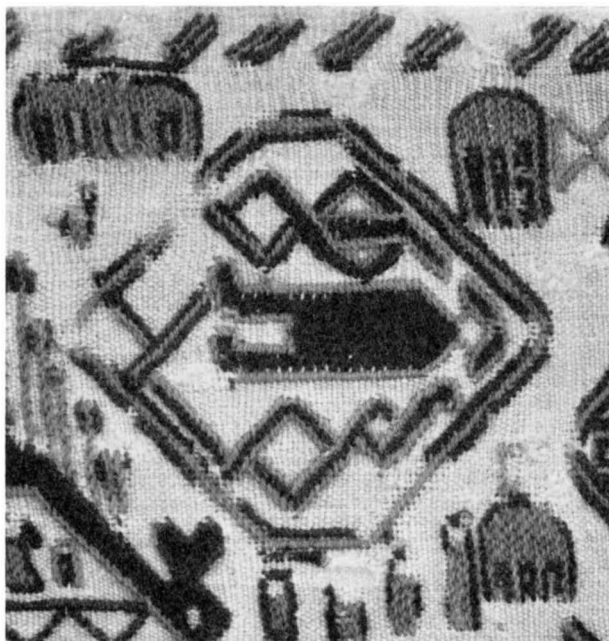

Fig. 269. Bonad I a, detalj visande Gunnar i ormgropen. Foto ATA.

Wandbehang I a, Detail Gunnar in der Schlangengrube darstellend.

Tapestry I a, detail showing Gunnar in the snake-pit.

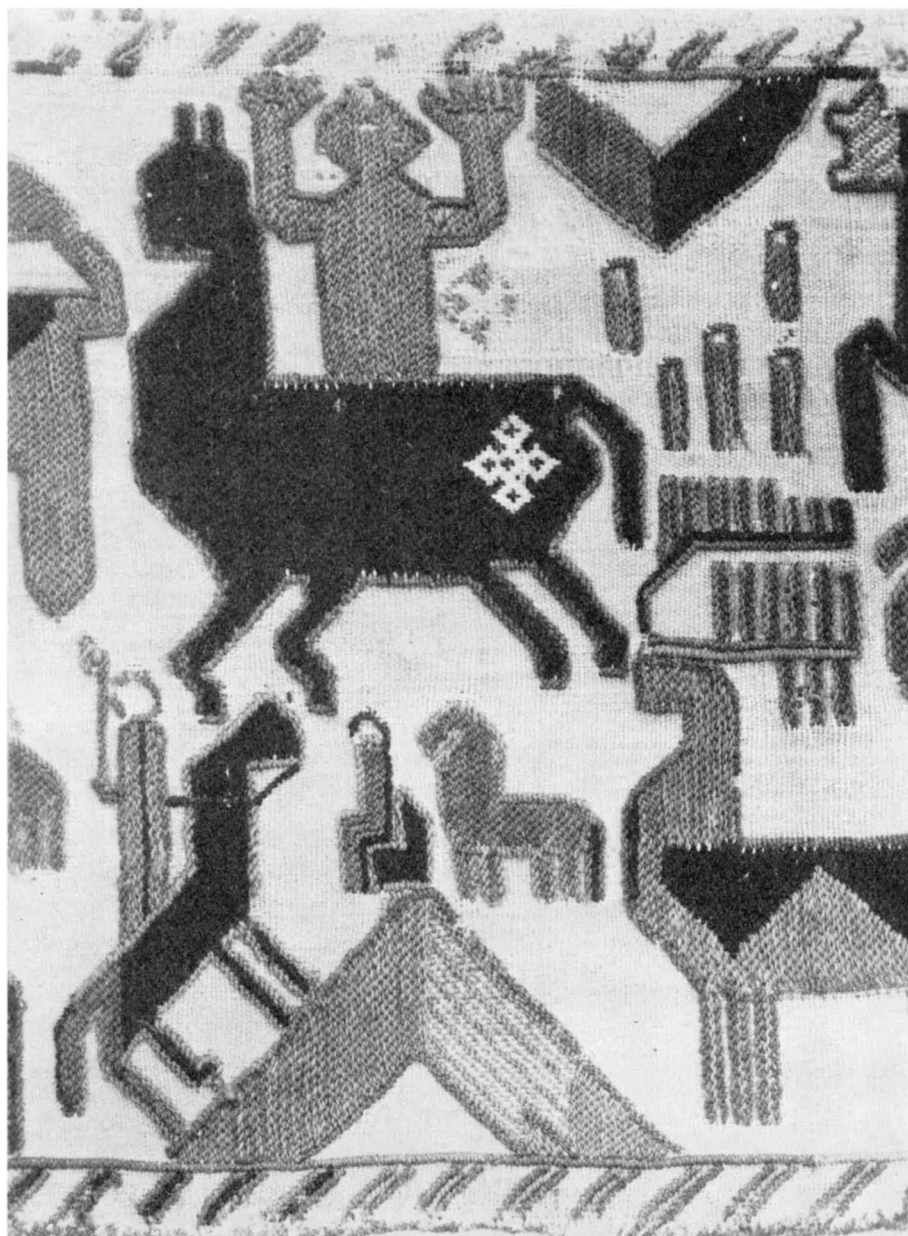

Fig. 270. Bonad Ib, detalj. Nederst troligen scen ur Volsungasagan. Sigurd Fafnesbane och valkyrian. Foto ATA.

Wandbehang Ib, unten Detail mit Sigurd und der Walküre. Tapestry I b, detail with the hero Sigurd and the Valkyr.

genom en skog till en kyrka.¹ I bonaderna I a och I b äro insprängda scener från Volsungasagan, se ex. fig. 269 och 270. Datering till 1100-talet. Till denna senare tolkning har sedermera en annan forskare anslutit sig, K. Hauck.² N. Strömbom har framhållit en viss likhet mellan Överhogdalsbonaderna och kaukasiska vävnader.³ Bonad II anser han vara en »julbonad», d. v. s. avsedd att hängas upp på väggen om julen liksom sentida folkliga bonader. Dess motiv föreställer en slädfärd under en jultatt, då de döda står upp ur sina gravar, försedda med stupor. Dessa bonader i snärjvävnad ha i allmänhet daterats till 1100-talet, ehuru även röster höjts för en senare datering.⁴

Bonad IV. Vävd i dubbelvävnad med två tuskaftsskikt, det ena vit Z-tvinnad lintråd, det andra av rött och blått Z-spunnet eller S-tvinnat ullgarn. Mönster i bonadens höjdförmat. Indelning av diagonala kors- och rutmönstrade band, vilka dels bilda inramning till större åttkantiga fält, dels knyts samman till mindre sådana. Varje oktagon innehåller vanligen ett flät- eller knutmotiv, men även andra mönster förekomma, såsom skepp och fåglar, ensamma eller parställda (fig. 271). I svickelfälten hakkors, rutmotiv, fåglar. Dessa motiv äro allmänt förekommande inom europeisk textilkonst under lång tidsrymd och bonaden är därför svår att datera.⁵ Genom sin speciella teknik s. k. »liksidig dubbelvävnad» tillhör den dock en äldre typ av vävnader och kan förmodligen dateras till 1200—1300-talen.

Sammanfattningsvis kan sägas, att Överhogdalsbonaderna tillsammans med Skogsbonaden torde vara medeltida utlöpare av den inredningskonst, som finns belagd i äldre nordisk diktning och som under vikingatiden representeras av bonaderna från Oseberg.

Mått: I a: L 184 cm, H 35—33,4 cm
 I b: L 195 cm, H 35—33 cm
 II: L 178,5 cm, H 34,5—37 cm
 III: L 67 cm, H 24,5—24 cm
 IV: L 176,5 cm, H 26—30,5 cm

I sakristian finns följande möbler av intresse: — Kista (fig. 272), helt överdragen med svartmålade järnplåtar och järnbeslag samt försedd med ett invändigt lås och kraftiga fästen för två hänglås. H 44, L 77, B 54. Ett bevarat kvitto upptar arbetslön »å kyrkokistan» till Olof Pålsson 1821 med 12 rdr bco. — Stort sengustavianskt bord

MÖBLER I
 SAKRISTIAN

¹ A. BRANTING — A. LINDBLÖM, Medeltida vävnader och broderier i Sverige, I, Stockholm 1929, s. 14 ff.

² K. HAUCK, Germanische Bilddenkmäler des früheren Mittelalters, i: Deutsche Vierteljahresschrift für Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte 31 (1957), s. 368.

³ N. STRÖMBOM, Nordiskt och kaukasiskt på Överhogdalsbonaderna, i: Saga och Sed 1960. Likheten mellan våra snärjvävnader och östlig textilkonst har tidigast framhållits av E. MARTIN, artikel Sv. D. $\frac{5}{3}$ 1915.

⁴ G. AXEL-NILSSON, Om bildinnehållet i bonaden från Skog, i: Hälsingerunor 1952, s. 9. A. GEJER, Bildvävnad, i: Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid.

⁵ A. BRANTING — A. LINDBLÖM, Medeltida vävnader och broderier i Sverige, I, kap. II av V. SYLWAN.

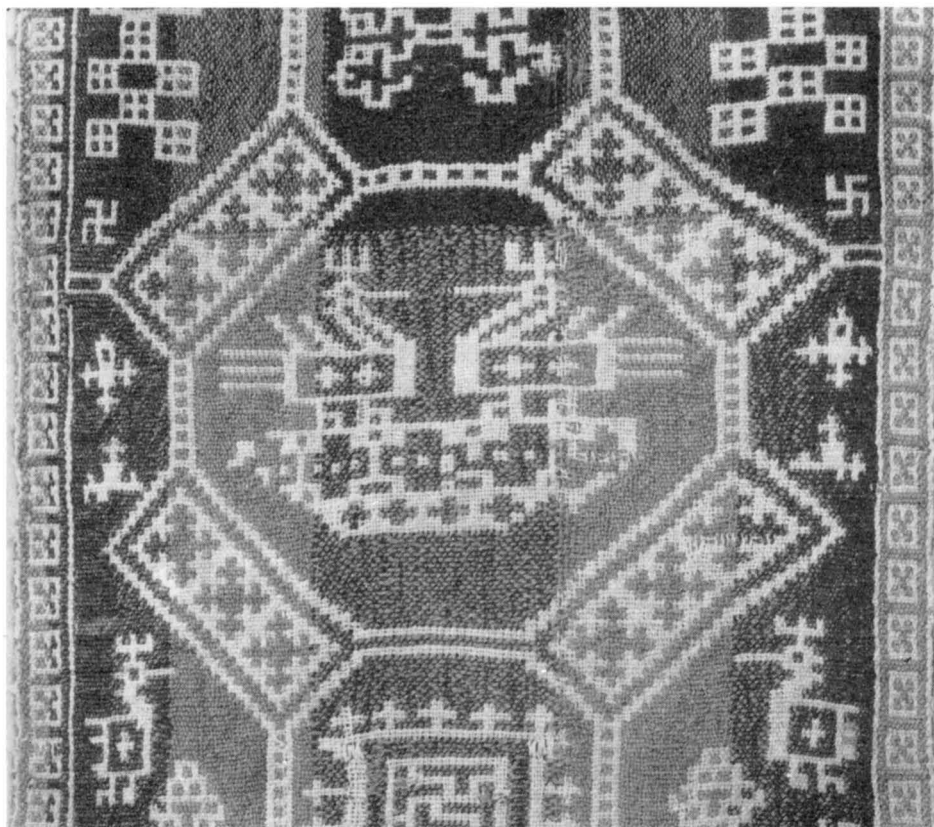

Fig. 271. Bonad IV, detalj. Foto ATA. S.325.
Wandbehang IV, Detail. Tapestry IV, detail.

med refflade ben och en låda. Skivan 96×182 . — Två stolar med ramslåar och ryggbräden, s. k. åttaslåstolar. H 92. Troligen 1700-talets senare del.

SOCKEN-
SIGILL

Sigillstamp av metall, skaftet numera förlorat, endast fästet bevarat. I runt fält en klubba under devisen VERITAS; omskrift: ÖFRE HOG DAL SÖCKNE SIGILE. Sigillbildens D 2,5 (fig. 274). Äldsta kända avtryck från 1812.¹

KLOCKOR

Klockorna hänga i tornet. — 1. Lillklockan (fig. 273) har rik beslagsornamentik kring den övre randen, på vilken läses följande inskrift: GLORIA IN EXCELSIS DEO; mellan orden små änglahuvuden i gjutet arbete. Å livets ena sida en fisk i hög relief² samt

¹ SVANTE HÖGLIN, Härjedalens landskapssigill, vapen och sockensigill, i: Jämten 1932, s. 124 f. — Den av HÖGLIN efter MODIN återgivna uppgiften att sigillet förkommit vid Ytterhogdals prästgårdsbrand 1899 är i så måtto felaktig som att själva stampen finnes bevarad; däremot kan skaftet ha blivit förstört vid detta tillfälle.

² Jfr Linsell, ovan s. 133 f. och fig. 130 b.

å andra sidan följande inskrift: HER . IOHAN . WAS¹ / PASTOR / AF . BORGMESTAREN / NILS . HANSON . BESTELT.² Inskrift längs nedre randen: KOMMEN VTHAF IACOBS HVS LAET OS WANDRA I HERRANS HVS M IORGEN PVTEN SON³ ME FECIT . AN: 1652. Mått: D 64. — 2. Storklockan har rik akantusornamentik kring övre randen. Å livets ena sida läses: SÄLL DEN, SOM AF MITT LJUD / VILL LÅTA SIG UPPMANA ATT UPP TILL TEMPLET GÅ / EJ BLÅTT AF GAMMAL VANA MEN AF EN LIFLIG TRO: DEN / GÅR DÅ HEM IGEN, RÄTTFÄRDIG, DYGDIG; GOD, EN GUDS OCH / MÄNNSKORS VÄN, samt å andra sidan: FÖR ÖFVERHOGDALS / FÖRSAMLINGS RÄKNING, OMGJUTEN, / AF / JOHAN HENR. ÖBERG / I HUDIKSVALL ÅR 1822.⁴ Mått: D 81. Då denna klocka är omgjuten, bör dess föregångare vara identisk med den »nya Kyrkklockan», som enl. RÄK. 1796 göts hos klockgjutaren Linderberg⁵ i Sundsvall. Avräkningen på denna klocka upptager »Gamla Klockans mantal» till praktiskt taget samma vikt som den klockas, vilken enl. kvittens i ÖLA av den ²⁴/₉

¹ JOHAN WAS (JOHANNES JOANNIS WATZ), f. trol. i Vassunda (Upl), † 1659 i Sveg. Kh i Sveg 1652—59.

² För NILS HANSSONS personalia se Älvros, ovan s. 267 not 1.

³ Jfr Linsell, ovan s. 133 f. och not 1 å s. 134 samt fig. 130 a—b.

⁴ JOHAN HENRIK ÖBERG, klockgjutare i Hudiksvall 1822—27. Son till PEHR ÖBERG, jfr Sveg, ovan s. 94 not 2.

⁵ För CARL JAC. LINDERBERGS personalia se Älvros, ovan s. 266 not 4.

Fig. 272. Sockenkista, 1821. Foto 1957. S. 325.

Kirchenkasten, 1821.

Church chest, 1821.

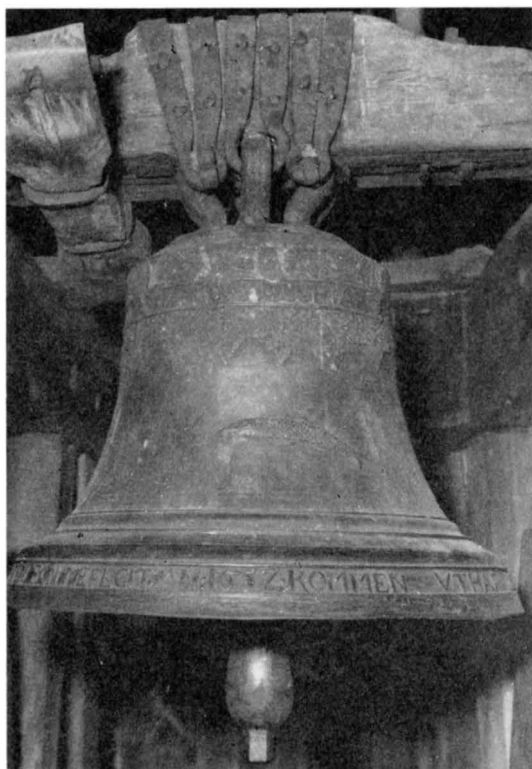

Fig. 273. Lillklockan, gjuten i Stockholm av
Jörgen Putenson 1652. Foto 1957.
Glocke 1652. Church bell, 1652.

1672 göts i Stockholm av Johan Meyer¹ och för vilken i sin tur avräknades materialet från en ännu äldre klocka i Överhogdal. Nuvarande storklocka innehåller således gods från åtminstone tre äldre klockor, som tillhört församlingen, den äldsta av okänd ålder.

Hos såväl BYGDÉN² som MODIN³ förekommer en felaktig sammanställning av den klocka som göts hos Putenson 1652 med ett stamboks-brev, utfärdat av superintenden-ten i Härnösands stift, Petrus Steuchius,⁴ den 22/2 1673, i vilket begäres ekonomiskt stöd från övriga församlingar i stiftet, »effter Församlingen uti Öfwer Hodaal i Herdalarne är mäktta ringa och kan inthet sig utlösa utur sin Skuld som hon gjordt hafwer för en klocka, som nödigt måste till hennes behoof köpas». Den i detta brev omnämnda klockan torde snarare ha varit den av Johan Meyer 1672 omgjutna klockan (jfr ovan).

¹ JOHAN MEYER, klockgjutare i Stockholm 1660—79.

² BYGDÉN, Herdaminne, IV, s. 305.

³ MODIN, Hogdalssocknarna, s. 65 och 71.

⁴ PETRUS STEUCHIUS, f. 1605, † 1683. Superintendent i det nybildade Härnösands stift 1647—83. Det citerade brevet finnes i original i ÖLA. — Beträffande hans betydelse för Jämtland och Härjedalen se särskilt NILS BELTZÉN, Den kyrkliga försvenskningen av Jämtland-Härjedalen I—II, i: Kyrko-historisk Årsskrift 1944 och 1945, Uppsala 1946.

SAMMANFATTNING

I. Ett kapell i Överhogdal nämnes 1466 såsom nyuppfört och helgat åt Johannes Döparen. Det omtalas några år senare såsom församlingskyrka. Om detta första kapells utseende vet man ingenting, men det var sannolikt av trä. Kapellet har legat på nuvarande kyrkas plats. Inga medeltida inventarier från detta kapell äro bevarade utom ett fragment av en ljusstav (fig. 257). Kyrkans nattvardskalk (fig. 258—259) är ett märkligt exempel på reformationstidens silversmide och torde ha anskaffats för kyrkan efter 1560-talets politiska oroligheter, under vilka en del äldre inventarier förskingrades.

De märkliga s. k. Överhogdalsbonaderna (fig. 267—271), nu i Jämtlands läns museum, Östersund, påträffades 1910 i kyrkhärbret, sammansydda till ett fyrkantigt täcke. Bonadernas rika bildvärld med dess myller av människor, djur, träd, hus m. m. i rader ovanpå varandra synes delvis vara hämtad ur Volsungasagan. Vissa bildsviter spegla striden mellan hedendom och kristendom. De härstamma från äldre medeltid och äro således äldre än Överhogdals första kända kapell.

II. Vid mitten av 1600-talet skedde en förändring av kyrkan, sannolikt i samband med att landskapet efter 1645 kom att lyda under Sverige. Huruvida det var en nybyggnad eller ombyggnad, som då utfördes, kan ej fastställas. Däremot vet man att kyrkan var av trä och ännu vid 1700-talets början hade spetsigt sadeltak med takkam, litet vapenhus och sakristia samt att interiören var prydd med målningar; måtten voro endast 9×7 alnar. Några inventarier från 1600-talet ha icke bevarats.

Till denna kyrkobyggnad hörde en klockstapel av okänt utseende.

III. En grundlig omgestaltning av kyrkan skedde under 1740-talet, varvid Jonas Granberg från Klövsjö synes ha haft uppsikt över arbetet. Denna kyrka mätte $19\frac{1}{2} \times 11$ alnar och hade en liten sakristia i NÖ hörnet. Den uppfördes av timmer med in- och utvändig brädklädsel och spåntäckt tak. Den invigdes 1746 trots att interiören ej färdigställdes förrän under 1750-talet. Kyrkorummet täcktes av ett trätunnvalv och väggarna voro prydda med målningar, framställande en passionssvit i 12 scener, utförda av Erik Wallin från Sveg. Predikstolsaltare av Jonas Granberg.

En ny klockstapel uppfördes 1768 av Jöns Dalström.

IV. Kyrkan förändrades 1849—55 under ledning av byggmästare Johan Nordell, varvid kyrkorummet utökades genom tillkomsten av ett torn i V (fig. 246) samt genom att sakristian i Ö utvidgades till kyrkans hela bredd. Samtidigt revs klockstapeln. Interiören (fig. 248) målades helt i vitt och altärväggen försågs med en skenperspektivmålning. Kyrkan restaurerades 1956—57 under ledning av byggnadsrådet Ragnar Hjorth, varvid interiören omdisponerades (fig. 251—252).

ZUSAMMENFASSUNG

I. Eine Kapelle wird 1466 als neuerrichtet genannt und Johannes dem Täufer geweiht. Einige Jahre später wird sie als Gemeindegirche erwähnt. Über das Aussehen dieser ersten Kapelle ist nichts bekannt, sie dürfte aber aus Holz gebaut sein. Die Kapelle hat an derselben Stelle der jetzigen Kirche gestanden. Ausser dem Fragment eines Leuchterschaftes (Abb. 257) sind keine mittelalterlichen Inventarien aus dieser Kapelle erhalten. Der Abendmahlskelch der Kirche (Abb. 258—259) ist ein bemerkenswertes Beispiel der Silberschmiedekunst der Reformationszeit und dürfte nach den politischen

Unruhen der 60er Jahre des 16. Jahrhunderts für die Kirche angeschafft worden sein, bei denen eine Reihe älterer Inventarien veruntreut wurden. Die merkwürdigen sogen. Överhogdals-Wandbehänge (Abb. 267—271), jetzt im Museum von Östersund, wurden im Jahre 1910 im Kirchenmagazin vorgefunden, zu einer rechteckigen Decke zusammengenäht. Die reiche Bildwelt dieser Wandbehänge mit ihrem Gewimmel von Menschen, Tieren, Bäumen, Häusern usw., in Reihen übereinander dargestellt, scheint teilweise der Volsungasaga entnommen zu sein. Gewisse Bildfolgen spiegeln den Streit zwischen Heidentum und Christentum wieder. Sie stammen aus dem frühen Mittelalter und sind somit älter als die erste bekannte Kapelle von Överhogdal.

II. Um die Mitte des 17. Jahrhunderts fand eine Veränderung der Kirche statt, wahrscheinlich im Zusammenhang damit dass die Landschaft unter schwedische Herrschaft kam (1645). Inwieweit es sich dabei um einen Neubau oder einen Umbau handelte, kann nicht festgestellt werden. Dagegen weiss man, dass er aus Holz bestand und noch zu Beginn des 18. Jahrhunderts ein spitzes Satteldach mit Dachkamm, eine kleine Vorhalle und Sakristei hatte, sowie dass das Innere mit Malereien geschmückt gewesen ist; die Masse waren nur 9×7 Ellen. Irgendwelche Inventarien aus dem 17. Jahrhundert haben sich nicht erhalten.

Zu diesem Kirchenbau gehörte ein Glockenturm unbekanntem Aussehens.

III. In den 40er Jahren des 18. Jahrhunderts fand eine gründliche Umgestaltung der Kirche statt, bei der Jonas Granberg aus Klövsjö die Aufsicht über die Arbeit gehabt zu haben scheint. Diese Kirche mass $19\frac{1}{2} \times 11$ Ellen und hatte eine kleine Sakristei in der Nordostecke. Sie wurde aus Holz mit innerer und äusserer Bretterverkleidung und schindelbekleidetem Dach errichtet. 1746 wurde sie geweiht trotzdem das Innere nicht vor den 50er Jahren des 18. Jahrhunderts fertiggestellt wurde. Der Kirchenraum wurde mit einem hölzernen Tonnengewölbe versehen und die Wände waren mit Malereien geschmückt, die eine Passionssuite in 12 Szenen darstellten und von Erik Wallin aus Sveg ausgeführt wurden. Kanzelaltar von Jonas Granberg.

Ein neuer Glockenturm wurde 1768 von Jöns Dalström errichtet.

IV. Die Kirche wurde 1849—1855 unter Leitung von Baumeister Johan Nordell verändert, wobei der Kirchenraum durch Anfügung eines Westturmes (Abb. 246) erweitert sowie ferner die Sakristei im Osten auf die ganze Breite der Kirche verbreitert wurde. Gleichzeitig wurde der Glockenturm abgerissen. Das Innere (Abb. 248) wurde gänzlich weiss gemalt und die Altarwand mit einer Malerei in Scheinperspektive versehen. 1956—1957 wurde die Kirche unter Leitung von Baurat Ragnar Hjorth restauriert, wobei das Innere umdisponiert wurde (Abb. 251—252).

SUMMARY

I. A chapel dedicated to St. John the Baptist was mentioned in 1466 as newly built. A few years later it was described as the parish church. Nothing is known of the appearance of this chapel, but it was most likely a wooden building, and stood on the site of the present church. The only medieval object remaining from this church is a fragment of a candle staff (fig. 257). The chalice (figs. 258, 259) is a remarkable specimen of silversmith's work from the time of the Reformation, probably acquired for the church after the political unrest of the 1560's, when some of the older furnishings and plate were lost.

The remarkable, so-called Överhogdal Tapestries (figs. 267—271), now in the Museum of Östersund, were discovered in 1910 in the church storehouse, sewn together to make a coverlet. The rich profusion of figures with its throngs of people, animals, trees, houses, etc., in rows one above the other, seems to be in part derived from the Volsunga saga. Certain series of pictures reflect the struggle between heathenism and Christianity. The hangings date from early medieval times and are thus older than the first known chapel of Överhogdal.

II. The church was altered in the middle of the 17th century, probably when the province was ceded to Sweden (1645). It is impossible to say whether the church was altered or completely rebuilt. But we know that it was a wooden church, with a high saddle roof with a ridge cresting, and a small porch and vestry, and that the interior was decorated with paintings; it was only 27×21 feet. No 17th century furnishings have survived.

A bell-tower of unknown appearance belonged to this church.

III. The church was altered radically during the 1740's, when the woodcarver Jonas Granberg of Klövsjö seems to have supervised the rebuilding. The new church measured about 60×33 feet, and had a small vestry in the NE corner. It was built of timber, panelled both inside and outside, with a shingle-covered roof. It was consecrated in 1746, although the interior was not finished until the 1750's. The nave was covered with a wooden barrel vault and the walls were decorated with paintings depicting the Passion in twelve scenes, by Erik Wallin from Sveg. The pulpit-altar was by Jonas Granberg.

A new bell-tower was built in 1768 by Jöns Dalström.

IV. The church was altered in 1849—50 under the supervision of Johan Nordell, and enlarged by the addition of a W tower (fig. 246) and by the widening of the vestry to the full width of the church. The bell-tower was demolished at the same time. The interior (fig. 248) was painted white and a perspective painting was executed on the altar wall. The church was restored in 1956—57 by architect Ragnar Hjorth; the interior got a new disposition of altar and pulpit (figs. 251, 252).

Fig. 274. Överhogdals sockensigill. S. 326.
Siegel des Kirchspiels Överhogdal.
Seal of Överhogdal parish.

REGISTER TILL HÄRJEDALEN BAND I

ORTREGISTER

Kursiverade siffror hänvisa till huvudbeskrivningen av en kyrka

- Aspåsnaäset, Aspås sn (Jä) 258
Attmar (Me), kyrkan 156
- Berg** (Jä), kyrkan 78
Björnhammar(en), Lillhärdsals sn 201
Borgsjö (Me), kyrkan 158, 176
- Elverum, Norge 141, 142, 208
Evertsberg (Dr), kapell 74
- Falun 60, 120, 185, 187, 209, 255, 256
Frösö (Jä), kyrkan 27
Funäsdalen, Tännäs sn 202
Färila (Hs), kyrkan 140
- Glanshammar (Nä), kyrkan 67
Glissjöberg, Svegs sn 66, 82, 87, 102, 103, 113, 123
Glöte, Linsells sn 101, 103
Gävle 14, 126, 314, 316, 317
- Hackås** (Jä), kyrkan 152, 192
Hammarn, Älvros sn 258
Hanebo (Hs), kyrkan 54
Haverö sn (Me) 291, 292
Hede, kyrkan 109, 113
Heden, Lillhärdsals sn 192
Hedesunda (Gä), kyrkan 74
Hudiksvall 93, 94, 133, 281, 327
Hällesjö (Jä), kyrkan 27
Härnösand, domkyrkan 244
Hög (Hs), kyrkan 16, 18
Högen, Lillhärdsals sn 148
- Idre (Dr) 142
Indal (Me), kyrkan 156
Indalsliden (Me), kyrkan 247
- Jäder (Sö), kyrkan 16
Järvsö (Hs), kyrkan 78
Jörns, Glissjöberg, Svegs sn 123
- Kall** (Jä), kyrkan 175
Knätten, Svegs sn 18
Kolsätt, Älvros sn 215, 257
Kårböle (Hs), kapell 215
- Lillhärdsal, kyrkan 7, 14, 78, 113, 137—212, 226, 231, 244, 249, 255
socken 6, 8, 83, 216
Linsell, kyrkan 8, 15, 37, 44, 71, 89, 100—136, 153, 157, 226, 249, 266, 284
Ljusdal (Hs), kyrkan 140
socken 291
Ljusnedal, Tännäs sn 133, 184
Lofsdalen, Linsells sn 101, 103, 130
- Mon**, Lillhärdsals sn 148
Mora (Dr) 208
Mosätt, Svegs sn 102, 103, 111, 126
Mörsil (Jä), kyrkan 298
- Narva, Estland 89
Nidaros (Trondheim), Norge 7, 78, 140, 148, 175, 215, 289
Nilsvallen, Svegs sn 16, 32, 69
Nordeggen (Nordägg), Lillhärdsals sn 148, 208
Nordmaling (Vb), kyrkan 18
Näs (Jä), kyrkan 178
- Offerdal** (Jä), kyrkan 216
Olingdal, Lillhärdsals sn 194
Ormo(t), Lillhärdsals sn 177, 200, 208
Oseberg, Norge 325
Oviken (Jä), kyrkan 109, 144, 153, 157, 228
- Planá**, Tjeckoslovakien 25

- Bagunda (Jä), kyrkan 221
 Ramsele (Ån), kyrkan 36
 Ransjö, Linsells sn 102, 103, 123, 127, 130
 Remmen, Svegs sn, 37, 69
 Remmen, Älvros sn, 257
 Risbrunn, Svegs sn 63
 Rätan (Jä) 113
- Sala 185, 256
 Skog sn (Hs) 322
 Skokloster (Up), slottet 74
 Stockholm
   Kungsholms kyrka 54
   NatM 244
   NordM 147, 181, 182, 194
   SHM 74, 78, 89, 153, 200, 227, 262
 Sundsvall 208, 209, 266, 283, 327
 Sunnanå, Lillhårdals sn 148, 201, 208
 Sveg, kyrkan 3—99, 126, 127, 130, 139, 141, 142,
   151, 182, 185, 198, 203, 216, 218, 219, 225, 232,
   239, 242, 244, 249, 263, 289, 292
   socken 101, 102, 142
 Särna (Dr), kyrkan 142
 Säter (Dr) 120
 Söderhamn 56, 62, 192
- Torps sn (Me) 291
 Trondheim, Norge (se Nidaros)
 Tännäs, kyrkan 301
- Ulvkälla, Svegs sn 37, 61
 Uppsala 7, 89, 132, 310
- Vadstena, klosterkyrkan 206
 Vallbo kapell (Jä) 298
 Vemdalen sn 44, 126, 133, 134
- Ytterberg, Svegs sn 38, 41, 91
 Ytterhogdal (Hs) 8, 287—289, 291, 292, 308, 310
   311, 316, 326
- Åre (Jä), kyrkan 18
- Älvdalen (Dr), kyrkan, 209
 Älvros, gamla kyrkan 7, 16, 18, 22, 36, 96, 113,
   130, 134, 141, 151, 186, 213—267, 273, 280, 282,
   284, 295, 299
   nya kyrkan 213, 214, 230, 268—286
   socken 44
 Ängersjö (Hs) kapell 111
- Östansjö, Lillhårdals sn 208
 Östersund, JLM 28, 78, 146, 158, 164, 169, 178,
   183, 192, 193, 198
 Östgården, Glissjöberg, Svegs sn 65
 Överberg, Svegs sn 38, 41, 69, 91, 92
 Överhogdal, kyrkan 7, 8, 141, 287—331

SAKREGISTER

Siffror med * beteckna avbildning

- Adam och Eva 280
Allegori, över Guds ords hörande och mottagande 117
    över livet under lagen 158
    över människosjälens frälsning 158, *161
    över predikan 176
    över syndafallet 117
    över uppståndelsen 56, *59
    över yttersta domen 56, *59
    över återlösningen 117
Allegorisk figur 28, 56, 158, 192
Altarbrun 194, 200
Altare 54, 114, *115, *170, 171, 203, 241, *243, 274, 278, *281, 307
Altarkläde *73, 200, *261, 282
Altarkrucifix se krucifix
Altarmålning *116, *307
Altarpredikstol, se predikstolsaltare
Altarprydnad 20, 25
Altarring 56, *117, 164, *171, 172, 178, 241, 272, 274, 278, 308
Altarskåp *21, *22, *23, *24, 25, *172, *173, 174, *242, 279
Altartavla 32, 54, 152, 297
Altaruppsats *25, *26, *27, 28, *29, *30, *31, 32, 54, *55, 114, 115, 158, 164, 170, 171, 241, *243
Altarvägg 40, *43
Andreas, aposteln 250, *251, 252
Antependium *72, 74, *75, 126, 194, *196, 261, 281, 318
S. Apollonia *250, 252
Apostlasvit 250
Avlatsbrev 153
- Baldakin 56, 120, 173, 175, 176, 245, 301, 302, 308
Baltzarfejden 216
Bartolomeus, aposteln 250
Begravningskapell 10
Begravningsplats 44, 103, 105, 143
Bekännelsepall (confiteorpall) *118
Bibel 91, 132, 207
S. Birgitta *173
- Biskop, helig 174, 252, *253
Björnskinn 264
Bogård se kyrkogård
Bogårdsmur (kyrkogårdsmur) av sten 10, *11, 44, 145, 275, 293
    av timmer 144, *163, 231
Bokdyna *88
Bokstöd 120
Bomärke 200, 249
Bonad (se även altarkläde) 72, 279
    från Överhogdal 321, *322, *323, *324, 325, *326
Bord 89, 133, 203, 266, 325
Brudgumskappa 88, 264
Brudkrona 63, *64, 65, 189, *190, 280
Brudmatta 200
Brudpäll 85, *86, 87, 130, 199, 200, 201, 264, *265, 321
Brudstol 88, 130
Brudsäte 88
Bårhus 10, 105, 275
Bänkdelningslängd 178, 301
Bänkinredning *37, 38, 56, 120, 152, 158, 164, *177, 179, 203, 219, 224, 249, 280, 310
Bänkskärm (se även bänköverstycke) 120, *121, *178, *179
Bänköverstycke 249, *311
Böcker 12, 91
- Caritas (Kärleken) 28, 54
S. Cecilia 250
Confiteorpall se bekännelsepall
- Domsbasun 56, 158
Donationsurkund 291
Dopaltare 56
Dopfat *180, 181, *310
Dopfunt 37
Dopfuntslock av furu (se även lock) *182
Dopkar 37
Dopkärl av trä 20, 37, 181
Dopredskap se dopfat, dopfunt, dopkar, dopkärl, dopskål, dopställ, dopängel

- Dopskål 37, 56, 120, *121, *180, *181, *248, 249, 280, 310
 Dopställ 56, 280, 310
 Dopängel *35, 37, 120, *121, 179, *181, *248, 249
 Drakhuvud 237
 Draperi skuret i trä 176, 245
 Draperimålning 56, 110, 113, 117, 120, 177, 241, *299, 308
 Duva 84, 120, 172, 173, 177, 245
 Dödska 78, 196, 198
 Dörr 14, 15, 16, 36, 51, 54, 105, 108, *109, 146, *147, 157, 163, 168, 169, 237, 241, *267, 272, 276, 305
 Dörring 147
 Dörröppning, medeltida 149, *150, *151, 169
- Evangelist (se även under resp. namn) 153, 244, 297, 308
- Fattigbössa *90
 Fides (Tron) 28, 54
 Filippus, aposteln 250
 Flöjel 233, 235, 237
 Folkungalejonet 246
 Frälsaren, se Kristus
 Fönster 14, 15, 40, 50, 54, 108, 109, 110, 150, 153, 157, 163, 168, 169, 237, 238, 274, 277, 302
- Gaffelkors 78, 128, 199
 Gallerverk 279
 Gamla testamentet (symbolisk framställning) 56, *58, 120, 176
 S. Gertrud 153
 Girlander (guirlander) 114, 117, 176
 Glasmålning 50, *52, *53
 Golv, trä 50, 108, 169, 238, 278, 305
 Gravhällar 92, *94, *95, 147, 148
 Gravkors 231, *232
 Gravvårdar *9, 10, *104, 105, 148
 Grind 10, 104, 145, 275, 293
 Grundläggningssägner 16
 Gud Fader, med påvetiara och världsglob 22, 23 bland molnen 244
 Guds lamm (Agnus Dei) 62, 74, 88, 123, 186, 187, 246, 255
 Guds öga 158
 Gunnar i ormgruppen *323
- S. Göran 152, 153
 Gördel («giördel», altarbrun) 200
- Hallstämpel 130
 Hedengranstavlör 88, 89, 202, 264
 Helgon (se resp. namn) 152, 252, *253, 307
 Helgonskåp 205, 252
 Helige Andes duva 84, 120, 172, 173, 177, 245
 Hesekiel, profeten 39
 Hjortar 74
 Hjärta, brinnande 56, 117, 118, 127, 176, 178
 Hostia 206
 Hängstake 258, *259
 Härjulsagan 139
 Häxprocess 142
 Hörnkedja 205
- Ingång (se även portal) 10, 14, 46, 105, 144, 145, 157, 168, 237, 276, *303
 Innertak 16, 109, 297
 Inskriftsband 237
 Inskriftstavla 22, 250, 303
- Jacobus Major, aposteln 250
 Jacobus Minor, aposteln 39, 250
 Jehovanamn 56, 82, 116, 128, 198, 207, 241, 262
 Jeremia, profeten *38, 39
 Jesus, se Kristus
 Johannes Döparen 56, 244, 289, 294
 Johannes, aposteln 28, 32, 78, 172, 250
 Johannes, evangelisten *34, 36
 Jona, profeten *38, 39
 Jämtnöjd, föreningen 228, 319, 321
- Kalk (nattvardskärl) 12, 60, 62, 120, *122, 123, 176, *185, *186, 187, *254, 256, *258, 294, 312, *313, *314
 Kalkkläde (kalkduk) *85, 130, 199, 200, *263, 320
 Kalkmålning 152
 Kamin 113, 169
 Kandelaber 126, 281, *317
 Kartusch 28, 116, 237, 241
 Karyatid 71
 Kassetvalv 117
 Kista 89, 325, *327
 Klocka 12, 93, 94, *97, *133, 134, 153, 208, 266, 267, 282, 284, 295, 326, 327, *328

- Klockbock 146, 209
Klockstapel 10, *11, 145, 146, *147, 230, *232, *234, 235, 294, 299
Klocktorn 105, *146, 164, 275, 300, 302, 303
Kollekthåv *87, *129, 130, 200, 264, 282, *320, 321
Kollektlängd 291
Kolonn 54, 105, 109, 110, 114, 116, 171, 183, 303
Konsol 151
Korbänk 38, 59, 120, 179, 249, 280, 310
Kormatta 282
Korskrank 219, 220, 242
Krigsbyte 22
Kristus 22, 23, 25, 38, 65, 78, 183, 185, 197, 250
  bortförandet 22
  det stora fiskafänget 183
  döpes 244, 310
  Ecce Homo 22, *25, 26, 28, 298
  frestas 183
  födelsen *26, 28, 171
  gisslandet 22
  gravläggningen 22, 23, 298
  himmelsfärd 298
  i Getsemane 183, 297
  i templet 183
  inför Pilatus 183
  intåget i Jerusalem 297
  konungarnas tillbedjan 114, 116
  korsbärandet 22, 183, 298
  korsfästelsen 28, *31, 32, 38, 172, 298
  korsresandet 22, 25
  kvinnorna vid graven 298
  lekamen (Kristi), se hostia
  monogram 78, 134
  nattvarden 28, *30, 32
  Salvator Mundi 23, 36, 262
  stillar stormen 183
  såsom smärtoman 26, 173
  söktes med lyktor och bloss 297
  två lärjungarnas fötter 50, 51, *52
  törnekröningen 298
  uppenbarar sig för lärjungarna 298
  uppståndelsen 54, 183, 298
  uppväcker Jairi dotter 183
  välsignar barnen 183
  återkomst 158, *159
Krucifix 60, 65, 78, 190, 196, 197, 200, 208, 241, 282
Kudde till brudstol *129, 130
Kullkyrka 111, 157
Kungamonogram 120, 157, 168, 202, 249, 298, *311
Kungatal 89, *202, 264
Kvinnligt helgon 252, *253
Kyrkhelger 10
Kyrkhärbre *293, 294
Kyrkobalk (kyrkogårdshägnad av timmer) 144
Kyrkogård *5, 9, 10, 103, 104, 105, 144, *163, *223, 230, 231, 275, 292, 293
Kyrkoinvigning 44, 148, 149, 224, 289, 296, 297
Kyrkoskrud 12
Kyrkovall 44
Kyrkstad *6, *7, 10
Kyrkstallar 10
Kyrkstugor *5, 10
Kyrkstöt 206
Kyrktupp 105, 113, 166, 233, 275
Kärleken se Caritas
Lagens tavlor (se även Moses) 56, 120, 176, 246
Lagerkrans 123
Lagerkvist 74, 83
Lamm se Guds lamm
Landskapsmålning *178, *179
Landskapsvapen 130
Lanternin 46, 105, 166, 233, 275, 303
S. Laurentius 174
Lieman 158
Likbod 145
Likbår 133, 266
»Lillbrud» 190
Lillhårdalsväckelsen 133, 142
Ljudöppning 50, 105, 106, 275
Ljusarm 67, *68, *69, 126, 177, 194, 258, *259, 260
Ljusbåge 318
Ljushållare 260
Ljuskrona 65, *66, *67, 123, *124, *192, *193, 257, 258, 281, *316, 317
Ljuspipa 39, 194
Ljusplåt 126, 194
Ljusredskap, se hängstake, kandelaber, ljusarm, ljusbåge, ljushållare, ljuskrona, ljuspipa, ljusplåt, ljussax, ljussläckare, ljusstake, ljusstav, ljusständare.
Ljussax 71, 126, 260

- Ljussläckare 206
 Ljusstake 69, *70, *124, 125, 126, 192, *195,
 *260, 281, *318
 Ljusstav 260, 294, *312
 Ljuständare 206
 Lock till laggade kärl (möjl. dopkärl) 181, *182
 Lutherros 130
 Lykta *71, *125, 126
 Lås 51
 Läktarbröstning *38, *39
 Läktare 38, 46, 59, 123, 152, 153, 163, 164, 183,
 250, 272, 301, 312
 Lärodikt 89, *131, 132
- Maria, bebådelsen** 173
 Mater Dolorosa 22
 med Jesusbarnet 74, *77, 78, 173, *174, *175,
 *307, 308
 monogram 78, 190
 vid korsets fot 28, 32, 78, 172
- Mariafester 12
 S. Maria Magdalena 22, 28, 32, 172, 173, *251,
 252
 Markus, evangelisten *247
 S. Martins dag 148
 Matteus, aposteln 250
 Matteus, evangelisten *39
 Mattias, aposteln 39, 250
 Medaljong 26, 27, 28, 92, 78, 120, 178, 196, 249
 Mika, profeten 39
 Mikael, ärkeängeln 173
 Minnestavla 46, 89, *201, 265
 Missale Uppsalense 266
 Monstrans 206
 Moses med lagens tavlor 158, *160, 245
 Mässhake 20, 74, *76, *77, *79, *82, *84, *127,
 196, *197, *198, 200, 261, *262, 282, *319, 320
 Mässkläder 12
 Mässkjorta 264
 Möbler 89, 133, 203, 315
- Nattvardskärl, se kalk, paten, oblatask, oblatsked,**
 silsked, vinflaska, vinkanna, sockenbudstyg
 Nordiska sjuårskriget 8, 215, 294, 314
 Nummertavla *36, 37, 59, 120, *183, *184, 251,
 280, *312
 Nya testamentet (symbolisk framställning) 56,
 *58, 120, 176
- Nyckel 20, *89
 Nyckelskylt 206, 237
- Oblatask**
 nysilver *189
 silver *61, 186, 187, *255, *315, 316
 trä 186, *187, 255, *256
 näver 255
 Oblatsked (jfr silsked) 61
 Oljemålning *45, 46, 54, 114, 307
 S. Olof 153
 Orgel 46, 59, 123, 183, 250, 280, 312
 Orm 198
- Pall (se även bekännelsepall, confiteorpall, skam-**
 pall, skriftepall) 252, *253
 Palmkvist 74, 83
 Passionshistorien (se även Kristus) 22, 297, 298,
 299
 Paten
 silver *60, *122, 123, 186, 187, *189, *254, 256,
 *258, *313, 314
 Paulus, aposteln 36, *39
 utanför Damaskus 51
 Pelikan närande sina ungar 78, *81, 196, *198
 Penningpung *90
 Petrus, aposteln 36, 174, 250
 Pilgrimskapell 218
 Pilgrimsväg 140, 215
 Pipkrage 207
 Plafondmålning 157, 158, *159, *160, *161, 163,
 164, 169
 Podium till medeltida helgonskåp 252, *253
 Polhemsås 90
 Portal (se även ingång) 15, 20, 45, *108, 157, 163
 Porträtt 91, *92, *93, 142, *207
 Porträttmedaljong 148
 Predella 28, *30, 173, 244
 Predikstol *33, 34, 35, 36, 56, *57, 118, *119, 151,
 152, 153, 158, 164, *176, 244, *245, 247, 272, 274,
 280, 297, 298, 308, *309
 Predikstolsaltare 298
 Predikstolstrappa *246
 Primklocka 153
 Profeter (se även under resp. namn) 38
 Prästgård *5, 9, *45, 103, *141
 Psalmbok 91, 207

- Putto 117, 241
 Pyramid (jfr bänkinredning) *37, 38, 178, 249, 302, 310
 Pyramidtak 145
 Päll (se brudpäll)
 Pällpiga 190
- Reformationen** 7, 12, 206
 Renovering *25, 113, *197
 Restaurering 46, *47, 114, 164, 228, 230, 273, 301
 Resvirke 232
 Riksvapen 89, 202, *246
 Ring 190, *191
 Ryamatta 130, 200, 321
 Rökelsekar 20, *65, 152, 192, *195, 266
- Sakramentskåp** *204, 206
 Sakristia 14, 44, 45, 46, 51, 54, 110, 149, 157, 164, 168, 169, 220, 235, *240, 241, 275, 300, 302, 305, 306
 Sanddosa 90
 Schal *128
 Sigillstamp, mässing 90, 206, 326
 Sigurd Fafnesbane *324
 Silsked 187, *188
 Simon, aposteln 250
 Skampall 133
 Skamstock 133
 Skatteregister 291
 Skelett 158
 Skogsbonaden 325
 Skovel 133
 Skrankverk 280
 Skriftepall *118
 Skulle (se läktare)
 Skåp 54, 206, 266
 Sockel 164, 235, 275, 302
 Sockel till helgonskåp 216, *253
 Sockenstuga 232
 Sockenbudslåda 256
 Sockenbudstyg 62, *64, 123, 187, *189, 256, *258, 316
 Sockenmagasin 294
 Sockensigill *1, 90, 206, *212, 266, *286, 326, *331
 Sockenvapen 130
 Solvisare 16, 147
 Spegelmonogram 120, 184, 202
- Spegelvalv av trä 109, 114, 157, 164, 169
 Spira 10, *15, 16, 157, 165, 166, 231, 233, 235, 237, 275, 295, 296
 Spis 54, 169, 241, 306
 Sponsa Christi, se S. Birgitta
 Spänne (silver-) *199
 Stamtavla 6
 Stegport se stiglucka
 Stenklot 16
 Stiglucka 10, 144, *163, *223, *231, 293
 Stjärnvalv (se äv. trävalv) 151, *225, 238, 239, 240
 Stock för knäfall 241
 Stol (se även brudstol) 89, *132, 133, 151, 203
 Stänkelsekvast, vigvattenkvast 152, 153
 Svärd 176
 Syndafallet 117
 Såningsmannen 176
 »Sångstolan» 179
- Tak** (se även inner-, ytter-) 10, 12, 14, 46, 105, 110, 113, 169, 235, 275, 297, 302
 Takryttare 224, 235
 Takstol 278
 Tegelvalv 157
 Timglas 158, 177
 Tomas, aposteln 250
 Torn *6, *7, 10, 44, 46, 105, 113, 146, 160, 161, 166, 168, 275
 Tornhuv 45, 166, 233
 Trabes 242
 Translation 148
 Treenighetssymbol 208
 Tron, se Fides
 Trondheimska reformatsen 216
 Trävalv *17, 18, *225
 Tunnvalv av trä 50, 238, 305
 Törnekrona 74, 78, 82, 85, 88, 127, 176
- Uppvärmning 46, 113, 114, 169, 230, 274, 306
 Urlund 10
 Urtavla 46, 166, 235
- Valkyria** 324
 Valv (se även kassettvalv, spegelvalv, stjärnvalv, tegelvalv, trävalv, tunnvalv) 150, 151, 224
 Vapenhus 15, 50, 105, 149, 168, 235, 237, 305

- S. Veronika med svetteduken 22
Vindfana (se äv. flöjel) 231
Vinflaska 62, *64, *189
Vinkanna 61, *62, *63, 122, 123, 187, *188, 256,
*257, *315, 316
Vinkällare 54, 241
Volsungasagan (Sigurd Fafnesbane och valkyrian,
scen ur) *324, 325
Vådeld 12
Väggdekoration, målad 225, 239, *299
Värmeugn 113, 306
Yttertak 16, 46, 105, 157, 164, 230, 235, 275, 302
Åskledare 113
Ängel (se även dopängel) 28, *30, 37, 54, 56, 118,
120, 158, 172, 173, 176, 184, 189, 208, 241, 245,
297
Överhagdalsbonaderna 294, 321, *322, *323,
*324, 325, *326

PERSONREGISTER

Siffror med * beteckna avbildning
(s. d.) = se denna eller denne

- ADOLF FREDRIK**, konung av Sverige, namnchiffer 157, 249
ALIN, EDVARD, professor, donation 250
ALMQUIST se ÖSTLIND
ALSTADIUS, SAMUEL, kyrkoherde 72
ANDERSSON, ARON, fil. dr 252, 312
—**HENRIK** (son till **ANDERS HENDRIKSSON**, s. d.); inskrift 249
—**K. A.**, orgelfabrikör 280
—**M.** se **SWARTLING-ANDERSSON**
ANJOU, JOHAN, tenngjutare 126
ANNA HANSDOTTER, Glissjöberg, Svegs sn; donation 123
—**JONSDOTTER**, g.m. **OLOF JONSSON**, Älvros (s. d.) 237
—**OLSDOTTER**, Glissjöberg, Svegs sn; g.m. **JÖRAN HANSSON** (s. d.); donation 123
—**PERSDOTTER**, Högen, Lillhårdals sn; g.m. **OLOF OLOFSSON** (s. d.); gravvård 148
ANUND, kyrkoherde i Sveg 12, 18
- BACKMAN, ANDERS**, guldsmed, Hudiksvall 186
BADER, MICHEL, klockgjutare, kungl. styckgjutare, Stockholm 93, 94, *97
BAUMAN, GOTTLÖB FRIEDRICH, tenngjutare, Hudiksvall 249
BECK, CARL, guldsmed, Stockholm 61
BENZELIUS, HENRIK, ärkebiskop 4
BERGH, ROLF, arkitekt 213, 273, 275, 276, 277, 280, 284
BERGHOLTZ & Co, K. G., klockgjutarefirma, Stockholm 134
BERGLIN, ANDERS, kyrkomålare, fr. Hackås (Jä) 158, *159, *160, *161, *178, *179, 210
BERNSTRÖM, MARTIN, guldsmed, Härnösand 256
BERTHOLDUS, titulärbiskop av Grönland 149
BJÖRKSTRAND, DANIEL, orgelbyggare 59
BJÖRNLIND, JÖNS HALVARDSON, träsnidare, Ljusnedal; donation 184
BLOMBERGSSON, SVANTE ALBERT, konstnär, Söderhamn *45, 46, 54, 91, *93
BOHLIN, TORSTEN, biskop 105
- BOHMAN, ARNE**, konstnär 138, 183, 302, 309
BORCH (BURK), ALEXANDER MAGNUS, komminister i Sveg samt prost i Elverum, Norge 142, 208; porträtt *207
BORG, MARGARETA, f. **ESBJÖRNSSON**; g. m. **RAGNAR BORG** (s. d.); donation 317
—**RAGNAR**, Överhogdal; donation 317, 318
BORGSTRÖM, ANDERS, kyrkoherde, prost 44
BOZEA, ANNA MICKELSDOTTER, g.m. **MARTINUS BULLERNÆSIUS** (s. d.); donation 61
BRANTING, AGNES MARGARETA MATHILDA, textilkonstnärinna, textilforskare 322
BRITA IÖRANSDOTTER, g. m. **HANS JONSSON**, Glissjöberg (s. d.); donation 123
BROMÉE, OLOF, landsfiskal; donation 56
BROO (Bro), ANDERS ABRAHAM, rådman, skeppsredare, Söderhamn; g. m. **BARBARA CHRISTINA ELFF** (s. d.) 192
BROO, Madame se **ELFF, BARBARA CHRISTINA**
BULLERNÆSIUS, MARTINUS (MARTIN SIGVARDSON), kyrkoherde; donation 61, 197; gravhäll 92, *94
BÄCKSTRÖM, PEHR OLOF, guldsmed, Gävle 316
- CARLSSON, EVALD**, trädgårdskonsulent 101
CATHARINA HALFWARDSDOTTER, g. m. **JON ERIKSSON** (s. d.); donation 66
CEREZO, MATEO, spansk målare 308
CHRISTIANSSON, HELGE, konservator 32
CLASON, ISAK GUSTAF, professor, arkitekt 287, 301
CORNELL, HENRIK, professor 182
CREUTZ, C., guldsmed, Stockholm 123
CURMAN, SIGURD, professor, riksantikvarie 228
- DAHL, PAUL**, kyrkvård, Överhogdal; inskrift 317
DAHLGREN, ERIK, arkivarie, Härnösand 139
DAHLSTRÖM, SVEN, guldsmed, Gävle 316
DALSTRÖM, JÖNS, mästernickare, byggmästare, Hudiksvall 294, 329
DALÉN, SVEN, konservator 25, 26, 36, 37, 39, 54, 56, 174

- DJURBERG, DANIEL, domprost 4, 138, 139, 213, 287
- DORDI PEHRSDOTTER i Ransjö; donation 130
- DRAKE, HAQUIN, kyrkoherde, g.m. MÄRTA SEBRELIA (s. d.); donation 87, 88, 219, 220, 224
- DUFVA, A. G., guldsmedsfirma 123
- DUFVENBERG, OLOF, länsman, Glissjöberg; donation 126
- EDLER, JOHAN d. ä., bildhuggare, Lockne (Jä) 158, 171, 176, 181, 202, 210
- EKLUND, ADA, textilkonstnärinna, Härnösand 74, 128, 130, 199, 200
- ALBA, textilkonstnärinna, Härnösand 128, 130
- MARIANNE, textilkonstnärinna, Stockholm 127, 282
- EKSTRÖM, ANNA-LISA se ODELQVIST-EKSTRÖM
- ELFF, ANNA GRETHA, g.m. MAGNUS JUSTUS (s. d.); donation 85, 263
- BARBARA CHRISTINA (Madame BROO), g. m. ANDERS ABRAHAM BROO (s. d.); donation 192
- CATHARINA (Madame ELFF), g. m. PETER SPÅRNBORG (s. d.); donation 37, 85, 130, 132, 263, 264, 321
- ERIK, kronobefallningsman i Härjedalen; g.m. CATHARINA WALLBERG (s. d.) 37, 130, 192, 263, 264; donation 61; gravhäll 92—93, *95; inskrift 282
- ELFQVIST, KARIN OLSSON, Näset, Älvros 221
- ENANDER, SVEN JOHAN, fil. dr, kyrkoherde; gravvård 148
- ERICSSON (ERSSON), ROLF, i Ormo(t); donation 177, 208
- ERIK XIV, konung av Sverige 287
- ERIKSSON, ELISABET, på Nordeggen, Lillhärdal; donation 190
- ERIK GJÖTE, klockgjutare, Falun 209
- JON, länsman, Glissjöberg; donation 65, 82
- KJELL se HERDELL
- OLOF, klockare, riksdagsman, Lillhärdal 148, 201
- P., kyrkvård, Linsell; donation 126
- STINA, Lillhärdal; donation 200
- ERSSON, CHRISTOPHER, i Remmen, Älvros; donation 257
- ERSSON, OLOF, bonde, Kyrkbyn, Lillhärdal 208
- PER, i Ransjö; donation 127
- ESKIL, ärkebiskop i Nidaros, Norge 148
- ESSÉN, ARRE, arkitekt 101, 114, 123, 126, 135
- EURENIUS, CARL PETER, kyrkoherde, prost, Rödön (Jä) 202
- FALLANDER, LARS FREDRIK, tenngjutare, Hudiksvall 37, 181
- FEHRLING, A., orgelbyggare, Stockholm 123
- FELTSTRÖM, ANNA MARGARETA, g.m. PEHR RISSLER d. y. (s. d.); donation 264
- FESTIN, ERIC, länsantikvarie 138, 164, 192, 213, 219, 228, 266
- FORSLÖF, EDVARD ERIKSSON, kyrkoherde; gravvård *9, 12; inskrift 208
- FORSSELL, PIERRE, silversmed 280
- FRANZÉN, ANNE MARIE, fil. lic. 72, 321
- FREDRIK I, konung av Sverige; monogram 311
- FREDRIKSSON, L. E., målarmästare, Ångsta (Jä) 164
- FRÄNDÉN, AXEL, kronofogde, Sveg 228
- FUNDEL se HANSSON
- FÄRNGREN, JOHAN AUGUST, guldsmed o. tenngjutare, Stockholm 280
- GAHN, MÄRTHA, textilkonstnärinna 84, 320
- GAMMEL- el. STOR-REMSEN se OLSSON, OLOF d. ä.
- GAUTO (GAUTE) IVARSSON, ärkebiskop i Nidaros, Norge 289
- GERINGIUS, ERIK, kopparstickare 88
- GERSS, JACOB WILHELM, arkitekt 4, 40, *43, 45, 96
- GERTRUD MÄRTENSDOTTER, g.m. OLOF DUFVENBERG (s. d.); donation 126
- GETING, L. D., byggmästare 44
- GRAF, L., fru, Stockholm 130
- GRAAN, PETER, kronobefallningsman i Härjedalen 83; donation 264; inskrift 28, 201
- GRANBERG, EINAR, folkskollärare 12, 41, 149
- GRANBERG, JONAS, bildhuggare, byggmästare, Klövsjö (Jä) 18, 28, 32, 37, 224, 225, 226, 238, 241, *245, 247, 249, 284, 296, 297, 298, 301, 308, *309, 310, 311, 329
- GRANLUND, JONAS, snickare, byggmästare, Hudiksvall 17, 225
- GRAPENSON, PAUL, kyrkoherde, Lillhärdal 144; donation 190
- GRIND, OLOF PERSSON, smed, Älvros 224
- PER SVENSSON, Älvros 296

- GRUBB, JONAS (JOHAN) LAURENTIUS, kyrkoherde, Sveg 296; inskrift 282
—NILS, guldsmed, Hudiksvall 61, 255
GRUFMAN, AINA, fru 18
GUNBIÖRSON, JON, Älvros 295
—OLOF, Älvros 295
GUNDBIÖRSON, JON, på Hammarn, Älvros; donation 258
GUNNARSON, ESBIÖR, Överhogdal 219
GUNNILA HANSDOTTER, g.m. KJELL ERIKSSON HERDELL (s. d.) 148
GUNNILA OLOFSDOTTER, g.m. OLOF HANSSON på Nilsvallen (s. d.); donation 69
GUSTAF III, konung av Sverige; namnchiffer 120, 157, 168; tal 89, *202, 265
GUSTAF IV ADOLF, konung av Sverige; inskrift 283; tal 203
GUSTAFSSON, EDITH, vävlärlarinna, Ransjö 56
- HAGMAN, DANIEL, kyrkobyggmästare, Sundsvall 138, *154, 156, 157, 158, 160, 210
HALFVARDSSON, PEHR, i Olingdal; donation 194
HALFWARSON, ERICK, i Överberg 219
HALFWARSSON, JON, Glissjöberg; donation 113
—JONAS, på Björnhammar, Lillhärdal; kyrkvård, inskrift 201
HALLBERG, C. G., guldsmedsaktiebolag 65, 190
HALLGREN, I., Libraria 318
HALVARSSON, M., Älvros; donation 281
HAMLIN se MASON
HAMMER, CARL, kyrkoherde 308; donation 321
—ELISABETH, g.m. CARL HAMMER (s. d.); donation 321
HANSSON, JÖRAN, bonde, Jörns i Glissjöberg; donation 123
—(FUNDEL), NILS, borgmästare, Hudiksvall 267; inskrift 327
—OLOF, på Nilsvallen, gästgivare; donation 32, 69
HASSELBERG, CARL J. E., kyrkoherde 137, 213, 287
HATON, CLAUDE, kopparstickare 88
HEDENBERG, H., rådmän, Söderhamn 192
—OLOF d. ä., länsman; donation 192
—PETRUS, kand.; donation 177
HEDENGRAN, AMBROSIVS, kopparstickare 88, 202, 264
HENDRIKSSON (HINDRIKSSON), ANDERS, Kyrkbyn, Älvros; donation 249
- HERDELL, KJELL ERIKSSON, länsman; g. 1 m. GUNNILA HANSDOTTER (s. d.); 2 m. KRISTINA ROLFSDOTTER (s. d.) 138, 141, 143, 148, 152, 157, 175, 201
HERRDIN, MILDA, Lillhärdal 196
HESSELGREN, ERIK, biskop; inskrift 283
HJORTH, RAGNAR, arkitekt, byggnadsråd 298, 299, 301, 302, 309, 310, 329
HOFVERBERG, CARL, regementskvartermästare, konstnär, Berg (Jä) 91
—ERIK, konstnär, målare, Berg (Jä) 91, *92
HOLM, OLOF PERSSON, snickare, Älvros 224, 228, 249
HULTGREN, FOLKE, provinsialläkare; donation 56
—GUNNAR, ärkebiskop 274, 301
HUSS, ELISABETH, g.m. ERIK SEBRELIUS (s. d.); donation 200
—MÄRTHA JOHANSDOTTER, g.m. JONAS TRUNDMAN (s. d.); donation 65, 262
—WILHELM SAMUELSSON, kyrkoherde; inskrift 208, 283
HYFVEL (HÖFVEL), ANDERS ERIKSSON, målare 36, 208, 222, 244, 247
HÜLPHERS, ABRAHAM ABRAHAMSSON, topografisk författare 10, 12, 18, 20, 140, 142, 145, 146, 152, 216, 297, 298
HÄRJULF HORNBYTAREN 6
HÖGBERG, KRISTINA, f. HALVARSSON-FISK, Lillhärdal; donation 199
HÖGMAN, ELVIRA JOHANNA, f. STRID; g.m. OLOV HÖGMAN (s. d.) 194; donation 200; gravvård 148
—OLOV, hembygdsskildrare 144, 179; donation 200; gravvård 148
HÖK, JACOB, klockgjutare 146, 209
HÖRNSTRÖM, DANIEL, kyrkoherde, prost; donation 194
- INGEBÅR JÖNSDOTTER, g.m. PEHR JONSSON (s. d.), Glissjöberg; donation 87
- JACOBSSON, ERNST ABRAHAM, professor, arkitekt 268, *270, *271, 284
JAKOBSSON, OLGA, Lillhärdal 196
JERKEMAN, TURE, konstnär 282
JOHANSSON, ANNA, vävlärlarinna, Ljusdal 130
—JAC., Älvros; donation 280
—JOHAN, tenngjutare, Stockholm 318
JOHNSEN, JOHANNES 105

- JONAS OLAI, kyrkomålare 152
- JONSON, JON, kyrkvård, Östansjö, Lillhärdal; inskrift 208
—OLOF, i Sunnanå, klockare, Lillhärdal 208
- JONSSON, HANS, bonde, Glissjöberg; donation 123
—HANS, byggmästare, Mora (Dr) 145
—JON, Linsell; donation 123
—JON, kyrkvård, Älvros 219, 264; inskrift 282
—JON (f. 1746), kyrkvård, Älvros 233
—JÖNS, kyrkvård, Överhogdal; inskrift 316, 317
—OLOF, Älvros; g.m. ANNA JONSDOTTER (s. d.); inskrift 237
—PEHR, Glissjöberg; donation 87
—PER, skräddare, Linsell; donation 126
—PÅL, kyrkvård, Älvros; inskrift 244
- JUSTUS, MAGNUS, konrektor, Gävle; g.m. ANNA GRETHA ELFF (s. d.); 263
- KARIN PEHRSDOTTER i Ransjö; donation 130
- KARL X GUSTAF, konung av Sverige 208
- KARL XI, konung av Sverige; minnestavla 89, 265; namnchiffer 91
- KARL XII, konung av Sverige; bibel 132, 207; namnchiffer 91
- KARL XIII, konung av Sverige; tal 89, 202, 265; hertig av Södermanland; inskrift 283
- KARL XV, konung av Sverige och Norge; namnchiffer 62
- KARLIN, G. J:SON, museiman 322
- KARLSSON, OLOF, kyrkmålare, konservator, Fillsta (Jä) 114, 230, 240, 241, 247, 249
- KARLSTRÖM, OSKAR ARNOLD, Libraria 56
- KERSTIN JANSBOTTER, g.m. PER PÅLSON (s. d.); donation 316
- KIERSTIN BARDOSDOTTER, g.m. PER ERSSON (s. d.); donation 127, 130
- KJELSSON, ERIK, länsman, klockare, Lillhärdal; gravhäll 147, 148
—KRISTINA, g.m. OLOF BROMÉE (s. d.); donation 56
- KJERSTIN OLOFSDOTTER, fr. Sunnanå; g.m. ERIK KJELSSON (s. d.); gravhäll 148
- KORTZ, DANIEL, bildhuggare 27
- KRISTIAN III, konung av Danmark och Norge; bibel 207
- KRISTINA ROLFSBOTTER, på Mon; g.m. KJELL ERIKSSON HERDELL (s. d.); gravhäll 148
- KRISTOFERSON, AUGUST, Älvros 237
—ELIN, g.m. AUGUST KRISTOFERSON (s. d.) 237
—JACOB, Älvros 276
- LAMBRIKSSON, OLLE, i Ransjö; donation 130
- LARENS, kyrkoherde i Sveg 291
- LARSSON, JON, i Skog, bonde 247
- LEFFLER, JOHAN, guldsmed, Falun 187
- LILJEMARK, KAJSA, f. HALVARSSON-FISK, folkskollärlarinna, kyrkvård, Lillhärdal; g.m. PER JOHAN LILJEMARK (s. d.); donation 196, 199
—NILS d. y., direktör; donation 194
—PER JOHAN, kyrkvård, Lillhärdal; donation 196
- LILLIESKÖLD (ej LILLJESKÖLD), CARL GUSTAF, häradshövding 44
- LILL-REMSEN se OLSSON, OLOF d. y.
- LIMNÆUS, SIMON JONÆ, komminister, Sveg 244
- LINDBERG, OSCAR, professor, kompositör 59
- LINDBLAD, HENNING, handlande, Linsell; donation 126
- LINDBLOM, ANDREAS, professor 322
- LINDERBERG, CARL JACOB, klockgjutare, Sundsvall 266, 283, 327
—NILS PETTER, klockgjutare, Sundsvall 208
- LINDSTRÖM, NILS, målarästare, konstnär, Gävle 114, *116, 134, 171, 172, 176, 178, 202, 210, 226, 230, 249, 250; donation 120
- LINDWALD (LINDWALL), LARS, borgare, Hudiksvall; inskrift 282
- LJOT DAGSSON 6
- LJUNGBERG, JÖNS, träsnidare, Ljungdalen *202
- LOVISA ULRIKA, drottning av Sverige; namnchiffer 249
- LUND, ALICE, textilteljä, Borlänge 279
- LÖFGREN, LARS, tenngjutare, Uppsala 310
- LÖNEGREN, ERNST, biskop 230
- MAGNUSSON, ANNA, vävlärlarinna, Östersund 196, 321
- MALMQVISTSKA STIFTELSEN, Stockholm 250
- MARTEN GÖRANSSON (IORANESON), Hudiksvall; inskrift 93
- MASON och HAMLIN, orgelfirma 123
- MATSSON, PER, bonde, Glissjöberg; donation 113
- MATTHEUS RUDOLPH, dr, abbot 22
- MATTSSON, MATTS, byggmästare, Mora (Dr) 145
—OLOF, kyrkvård, Älvros 244
- MEYER, JOHAN, klockgjutare, Stockholm 295, 328

- MODÉN OLSSON, MARIA (MAJA), vävlärlarinna, Östersund 319
- MODIN, ERIK, fil. dr, komminister 12, 18, 101, 113, 139, 143, 144, 149, 266, 291, 294, 298, 326, 328
- MOHAGE, OLOF, kyrkvärd, Överhogdal; donation 306, 318
- MORSTRÖM, ANDERS, tenngjutare, Falun 120
- MUNCH, P. A., historiker, Norge 215
- MÜLLER, H., Eft., guldsmedsfirma, Stockholm 310
- MÄNSSON, ANNA, Överhogdal; g. m. GUSTAF MÄNSSON (s. d.); donation 318
- GUSTAF, Överhogdal; donation 318
- PER, ingenjör, konstnär 50, *52, *53
- MÄRTENSSON, OLOF, kyrkvärd, nämndeman, Överberg 41; porträtt 92, *93
- MÄRET PEHRSDOTTER, g. m. OLLE LAMBRIKSSON (s. d.); donation 130
- NILSON, ALFRED, konservator 32
- NODERMANN, MAJ, intendent 226, 297
- NORDELL, JOHAN, byggmästare 300, 329
- NORDIN, NILS, kyrkoherde, prost, Rävsvund (Jä) 44
- NORDQVIST, L. N., orgelbyggare 59
- NORIN, JACOB, kyrkobyggmästare, Norrala (Hs) 44
- PER, byggmästare, Norrala (Hs) *229, 268, 269
- NYKVIST, JON PERSSON, Linsell; donation 130
- NÄSLUND, JONAS, Linsell; donation 126
- NÄSMAN, ERIK, klockgjutare, Stockholm; inskrift 282
- ODELQVIST-EKSTRÖM, ANNA-LISA, textilkonstnärinna 74
- OLAUS ERICI, kyrkomålare 152
- OLAF THRONDSÖN, ärkebiskop i Nidaros, Norge 289
- OLOFSON, HANS, i Nordägg, kyrkvärd, Lillhärdal; inskrift 208
- OLOFSSON, JOHAN, nämndeman, Vemdalen 44
- OLOF, i Kolsätt; donation 257
- OLOF, i Kyrkbyn, Lillhärdal; donation 183
- OLOF, bonde, Högen, Lillhärdal; gravvård 148
- OLOF, i Sunnanå, kyrkvärd; inskrift 201
- PEHR, i Dillne (Jä), kyrkobyggmästare 14, 109, 145, 153, *155, 156, 157, 201, 210
- PEHR, i Kolsätt; donation 257
- PER, i Risbrunn, torpare; donation 63
- SVEN IVAN, silversmed, Sveg 189
- OLSON, ERIC, i Ormo, Lillhärdal; donation 200
- SWÄN, Ytterberg 219
- OLSSON, ERIK, i Lofsdalen; donation 130
- JON, i Herrö, Sveg 219
- JON, kyrkvärd, Älvros 219; donation 264
- JÖNS, länsman, Överhogdal 296
- LARS, målare, Linsell 113
- OLOF, byggmästare, Lillhärdal 14
- OLOF d. ä. (GAMMEL- el. STOR-REMSEN), på Remmen; donation 37, 69
- OLOF d. y. (LILL-REMSEN), på Remmen 37
- OSCAR I, konung av Sverige och Norge; inskrift 46, 303
- PALANDER, SARA, g. m. MAURITZ THELBERG (s. d.); donation 321
- PEHRSSON, OLOF, Linsell; donation 120, 126
- PEHR, i Mosätt; donation 126
- PÅHL, i Stugun (Jä), kyrkobyggmästare, klockstapelbyggare 113, 134, 146, 160, 226, 232
- PEMER, PETTER, guldsmed, Sala o. Falun 185, 256
- PERSSON, ANDERS, i Ransjö; donation 132
- ERIC, kyrkvaktare, Älvros 215, 237
- (PÄRSSON), HALFWAR, kyrkvärd, Älvros; inskrift 282
- HARALD o. HANNA, Aspånäset; donation 258
- OLOF se GRIND, OLOF PERSSON
- OLOF se HOLM, OLOF PERSSON
- PÅL, snickare, Linsell 38, 133
- SIGURD, silversmed 279
- PETRINI, HASSE, landsarkivarie, Härnösand 139
- PETTERSEN, JOHAN, guldsmed, Söderhamn 62
- PETTERSSON, ABRAHAM, kyrkoherde 89, 132
- ELIN, textilkonstnärinna, Stockholm 198, 261
- PUTENSON, JÖRGEN, klockgjutare *133, 134, 267, 295, 327, *328
- PÅHLSSON, JON, riksdagsman, nämndeman, Storsjö 156
- PEHR, i Stugun (Jä), kyrkobyggmästare, klockstapelbyggare 113, 226, 232, 284
- PÅLSON, PER, nämndeman, Överhogdal; g. m. KERSTIN JANSBOTTER (s. d.); donation 316
- PÄLSSON, HANS 186
- OLOF, snickare, Överhogdal 325
- QUARNSTRÖM, BRITTA, Lillhärdal 196, 200
- QVAST (QVIST), JON MÄRTENSSON, borgmästare, Hudiksvall 133

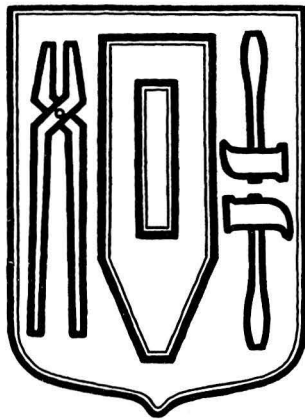
- REDEBY, NILS, fabrikör, Stockholm 318
 RINGSTRÖM, N. P., glasmästare 50
 RISSLER, PEHR (PETRUS PETRI), d. y., kyrkoherde
 91; gravvård *9, 10, 12; inskrift 201, 316, 317
 —PEHR (PETRUS ERICI), d. ä., kyrkoherde 28,
 156, 157; inskrift 201; porträtt 91, *92
 ROELSSON, JON, nämndeman, Vemdalen 44
 ROLFSSON, HANS, länsman, Lillhärdal 148
 ROOSVAL, JOHNNY, professor 174
 ROSÉN, NILS ARNE, arkitekt 213
 RUDMAN, AUGUSTINUS, guldsmed, Gävle 314
 RUNEFELT, ALLAN, skulptör 280
 RUUTH, JOHAN CHRISTOPHER, kapellpredikant,
 kyrkoherde; donation 256
 RÖDÉN, PEHR, komminister 201, 317
- SANDBERG, J. A., byggmästare, Haraby (Jä) 228
 SAUER, JACOB III (den yngste), tenngjutare, Stock-
 holm 126
 SAXON, JOHAN LINDSTRÖM, bokförläggare, tid-
 ningsman 272, 297
 SCHILLER, ANNA JOHANSDOTTER, g.m. OLAUS
 JOHANNES UNÆUS (s. d.) 78
 SCHUBERT, FRIEDRICH WILHELM von, professor,
 författare 25, 227
 SEBRELIA, BRITA, g. m. JONAS GRUBB (s. d.); do-
 nation 87
 —MÄRTA, g. m. HAQUIN DRAKE (s. d.); donation
 87, 88
 SEBRELIUS, ERIK, kyrkoherde 295; donation 60,
 260; inskrift 282; porträtt 91, *92
 SEGRIN PEHRSDOTTER i Ransjö; donation 130
 SELL, CARL, klockgjutare, Jättendal (Hs) 209
 SETTERQUIST & SON, E. A., orgelbyggeri, Örebro
 59, 123, 183
 SJÖBERG, OTTO HENRIK, guldsmed, Falun 60, 185,
 187, 255
 SJÖSTRÖM, MAIT, Lillhärdal 200
 SOFIA MAGDALENA, drottning av Sverige; namn-
 chiffer 120
 SPOLE, NILS, lantmätare 4, *5, 9, 10, 138, *141
 SPÅRNBORG, CATHARINA se ELFF, CATHARINA
 —(SPORRENBORG), PETTER, kronofogde, Sveg 37,
 130, 216, 260; inskrift 282
 STENER, KARIN, Lillhärdal 196
 STENHOLM, TURE, överläkare; donation 56
 STEUCHIUS, PETRUS, superintendent, Härnösand
 143, 328
- STOR-REMSEN se OLSSON, OLOF d. ä.
 STRIDSBERG, AXEL, konstsmed, Vemdalen 126, 260
 —HAQVIN, häradshövding 219, 220
 STRÖM, OLOF PERSSON, kronobefallningsman i
 Härjedalen, borgmästare; donation 78, 197
 —PETRUS OLAI, kronobefallningsman i Härjeda-
 len 93
 STRÖMBOM, NILS, fil. lic., kapten 325
 SUNDIN, PEHR d. ä., kyrkomålare, Sunne (Jä) 113,
 117, 120, 135
 SUNDSTRÖM, OSKAR, orgelbyggare, Leufsta bruk
 183
 SUWE, KARL AXEL, arkitekt, Östersund 101
 SWARTLING-ANDERSSON, MÄRTA, textilkonstnä-
 rinna 84
 SVEDBERG, JONAS JONÆ, kyrkoherde 65, 201
 SVEDIN, PER ERSSON, i Knätten *11, 18
 SVENNERSTAM, SIGURD, kyrkoherde, prost 101, 134
 SVENSSON, ERIK, på Backen, byggmästare, Älvros
 224, 237
 —MIKAEL, kyrkvård, Älvros 228
 —PÄR, se GRIND, PÄR SVENSSON
 SYL, HANS ERSSON, stapelbyggmästare 10
 SÖDERBERG, ERIC, dragon 297
 SÖDERGREN, NILS, brukspatron, Ljusnedal; dona-
 tion 133
 SÖDERLUND, JOHAN ERIK, arkitekt 138, 161, *162
- TEGNANDER, KRISTINA, finsnickare, Älvros 246,
 249
 THELBERG, MAURITZ (IACOBSSON), past.adj.; g.m.
 SARA PALANDER (s. d.); donation 320, 321
 THOLSSON, PEHR, snickare, byggmästare, nämnde-
 man, Linsell 15, 38, 102, 105, 111, 114, 117, 118,
 120, 134
 (THOTT), TAGE ANDERSEN, landsherre för Trond-
 heims län, Jämtland och Härjedalen 152
 THUNBORG, MÄRTEN LARSSON, komminister 142,
 143
 TRUNDMAN, JONAS, kyrkoherde; donation 65, 262
- ULRIKA ELEONORA, drottning av Sverige; mono-
 gram 311
 UNÆA, CHRISTINA, g.m. SAMUEL ALSTADIUS
 (s. d.); donation 72
 UNÆUS, JOHANNES OLAI, kyrkoherde, Neder-
 luleå 6, 9, 139, 152, 218, 295

- UNÆUS, OLAUS JOHANNIS, kyrkoherde 139; donation 78, 197; inskrift 93, 244, 246
- VACKOVÁ, JARMILA, prom. hist., Prag 25
- VADSTEN, EBBA, textilkonstnärinna 74
- WALLBERG, CATHARINA; g.m. ERIK ELFF (s. d.); donation 37, 61, 264
- WALLENBERG, AXEL, konstnär 190
- WALLIN, ERIK NILSSON, på Nilsvallen, kyrko- o. allmogemålare 16, 32, 37, 38, 39, 225, 230, 240, 241, 297, 298, 299, 329
- WAS (WATZ), JOHANNES JOANNIS, kyrkoherde; inskrift 327
- WESTER, BERTIL, fil. dr 59
- WESTERBERG, KARL MARTIN, arkitekt 46, *47, 51, 96
- WESTERLUND, OLOF, byggmästare *11, 18, 38
- WESTIN, FREDRIK, professor, konstnär 54
- WIDÉN, ELLEN, landshövdingka, Östersund 228, 319
- SOFIA, textilkonstnärinna 199, 228, 279, 282
- VIGÆA, GUNNILA M:DOTTER; g.m. OLOF PERSSON STRÖM (s. d.); donation 78
- WINNBERG, ERIK, kyrkoherde 44
- VÄSTBERG, J., kyrkvärd, Linsell; donation 126
- ZAKRISSON, LARS, i Ytterberg, kyrkvärd, sockenskrivare 12, 14, 41; porträtt 91, *93
- ZETTERBERG, P. G., guldsmed, Hudiksvall 63
- ÅHLSTRÖM, JONAS, byggmästare, Hedesunda *13, 14, 18, 40, *42, 45, 96
- ÅHSLUND, DANIEL, kronobefallningsman 83
- ÅKERBERG, ASTRID, textilkonstnärinna, Härnösand 74, 199
- ÅKERSTRÖM, N. M., målare, Östersund 301
- ÅSLUND, JONAS, kronofogde; donation 83
- ÖBERG, JOHAN HENRIK, klockgjutare, Hudiksvall 327
- PEHR, klockgjutare, Hudiksvall 94, 208, 209
- ÖSTLIND & ALMQUIST 312
- ÖSTVALL, SVEN, allmogemålare 298

SVERIGES KYRKOR

KONSTHISTORISKT INVENTARIUM
PÅ UPPDR. AV K. VITT. HIST. O. ANT. AKAD.
UTGIVET AV SIGURD CURMAN
OCH ARMIN TUULSE

HÄRJEDALEN

BAND I

GENERALSTABENS LITOGRAFISKA ANSTALTS FÖRLAG
STOCKHOLM 1961—66

UTGIVET MED BIDRAG AV
STATENS HUMANISTISKA FORSKNINGSRÅD

HÄRJEDALENS KYRKOR

BAND I

SVEGS TINGSLAG

SVEG, LINSELL, LILLHÄRDAL

ÄLVROS och ÖVERHOGDAL

INNEHÅLLSFÖRTECKNING
till Band I

	Sid.
Utgivarnas förord till band I.....	V
Förkortningar använda i band I	VI
Svegs tingslag utarbetat av Per Gustaf Hamberg och Ulla Berlin-Hamberg	
Svegs kyrka	3
Linsells kyrka.....	100
Lillhårdals kyrka.....	137
Älvros kyrkor.....	213
Överhagdals kyrka.....	287
Register till bd I.....	333
Ortregister	333
Sakregister	335
Personregister	341

FÖRORD

till

HÄRJEDALEN, BAND I

Inom Härjedalen band I har samlats beskrivningar av kyrkorna i Svegs tingslag, som omfattar socknarna Sveg, Linsell, Lillhärdal, Älvros och Överhogdal. Bearbetningen av Härjedalens samtliga kyrkor för verket SVERIGES KYRKOR påbörjades 1956 av dåvarande docenten, nuvarande professorn PER GUSTAF HAMBERG och hans maka fil.kand. ULLA BERLIN-HAMBERG. Utgivarna vill här, när nu första bandet avslutats, uttala sitt varma tack till författarna för deras vetenskapligt värdefulla och noggranna arbete.

Nu återstår bearbetningen av kyrkorna i Hede tingslag, som skall ingå i band II. Detta band, som avslutar beskrivningarna av Härjedalens kyrkor, skall även innehålla en översiktlig, sammanfattande framställning av landskapets kyrkliga konst.

I företalen till de häften, som bilda band I ha utgivarna redovisat det mycket omfattande och värdefulla bistånd, som generöst lämnats dem av ett stort antal forskare och specialister på olika områden, liksom även av vederbörande prästerskap och kyrko-betjäning i de behandlade kyrkorna. Vi önska gärna i samband med detta bands slutförande förnya vårt tack till alla dem som på olika sätt ha underlättat och stött vårt arbete.

Stockholm i februari 1966

SIGURD CURMAN

ARMIN TUULSE

FÖRKORTNINGAR ANVÄNDA I DETTA BAND

Övriga förekommande förkortningar i överensstämmelse med förkortningsregistret i
Nordisk Familjebok, 3:e uppl.

- AHNLUND, En Härjedalsbeskrivning 1737 = Nils Ahnlund, En Härjedalsbeskrivning 1737. Ur Arkiv för norrländsk hembygdsforskning 1921, Häft. 1—2, Härnösand 1922.
- ATA = Antikvariskt-topografiska arkivet i VHAA, Sthlm.
- BSt = K. Byggnadsstyrelsens arkiv, Sthlm.
- BYGDÉN, Herdaminne = Leonard Bygdén, Hernösands stifts herdaminne, I—IV, Uppsala 1923—26.
- CORNELL, Norrlands kyrkliga konst = Henrik Cornell, Norrlands kyrkliga konst under medeltiden. Akad. avh., Uppsala 1918.
- HLA = Landsarkivet i Härnösand.
- HÜLPHERS, Herjedalen = Abraham Abr:son Hülphers, Samlingar til en Beskrifning öfwer Norrland, Tredie Samlingen om Herjedalen, Westerås 1777 (citater och hänvisningar efter denna uppl. och ej efter de båda nytryck som föreligga).
- HÖGMAN, En Härjedalsbok = Olov Högman, En Härjedalsbok. Likt och olikt om och från Lillhärdal. Utgiven av Eric Festin. Östersund, tr. Uppsala 1936.
- INV. = inventarieförteckning.
- INV. 1830 = en på grund av en kgl förordning 17/4 1828 företagen inventering av forntida minnesmärken i kyrkor och på kyrkogårdar. Protokollen, som fördes av prästerna, utskrevos i flera exemplar, varav en serie förvaras i resp. kyrkoarkiv och en serie i ATA.
- JHH = Jämtlands och Härjedalens historia, 1—4, Sthlm 1945—62.
- JLM = Jämtlands läns museum, Östersund.
- KB = Kungl. Biblioteket, Sthlm.
- kh = kyrkoherde.
- KR.PROT. = Kyrkorådsprotokoll.
- LITEN BESKRIFNING = Liten Beskrifning öfwer Herdahlarna, anonymt ms med rättelser och tillägg av domprosten Daniel Djurberg; i Gästrik-Hälsinge nations dep. UUB.
- LSt = Kungl. Lantmäteristyrelsens arkiv, Sthlm.
- LÜB = Lunds universitetsbibliotek.
- LÖFGREN = Albert Löfgren, Det svenska tenngjutarehantverkets historia. Del I, bd 1—3, Sthlm 1925—50, samt lösa anteckningar av honom.
- MINNESSKRIFT 1847—1947 = Minnesskrift vid Svegs kyrkas 100-årsjubileum 5 oktober 1947. Sveg 1947.
- MODIN, HOGDALSSOCKNARNA = Erik Modin, Hogdalssocknarnas kyrkliga minnen, Östersund 1921, Jämtlands läns Fornminnesförenings Tidskrift VII, 1918—1921, s. 113—211. (Citater och hänvisningar från särtrycksupplaga, Östersund 1921, s. 57—71).
- MODIN, Härjedalens ortnamn = Erik Modin, Härjedalens ortnamn och bygdesägner, tredje uppl., Stockholm 1949.
- ms = manuskript.
- NatM = Nationalmuseum, Sthlm.
- NordM = Nordiska museet, Sthlm.
- OL. JOH. BROMAN, Glysisvallur, II = Olof Joh: Bromans Glysisvallur och öfriga skrifter rörande Helsingland, utgifna af Gestrike-Helsing nation i Uppsala genom Karl A. Hægermarck och Anders Grape. Del II, Uppsala 1912—1953.
- PALMSK. SAML. = Palmskiöldska samlingen i UUB.
- PROT. = protokoll.
- PÅ = pastorsämbetet.

- RA = Riksarkivet, Sthlm.
 RAÄ = Riksantikvarieämbetet, Sthlm.
 RÄK. = räkenskaper.
 SAXON, Jämtlands läns kyrkor = Johan Lindström-Saxon, Jämtlands läns kyrkor i ord och bild, Östersund 1903.
 SCHUBERT, Reise durch Schweden = Friedrich Wilhelm von Schubert, Reise durch Schweden, Norwegen, Lappland, Finnland und Ingermannland in den Jahren 1817, 1818 und 1820; II, Reise durch das nördliche Schweden und Lappland, Leipzig 1823.
 SHM = Statens historiska museum, Sthlm.
 SNABBINV. = En preliminär inventering av de svenska kyrkornas föremålsbestånd av konst- och kulturhistoriskt värde, utförd under åren 1917—1932. Samtliga snabbinventeringslistor förvaras i ATA. Ett ex. har tillställts varje inventerad kyrka samt vederbörande domkapitel.
 ST.PROT. = sockenstämmoprotokoll.
 stpl, stplr, stpld = stämpel, stämplar, stämplad.
 SVK = Sveriges Kyrkor, Konsthistoriskt inventarium, utg. på uppdrag av VHAA, Sthlm. 1912—.
 GSstplr = Guld- och silverstämplar, Sthlm 1963. Svenskt Silversmide 1520—1850, IV.
 UNÆUS, Dissertatio = Johannes Olai Unæus, Dissertatio geographica qva Herdaliæ descriptionem . . . moderante Andrea Spole . . . pro honoribus publico examini modeste subiicit Johannes O. Unæus Upsaliæ 1694. — Svensk övers. av Erik Modin, Härjedalens beskrifning, Östersund 1899. — Nytryck av den latinska texten jämte Modins övers., Tandsbyn 1953.
 UPMARK = Gustaf Uppmark, Guld- och silvermeder i Sverige 1520—1850, Sthlm 1925.
 UUB = Uppsala universitetsbibliotek.
 VHAA = K. Vitterhets Historie och Antikvitetsakademien, Sthlm.
 vis. = visitation.
 ÖIÄ = Överintendentsämbetet (efter 1918 BSt), Sthlm.
 ÖLA = Landsarkivet i Östersund.
 Ö-Pn = Östersunds-Posten.
 Östersundsutställningen 1911 = Utställning av äldre kyrkliga föremål från Jämtland och Härjedalen i Östersund 1911. Katalog. Östersund 1911.

I FÖRENING MED MÅTTUPPGIFTER

- B = bredd, D = diameter, Dj = djup, H = höjd, L = längd. Sv. f. = svensk fot (29,7 cm). Samtliga mått äro, där ej annat anges, i cm.
 Väderstrecken förkortas: N S Ö V.
 Silverstämplar tydda enl. UPMARK och GSstplr.
 Tennstämplar tydda enl. LÖFGREN.

LANDSKAPSNAMNENS FÖRKORTNINGAR

Bl = Blekinge	Jä = Jämtland	Up = Uppland
Bo = Bohuslän	La = Lappland	Vb = Västerbotten
Dr = Dalarna	Me = Medelpad	Vg = Västergötland
Ds = Dalsland	Nb = Norrbotten	Vr = Värmland
Go = Gotland	Nä = Närke	Vs = Västmanland
Gä = Gästrikland	Sk = Skåne	Än = Ångermanland
Ha = Halland	Sm = Småland	Ög = Östergötland
Hs = Hälsingland	Sö = Södermanland	Öl = Öland
Hr = Härjedalen		

(Forts. från omslagets 2:a sida)

SÖDERMANLAND. (100) Band I, h. 1. *Strängnäs domkyrka, medeltidens byggnadshistoria* (2 vol.).
Pris 50 kr.

UPPLAND. (7) Band I, h. 1. *Danderyds skeppslag, mellersta delen*. Pris 6: 60.
» (29) Band I, h. 2. *Danderyds skeppslag, östra och västra delen*. Pris 13 kr.
» (62) Band I, h. 3. *Värmdö skeppslag*. Pris 16:50.
» (64) Band I, h. 4. *Åkers skeppslag*. Med register till Bd I. Pris 17:50.
» (8) Band II, h. 1. *Häverö och Vädö skeppslag*. Pris 4:40.
» (50) Band II, h. 2. *Bro och Vätö skeppslag*. Pris 8 kr.
» (58) Band II, h. 3. *Frötuna och Länna skeppslag*. Pris 12 kr.
» (74) Band II, h. 4. *Frösåkers härad, norra delen*. Pris 28 kr.
» (75) Band II, h. 5. *Frösåkers härad, södra delen*. Med register till band II. Pris 32 kr.
» (12) Band III, h. 1. *Långhundra härad, norra delen*. Pris 15 kr.
» (67) Band III, h. 2. *Långhundra härad, södra delen*. Pris 12 kr.
» (69) Band III, h. 3. *Närdinghundra härad, västra delen*. Pris 20 kr.
» (70) Band III, h. 4. *Närdinghundra härad, östra delen*. Med register till Bd III. Pris 20 kr.
» (1) Band IV h. 1. *Erlinghundra härad*. Pris 4:50.
» (11) Band IV, h. 2. *Seminghundra härad*. Med register till Bd IV. Pris 17 kr.
» (71) Band V, h. 1. *Vallentuna härad, östra delen*. Pris 15 kr.
» (72) Band V, h. 2. *Vallentuna härad, västra delen*. Pris 15 kr.
» (78) Band V, h. 3. *Sjuhundra härad, sydvästra delen*. Pris 18 kr.
» (80) Band V, h. 4. *Sjuhundra härad, nordöstra delen*. Pris 18:50,
» (88) Band V, h. 5. *Lyhundra härad, sydvästra delen*. Pris 28:50.
» (73) Band VI, h. 1. *Färentuna härad, västra delen*. Pris 26 kr.
» (77) Band VI, h. 2. *Färentuna härad, mellersta delen*. Pris 20 kr.
» (79) Band VI, h. 3. *Färentuna härad, östra delen*. Pris 17 kr.
» (81) Band VI, h. 4. *Sollentuna härad, södra delen*. Pris 24 kr.
» (82) Band VI, h. 5. *Sollentuna härad, norra delen*. Med register till Bd VI. Pris 24 kr.
» (76) Band VII, h. 1. *Bro härad*, Pris 26 kr.
» (94) Band VII, h. 2. *Håbo härad, södra delen*. Pris 38 kr.
» (98) Band VII, h. 3. *Håbo härad, mellersta delen*. Pris 30 kr.

VÄRMLAND. (18) Band I, h. 1. *Grums härad, norra delen*. Pris 9:50.

» (19) Band I, h. 2. *Grums härad, södra delen*. Pris 6:50.

VÄSTERGÖTLAND. (2) Band I, h. 1. *Källands härad, norra delen*. Pris 5:40.

» (4) Band I, h. 2. *Källands härad, sydöstra delen*. 4:50.

» (15) Band I, h. 3. *Källands härad, sydvästra delen*. I. Pris 10 kr.

» (16) Band I, h. 4. *Källands härad, sydvästra delen*. II. Med register till Bd I.
Pris 10 kr.

ÖSTERGÖTLAND. (13) Band I, h. 1. *Bankekinds härad*. 1. (Askeby, Svinstad). Pris 14 kr.

» (14) Band I, h. 2. *Bankekinds härad*. 2. (Vårdsberg, Örtomta). Pris 13 kr.

» (99) Band I, h. 3. *Bankekinds härad, mellersta delen*. Pris 32 kr.

» (43) Band II, *Vreta klostets kyrka*. Med register till Bd II. Pris 15 kr.

Häfte 1 t. o. m. 11 (avser de inom parentes angivna numren) slutsålda från förlaget.

SVERIGES KYRKOR

utgives och försäljes häftesvis och kan erhållas i bokhandeln eller direkt från

GENERALSTABENS LITOGRAFISKA ANSTALTS FÖRLAG

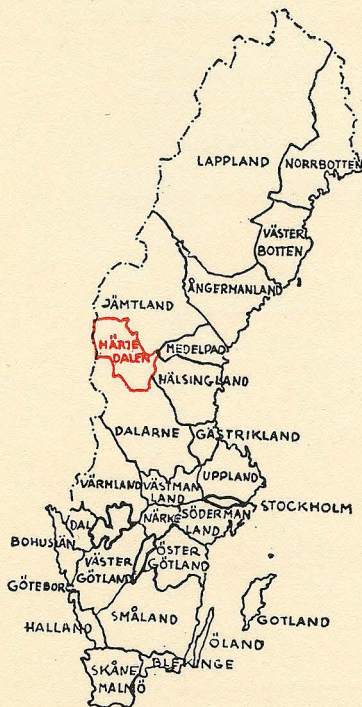
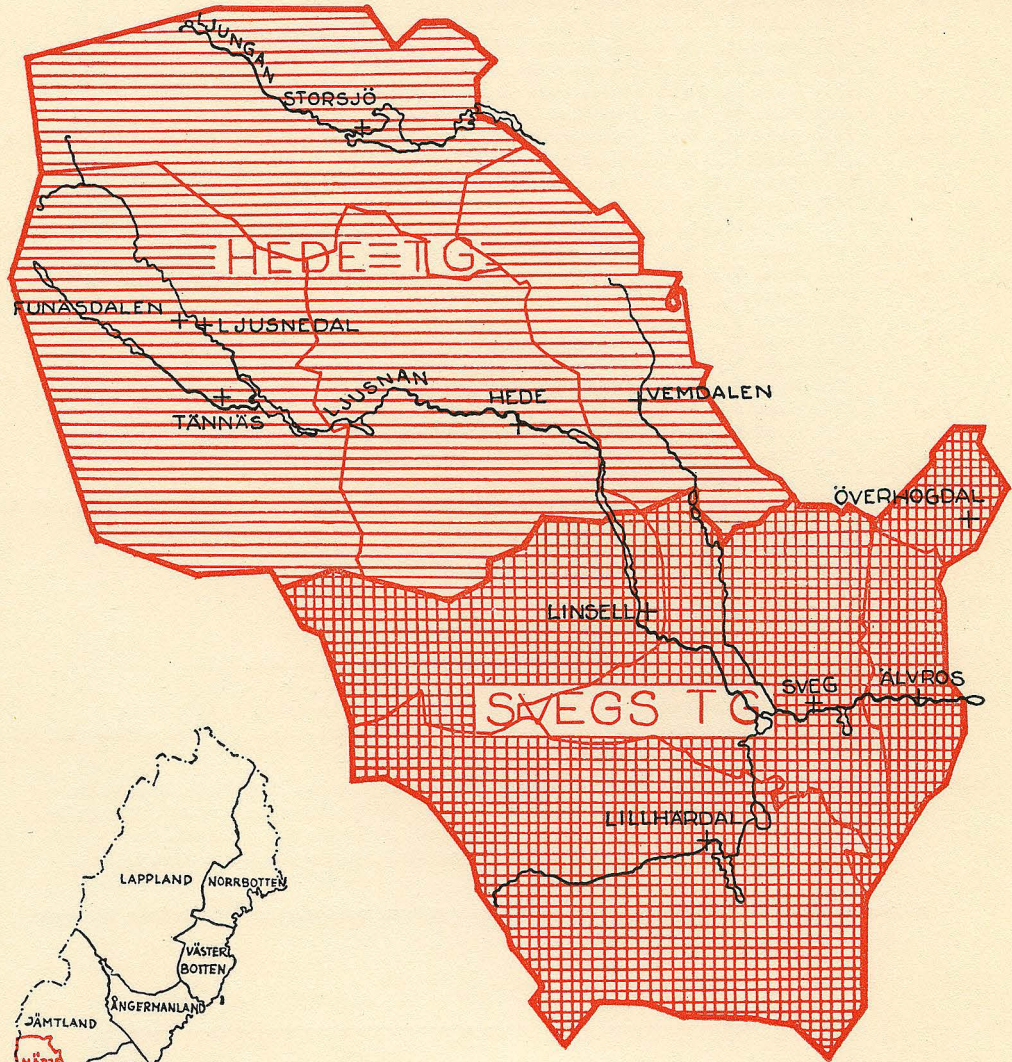
Vasagatan 16, Stockholm 1

Tel. 22 95 00, 08/22 95 40

SVERIGES KYRKOR

HÄRJEDALEN

**PUBLICERAT
OMRÅDE**

**UNDER UT-
ARBETNING**

BAND I. HÄFTE 3.

SVERIGES KYRKOR

KONSTHISTORISKT INVENTARIUM

*På uppdrag av Kgl Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien
utgivet av Sigurd Curman och Armin Tuulse*

Arbetet avser att giva i enhetlig form utförda, rikt illustrerade vetenskapliga beskrivningar över Sveriges kyrkliga konst- och kulturminnen, sådana dessa bevarats i våra kyrkobyggnader och deras inventarier. Dessa landets rikaste konst- och kulturhistoriska skattkammare äro ännu alltför litet kända. Verket SVERIGES KYRKOR vill i lättillgänglig form göra dessa skatter bekanta för allmänheten, som i denna publikation skall finna ett underbart rikt, intressant och mångsidigt material framlagt i vetenskapligt vederhäftiga beskrivningar och i ett rikt och vackert avbildningsmaterial.

SVERIGES KYRKOR

utgives och försäljes häftesvis och kan erhållas i bokhandeln
eller direkt från

GENERALSTABENS LITOGRAFISKA ANSTALTS FÖRLAG

VASAGATAN 16 • STOCKHOLM 1

Tel. lokalsamtal 22 95 00, rikssamtal 22 95 40

Pris 20: —